

PROGRAM RAZVOJA TURIZMA REGIJE BRANIČEVO-PODUNAVLJE 2025-2029

Regionalna razvojna agencija "Braničevo-Podunavlje" doo

Finalni nacrt

oktobar 2024.

SADRŽAJ

UVOD	3
1. METODOLOGIJA RADA	4
2. PLANSKI OSNOV	5
3. OPŠTE INFORMACIJE	7
3.1. GEOGRAFSKE, KLIMATSKE I DEMOGRAFSKE KARAKTERISTIKE	7
3.2. PRIRODNO I KULTURNO-ISTORIJSKO NASLEĐE.....	8
PRIRODNO NASLEĐE	8
NEPOKRETNNA KULTURNA DOBRA.....	11
POKRETNNA KULTURNA DOBRA	14
NEMATERIJALNO KULTURNO NASLEĐE	15
3.3. SAOBRAĆAJNA I KOMUNALNA INFRASTRUKTURA	26
3.4. TURISTIČKA INFRASTRUKTURA.....	28
SPORTSKO-REKREATIVNA INFRASTRUKTURA.....	29
KULTURNA INFRASTRUKTURA	32
3.5. STEPEN PRIVREDNOG RAZVOJA	36
4. ANALIZA POSTOJEĆEG STANJA RAZVOJA TURIZMA	41
4.1. KLJUČNI POKAZATELJI TURISTIČKOG PROMETA 2019-2023	41
DOLASCI.....	41
NOĆENJA.....	44
PROSEČNA DUŽINA BORAVKA.....	46
STRUKTURA TURISTA PO MESTU DOLASKA	48
4.2. ORGANIZACIJE TURISTIČKOG SEKTORA.....	50
4.3. POSTOJEĆI TURISTIČKI PROIZVODI	53
4.4. PONUDA TURISTIČKO-UGOSTITELJSKIH KAPACITETA	61
4.5. LJUDSKI RESURSI U OBLASTI TURIZMA I UGOSTITELJSTVA.....	68
4.6. AKTIVNOSTI NA RAZVOJU TURISTIČKIH PROIZVODA.....	70
5. SWOT ANALIZA – PREDNOSTI I NEDOSTACI RAZVOJA TURIZMA.....	74
5.1. LJUDSKI RESURSI.....	74
5.2. INFRASTRUKTURA I SAOBRAĆAJ	75

5.3. TURISTIČKI PROIZVODI	76
5.4. USKLAĐENOST SA DRUGIM DELATNOSTIMA	78
5.5. MARKETING I DISTRIBUCIJA.....	79
6. KLJUČNI TURISTIČKI PROIZVODI	80
7. KLJUČNA TURISTIČKA TRŽIŠTA I MARKETING AKTIVNOSTI.....	85
8. RAZVOJNI MODEL, CILJEVI I PROJEKCIJE ODRŽIVOG RAZVOJA TURIZMA.....	88
9. PLAN KONKURENTNOSTI I KLJUČNI INVESTICIONI PROJEKTI	91
10. MODEL UPRAVLJANJA TURISTIČKOM DESTINACIJOM	94
11. AKCIONI PLAN	97

Nosilac izrade Programa: Regionalna razvojna agencija „Braničevo-Podunavlje“ doo Požarevac

Odgovorno lice: Ivana Antonijević, direktorka

Koordinacioni tim: LTO Požarevac, Smederevo, Veliko Gradište, Golubac, Petrovac na Mlavi, Žagubica, Kučevo, Žabari, Velika Plana

Stručni saradnici: Futurizam doo, Vedrana Lazarević, Jelena Petrović

UVOD

Turizam kao privredna grana tokom protekle decenije doživljava sve veću afirmaciju i rast u regije Braničevo-Podunavlje, prevashodno zahvaljujući investicijama u nekoliko ključnih atrakcija i objekata turističke infrastrukture i suprastrukture. U regiji koja se tradicionalno bavi poljoprivrednom i industrijom, turizam predstavlja značajnu razvojnu šansu za kvalitetniji život građana, posebno ukoliko se uzmu u obzir globalni trendovi na turističkom tržištu, koji postuliraju potrebu za autentičnošću destinacije kao primarni motiv. Regija ima mnogo toga da ponudi turistima – od prirodnih do kulturno-istorijskih atrakcija, gastronomije i tradicije. Istom, neophodno je da se resursna osnova unapredi, a ponuda osavremeni i uveže kako bi bila konkurentna na domaćem i inostranim emitivnim tržištima.

Gorenavedeno predstavlja zapravo suštinske motive za izradu ovog dokumenta, koji je pripremljen od strane Regionalne razvojne agencije „Braničevo-Podunavlje“ doo (RRA BP) u partnerstvu sa 9 gradova i opština iz Braničeva i Podunavlja: Gradovima Smederevom i Požarevcem i opštinama Golubac, Veliko Gradište, Kučevo, Žagubica, Petrovac na Mlavi, Žabari i Velika Plana. Proces izrade dokumenta trajao je 6 meseci, a u njemu su učestvovali svi relevantni oblasni akteri iz javnog, privatnog i nevladinog sektora.

Takođe, dokument je izrađen uz podršku Kabineta ministra bez portfelja zaduženog za koordinaciju ravnomernog regionalnog razvoja, kroz Program podsticanja regionalnog rasta u Republici Srbiji za 2024. godinu.

1. METODOLOGIJA RADA

Program razvoja turizma regije Braničevo-Podunavlje izrađen je sledeći Pravilnik o sadržini i načinu izrade programa razvoja turizma („Službeni glasnik RS“, br. 86 od 19. juna 2020.), koristeći standardne metode za izradu strateških i planskih dokumenata:

- Kancelarijsko/sekundarno istraživanje: prikupljanje svih relevantnih dokumenata i informacija u saradnji sa lokalnim turističkim organizacijama i upravama,
- Prikupljanje informacija sa terena: sastanci i intervjui sa ključnim akterima u sektoru turizma
- Radionice: konsultacije sa radnom grupom
- Analiza prikupljenih informacija i formulisanje dokumenta
- Javne konsultacije
 - Tokom procesa izrade, poštovano je nekoliko ključnih postulata:
- Partnerstvo i uključivanje svih zainteresovanih strana, kao preduslov za opšti konsenzus oko ključnih elemenata dokumenta i lokalno vlasništvo, odnosno otivisanost za implementaciju identifikovanih aktivnosti u budućnosti,
- Multi-sektorski i inter-disciplinarni pristup, kroz koji se turizam posmatra u širem socio-ekonomskom kontekstu i specifičnostima teritorije,
- Nadogradnja rezultata prethodno uspešno implementiranih aktivnosti i projekata iz sektora turizma,
- Fokus na realnim i izvodljivim rešenjima, koja mogu u naznačenom periodu da proizvedu stvarne pozitivne efekte na regionalnu privredu i lokalnu zajednicu.

Stručni tim za izradu dokumenta koji je predvodila RRA BP, podrazumevao je pre svega predstavnike partnerskih organizacija - lokalne turističke organizacije i eksperte iz oblasti turizma. U proces su takođe aktivno bili uključeni i drugi akteri iz oblasti turizma i s njim povezanih delatnosti: lokalne turističke agencije, upravljači ključnim atrakcijama i vlasnici ključnih biznisa, kao i saradnici iz lokalnih samouprava i drugih relevantnih javnih preduzeća i ustanova (posebno kulture i sporta), donatori i drugi.

U okviru javnih konsultacija koje su sprovedene **od-do**, finalni nacrt Dokumenta prezentovan je široj javnosti, a dostavljene sugestije i komentari su razmotreni i integrisani u dokument. Nakon dobijanja saglasnosti od strane Ministarstva nadležnog za poslove turizma, Program je usvojen od strane Skupštine RRA BP, Odlukom **XZ od XZ.XZZXZ**.

2. PLANSKI OSNOV

Program razvoja turizma regije Braničevo-Podunavlje usaglašen je sa relevantnim zakonima, a takođe se oslanja na ciljeve i prioritete različitih strateških dokumenata i planove od značaja za razvoj predmetne oblasti.

Neki od najznačajnijih propisa su:

- Zakon o turizmu („Službeni glasnik RS“, broj 17 od 14. marta 2019.),
- Zakon o ugostiteljstvu („Službeni glasnik RS“, broj 17 od 14. marta 2019.),
- Strategija razvoja turizma Republike Srbije za period od 2016. do 2025. godine („Službeni glasnik RS“, broj 98 od 8. decembra 2016.),
- Zakon o regionalnom razvoju („Službeni glasnik RS“, br. 51 od 14. jula 2009, 30 od 7. maja 2010, 89 od 27. oktobra 2015 – dr. zakon),
- Zakon o lokalnoj samoupravi („Službeni glasnik RS“, br. 129 od 29. decembra 2007, 83 od 5. avgusta 2014 – dr. zakon, 101 od 16. decembra 2016 – dr. zakon, 47 od 20. juna 2018, 111 od 25. novembra 2021 – dr zakon).

Program je takođe koncepcijski i sadržajno usaglašen sa Pravilnikom o sadržini i načinu izrade programa razvoja turizma („Službeni glasnik RS“, br. 86 od 19. juna 2020.).

Strategijom razvoja turizma Republike Srbije za period od 2016. do 2025. godine utvrđeni su prostorni okvir, ključne vrednosti (atraktivnosti), polovi razvoja i ključni proizvodi za turističke destinacije Donje Podunavlje i Stig i Kučajske planine. U okviru navedenih turističkih destinacija nalazi se i regija Braničevo-Podunavlje (tabela).

Tabela 1 Prostorni okvir, ključne vrednosti (atraktivnosti), polovi razvoja i ključni proizvodi turističkih destinacija Donje Podunavlje i Stig i Kučajske planine¹

	Turistička destinacija	
	Donje Podunavlje	Stig i Kučajske planine
Prostorni okvir	<ul style="list-style-type: none">• Veliko Gradište• Golubac• Donji Milanovac• Kladovo• Negotin	<ul style="list-style-type: none">• Stig• Braničevo• Kučaj
Ključne vrednosti (atraktivnosti)	<ul style="list-style-type: none">• Kulturno nasleđe• Prirodna bogatstva• Dunav• NP Đerdap	<ul style="list-style-type: none">• Kulturno nasleđe• Prirodna bogatstva• Dunav• Planine• Banjska mesta• Speleološki objekti• Mali gradovi
Polovi razvoja	<ul style="list-style-type: none">• Veliko Gradište• Golubac• Donji Milanovac• Kladovo• Negotin	<ul style="list-style-type: none">• Požarevac• Petrovac na Mlavi• Despotovac

¹ Strategija razvoja turizma Republike Srbije 2016-2025. godine („Službeni glasnik RS“, broj 98 od 8. decembra 2016.),

Ključni proizvodi	<ul style="list-style-type: none"> • Nautika • Ekoturizam • Etnoturizam • Ruralni turizam • Kulturno tematske rute (biciklizam, gastronomija i dr.) • Specijalni interesi • Manifestacije (Sajam Dunava, Sila Fest, Dunavski bal) 	<ul style="list-style-type: none"> • Zdravstveni, spa&wellness • Etnoturizam • Kulturno tematske rute • Manifestacije • Ruralni turizam • Specijalni interesi
--------------------------	--	---

Pored nacionalnih, od značaja su i pojedini regionalni dokumenti. Od regionalnih dokumenata izdvajaju se:

- Regionalni prostorni plan za područje Podunavskog i Braničevskog upravnog okruga 2015-2025,
- Plan održivog razvoja Braničevo-Podunavlje 2024-2033.
 - Od lokalnih dokumenata izdvajaju se trenutno važeći:
 - Plan razvoja opštine Golubac – u procesu izrade,
 - Plan razvoja opštine Kučevo,
 - Plan razvoja opštine Malo Crniće,
 - Plan razvoja grada Požarevca,
 - Plan razvoja grada Smedereva,
 - Plan razvoja opštine Velika Plana,
 - Plan razvoja opštine Veliko Gradište,
 - Plan razvoja opštine Žabari,
 - Plan razvoja opštine Žagubica,
 - Plan razvoja opštine Petrovac na Mlavi,
 - Srednjoročni plan opštine Petrovac na Mlavi 2024-2026. i dr.
 - Program razvoja turizma opštine Petrovac na Mlavi,
 - Program razvoja turizma opštine Velika Plana
 - Program razvoja turizma opštine Golubac – u procesu izrade, na mišljenju kod Ministarstva.

Pored navedenih, u obzir su uzeta sva relevantna lokalna dokumenta kojima se uređuje prostorno planiranje pojedinih zona turističke namene, upravljanje zaštićenim područjima, rad turističkih organizacija i drugih aktera u turizmu, lokalne politike koje referiraju poslovanje privrednika u turizmu i dr.

3. OPŠTE INFORMACIJE

3.1. GEOGRAFSKE, KLIMATSKE I DEMOGRAFSKE KARAKTERISTIKE

Braničevo-Podunavlje je locirano u centralno-istočnoj Srbiji. Površina iznosi 5.113 km što predstavlja 5,8% teritorije Republike Srbije. Regija se u geografskom smislu može podeliti na dva dela. Prvi je brdsko-planinski deo na istoku koji obuhvata Homoljsko-Kučajske planine. Drugi je ravničarski centralno-zapadni deo koji je karakterističan po plodnim ravninama, pri čemu je najveća celovita ravnica Stig. Severnim delom protiče Dunav (prirodna granica sa Rumunijom). Najznačajnije pritoke Dunava u ovoj regiji su Velika Morava i Mlava. U klimatskom smislu, regiju karakterišu planinska i kontinentalna klima. Prva se karakteristična za istočnim (planinski) deo, a druga za ostatak regije. Količina padavina je oko 600-650 mm/m² u centralno-zapadnom delu regije, što je slično proseku na nivou Republike Srbije. Od vetrova posebno se izdvaja košava, ali je povremeno prisutan i severozapadni vetar, koji duvaju više od 180 dana godišnje.

Braničevo-Podunavlje je na glavnom kraku Koridora X (Auto put: Beograd – Niš – glavni krak panevropskog Koridora X) i panevropskom Koridoru VII – koji obuhvata ceo tok Dunava i koji, nažalost, još uvek nije dovoljno iskorišćen. U blizini autoputa E75 su Požarevac i Smederevo i na maloj su udaljenosti od Beograda (68 km, tj. 81 km), ali i drugih većih gradova u Republici Srbiji. Braničevo-Podunavlje obuhvata dva administrativna okruga (slika):

- Braničevski upravni okrug (160.070 stanovnika): 1 grad (Požarevac) i 7 opština (Veliko Gradište, Golubac, Malo Crniće, Žabari, Petrovac, Kučevo i Žagubica);
- Podunavski upravni okrug (180.400 stanovnika): 1 grad (Smederevo) i 2 opštine (Smederevska Palanka i Velika Plana)².

Ilustracija 1 Braničevo-Podunavlje – položaj u Republici Srbiji i lokalne samouprave³

² Regionalna razvojna agencija „Braničevo-Podunavlje“: Plan razvoja oblasti Braničevo-Podunavlje 2024-2033, decembar 2023.

³ Izvor: arhiva RRA BP

Regiju naseljava 340.470 lica, što predstavlja oko 5,4% stanovnika Republike Srbije. Većinu stanovnika čine Srbi. Romi (7.941) uglavnom žive u gradskim centrima – Smederevo i Požarevac. Značajno je i prisustvo Vlaha. Više od trećine svih Vlaha (13.255, tj. 38%) živi u regiji Braničevo-Podunavlje. Diferencirajući stanovništvo prema urbanizovanosti opština u kojima žive, zaključuje se da u Podunavlju preovlađuje gradsko, a u Braničevu seosko stanovništvo. Najveći demografski problem je smanjivanje broja stanovništva. Navedeni problem karakterističan je za celu regiju, ali naročito u Braničevskom upravnom okrugu. Tri su glavna razloga za smanjivanje broja stanovništva: 1)starenje stanovništva (prosečna starost je više u odnosu na prosek Republike Srbije), 2)negativan prirodni priraštaj i 3)značajno iseljavanje u veće urbane centre i inostranstvo, posebno mladih.⁴ Ključni demografski indikatori prikazani su u tabeli.

Tabela 2 Ključni demografski indikatori 2022⁵

Indikator	Braničevo		Podunavlje		BP regija	Srbija	
	2018	2022	2018	2022	2022	2018	2022
Godina							
Indeks starenja	174,5	202,3	147,2	153,9	178,1	142,9	149,7
Prosečna starost	45	46,5	43,4	44	45,25	43,2	43,8
Migracije (odseljeni)	3.137		2.381		5.518	135.194	
Migracioni saldo	-247		-299		-273	-	
Prirodni priraštaj	-2.861		-2.407		-5.268	-74.442	
Gustina naseljenosti	44	41	150	150	95,5	90	86

3.2. PRIRODNO I KULTURNO-ISTORIJSKO NASLEĐE

PRIRODNO NASLEĐE

U regiji Braničevo-Podunavlje postoji 28 zaštićenih prirodnih dobara/područja. Najviše ih je u Žagubici (6), a potom slede Smederevo (5), Velika Plana (5), Požarevac (3), Kučevo (3), Golubac (2), Petrovac na Mlavi (2), Veliko Gradište (1) i Žabari (1). Najveću zastupljenost imaju spomenici prirode (19), ali su prisutni i prirodni spomenici (4), prirodni prostori oko nepokretnih kulturnih dobara (2) i nacionalni parkovi (NP Đerdap i NP Kučaj-Beljanica - u postupku zaštite), i po 1 predeo naročite prirode lepote (Prugovo) i strogi rezervat prirode (Busovata).⁶

Tabela 3 Zaštićena prirodna dobra u regiji Braničevo-Podunavlje⁷

Objekat/Lokacija	Klasifikacija/Nivo zaštite	Upravljač
Nacionalni park Đerdap (Golubac)	Nacionalni park UNESCO Geopark	JP "Nacionalni park Đerdap", Donji Milanovac; Nadležan Zavod za zaštitu spomenika kulture Smederevo

⁴ Regionalna razvoja agencija „Braničevo-Podunavlje“: Plan razvoja oblasti Braničevo-Podunavlje 2024-2033, decembar 2023.

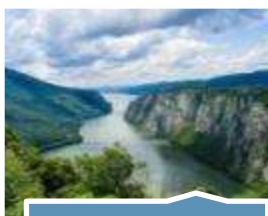
⁵ Republički zavod za statistiku: Pregled stanja i razvoja opština 2023.

⁶ Zavod za zaštitu prirode Srbije, <https://zzps.rs/>

⁷ Isto

Objekat/Lokacija	Klasifikacija/Nivo zaštite	Upravljač
Nacionalni park Kučaj-Beljanica - u postupku zaštite (Žagubica, Despotovac, Bor, Boljevac)	Nacionalni park	-
Prugovo (Požarevac)	Predeo naročite prirodne lepote	Mesna zajednica Prugovo, Prugovo
Prirodni prostor manastira Koporin (Velika Plana)	Prirodni prostor oko nepokretnog kulturnog dobra	-
Radovanjski lug (Velika Plana)	Prirodni prostor oko nepokretnog kulturnog dobra	-
Prerast Samar (Žagubica)	Prirodni spomenik	-
Hrast ljužnjak (Quercus robur) u selu Lješnici (Kučevo)	Prirodni spomenik	Vojkić (Miloja) Marko, zemljoradnik, Lješnica
Stablo hrasta lužnjaka (Quercus robur) poznatog pod imenom Đurđonj ili Porodinski zapis (Žabari)	Prirodni spomenik	Šišmanović (Milivoja) Živko i Šišmanović Maksim, Porodin
Grupa stabala hrasta lužnjaka (Quercus robur L.), poljskog jasena (Fraxinus excelsior), poljskog bresta (Ulmus campestris) i sitnolisne lipe (Požarevac)	Prirodni spomenik	Agroindustrijski kombinat "Dušan Arsić" - poljoprivredni pogon Ljubičevo, Ljubičevo
Vrelo Mlave (Žagubica)	Spomenik prirode	JKP "Belosavac", Žagubica
Homoljska potajnica (Žagubica)	Spomenik prirode	JKP "Belosavac", Žagubica
Krupajsko vrelo (Žagubica)	Spomenik prirode	JKP "Belosavac", Žagubica
Pećina Ceremošnja (Kučevo)	Spomenik prirode	TO Kučevo
Pećina Ravništarka (Kučevo)	Spomenik prirode	TO Kučevo
Klisura Osaničke reke (Žagubica)	Spomenik prirode	JKP "Belosavac", Žagubica
Bigrena akumulacija kod manastira Tumane (Golubac)	Spomenik prirode	Manastir Tumane; Eparhija Braničevska
Hrast sladun na Koporinskoj kosi (Velika Plana)	Spomenik prirode	JKP "Miloš Mitrović", Velika Plana
Stablo hrasta lužnjaka Radojkovića rast (Velika Plana)	Spomenik prirode	JKP "Miloš Mitrović", Velika Plana
Stablo hrasta sladuna u selu Bratincu (Požarevac)	Spomenik prirode	Pokret gorana Srbije, Požarevac
Grupa stabala - Lozovik (Velika Plana)	Spomenik prirode	Srpska pravoslavna crkva na opštini Lozovik, Lozovik
Dva stabla hrasta lužnjaka - Petrovac (Petrovac na Mlavi)	Spomenik prirode	Komunalno javno preduzeće "IZVOR", Petrovac
Šalinački lug (Smederevo)	Spomenik prirode	Udruženje za negovanje prirodne i kulturne baštine "Hrast", Smederevo
Karađorđev dud (Smederevo)	Spomenik prirode	JKP "Zelenilo i groblja", Smederevo
Hrast lužnjak - Smederevo (Smederevo)	Spomenik prirode	"HBIS GROUP Serbia Iron&Steel" d.o.o., Beograd, Ogranak Smederevo, Smederevo
Hrast Platnara (Smederevo)	Spomenik prirode	JKP "Zelenilo i groblja", Smederevo
Sladun u Kladurovu (Petrovac na Mlavi)	Spomenik prirode	Komunalno javno preduzeće "IZVOR", Petrovac
Hrast lužnjak - Dolovo (Smederevo)	Spomenik prirode	JKP "Zelenilo i groblja", Smederevo
Platan na Žitnom trgu (Veliko Gradište)	Spomenik prirode	Turistička organizacija opštine Veliko Gradište, Veliko Gradište
Busovata (Žagubica)	Strogi rezervat prirode	-

Ilustracija 2 Zaštićena prirodna dobra⁸

NP Đerdap

Radovanjski lug

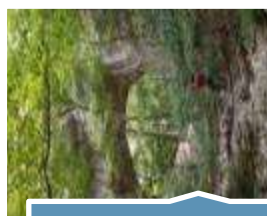
Krupajsko vrelo

Pećina Ceremošnja

Karađorđev dud

Prerast Samar

Ključni nalazi

- Među zaštićenim prirodnim dobrima na teritoriji regije, svojom atraktivnošću i kontekstualnim značajem (neposredna blizina objekta nepokretnog kulturnog dobra), posebno se ističu NP Đerdap (sa registrovanim Ramsarskim i IPA područjem) i NP Kučaj-Beljanica (u procesu zaštite), homoljska vrela i pećine, te prirodni prostor Manastira Koporin, Radovanjski lug i Karađorđev dud. Ovi lokaliteti su adekvatno ili delomično prilagođeni poseti turista, ali svakako privlače svojom jedinstvenom vrednošću.
- Pored zaštićenih prirodnih dobara, postoji i ceo niz nezaobilaznih prirodnih atrakcija, poput Gornjačke klisure, Srebrnog jezera, obala reke Dunav, Mlava, Pek i Morava, i dr.
- Prirodna resursna osnova predstavlja značajan deo atraktivnosti Regije, ali ujedno i onaj koji je najzavisniji od različitih negativnih uticaja, pa zahteva sveobuhvatnu pažnju.

⁸ Izvori: <https://biseridunavajdjadapa.rs/priroda/>, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Former_Kara%C4%91or%C4%91e_Grave.jpg, <https://www.tokucevo.org/pecina-ceremosnja/>, https://www.facebook.com/KaradjordjevDud?locale=sr_RS, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=86995691>, arhiva RRA BP

NEPOKRETNA KULTURNA DOBRA

U regiji Braničevo-Podunavlje postoji takođe veliki broj zaštićenih nepokretnih kulturnih dobara, od kojih je većina u Braničevu. U tabeli su izdvojeni neki od najznačajnijih, koji su klasifikovani kao kulturna dobra od izuzetnog i velikog značaja.

Tabela 4 Neka od najznačajnijih nepokretnih kulturnih dobara u regiji Braničevo-Podunavlje⁹

Objekat/Lokacija	Klasifikacija / Nivo zaštite
Viminacijum (Požarevac)	Kulturna dobra od izuzetnog značaja / Arheološko nalazište
Golubački grad (Golubac)	Kulturna dobra od izuzetnog značaja / Spomenik kulture
Kraku Lu Jordan - rudarsko metalurški kompleks (Kučevo)	Kulturna dobra od izuzetnog značaja / Arheološko nalazište
Smederevska tvrđava (Smederevo)	Kulturna dobra od izuzetnog značaja / Spomenik kulture
Manastir Pokajnica (Velika Plana)	Kulturna dobra od izuzetnog značaja / Spomenik kulture
Radovanjski lug (Velika Plana)	Kulturna dobra od izuzetnog značaja / Znamenito mesto
Zgrada starog okružnog načelstva (Požarevac)	Kulturna dobra od velikog značaja / Spomenik kulture
Spomen park Čačalica (Požarevac)	Kulturna dobra od velikog značaja / Znamenito mesto
Ramska tvrđava (Veliko Gradište)	Kulturna dobra od velikog značaja / Spomenik kulture
Rimsko utvrđenje Lederata (Veliko Gradište)	Kulturna dobra od velikog značaja / Arheološko nalazište
Manastir Gornjak (Žagubica)	Kulturna dobra od velikog značaja / Spomenik kulture
Ostaci manastira Mitropolija i Blagoveštenje (Žagubica)	Kulturna dobra od velikog značaja / Spomenik kulture
Trška crkva (Žagubica)	Kulturna dobra od velikog značaja / Spomenik kulture
Deo sela Bistrica (Petrovac na Mlavi)	Kulturna dobra od velikog značaja / Prostorna, kulturno-istorijska celina
Manastir Vitovnica sa crkvom uspenja presvete Bogorodice (Petrovac na Mlavi)	Kulturna dobra od velikog značaja / Spomenik kulture
Vila Mitinac (Smederevo)	Kulturna dobra od velikog značaja / Spomenik kulture
Zgrada Gimnazije u Smederevu (Smederevo)	Kulturna dobra od velikog značaja / Spomenik kulture
Zgrada starog načelstva (Smederevo)	Kulturna dobra od velikog značaja / Spomenik kulture
Zgrada starog opštinskog doma (Smederevo)	Kulturna dobra od velikog značaja / Spomenik kulture
Spratna kuća Ljubomira Popovića u selu Kolari (Smederevo)	Kulturna dobra od velikog značaja / Spomenik kulture
Crkva svetog Arhistratiga Gavrila u Osipaonici (Smederevo)	Kulturna dobra od velikog značaja / Spomenik kulture
Crkva svetih Petra i Pavla u Kolarima (Smederevo)	Kulturna dobra od velikog značaja / Spomenik kulture
Crkva svetog velikomučenika Georgija u Smederevu (Smederevo)	Kulturna dobra od velikog značaja / Spomenik kulture
Crkva uspenja Bogorodičina u Smederevu na groblju (Smederevo)	Kulturna dobra od velikog značaja / Spomenik kulture
Manastir Koporin-crkva svetog Stefana (Velika Plana)	Kulturna dobra od velikog značaja / Spomenik kulture
Crkva brvnara, škola i groblje u Krnjevu (Velika Plana)	Kulturna dobra od velikog značaja / Spomenik kulture

⁹ Regionalni zavod za zaštitu spomenika Smederevo, <https://spomenicikulture.rs/kulturna-dobra-po-kategoriji/>

Objekat/Lokacija	Klasifikacija / Nivo zaštite
Crkva brvnara svete trojice u Selevcu (Smederevska Palanka)	Kulturna dobra od velikog značaja / Spomenik kulture
Crkva brvnara u Smederevskoj Palanci (Smederevska Palanka)	Kulturna dobra od velikog značaja / Spomenik kulture

Među najinteresantnije lokalitete/objekte materijalnog nasleđa svakako spadaju oni koji imaju određeni istorijski kontekst i značaj na nacionalnom nivou, a posebno:

- **Viminacium** je u periodu od I do početka V veka bio jedan od najznačajnijih legijskih logora na Dunavu i jedno vreme glavni grad rimske provincije Gornje Mezije, koji su posetili gotovo svi rimski imperatori. Nekadašnji rimski grad i logor prostirao se na preko 450ha šire i 220ha uže gradske teritorije, a danas se nalazi ispod obradivih površina sela Starog Kostolca i Drmna. Istraživanja Viminaciuma tokom više od 50 godina, do danas su razotkrila različite objekte: Nekropola, Terme, Amfiteatar, Severna glavna kapija, Domus, kao i Mamut park, što svakako ne predstavlja kraj istraživanja¹⁰.
- **Golubački grad** se u pisanim izvorima pominje 1335. godine, a tačno vreme i ko je izgradio ovu tvrđavu ne može se pouzdano utvrditi. Po istorijskim izvorima, Grad je sve do raspada Dušanovog carstva (1371.) bio u posedu Ugara, nakon čega se Turci i Ugari menjaju kao vlastodršci, s kraćim periodima pripadanja srpskoj Despotovini, odnosno Kneževini, da bi konačno bila stavljena pod srpsku vlast od II srpskog ustanka (1815.).
- **Smederevska tvrđava** sagradili su Despot Đurađ i Despotica Jerina Branković za svoj boravak u periodu kada je **Smederevo** bio srpska prestonica (1428-1459), odnosno do početka vladavine Osmanskog carstva. Tvrđava je jedna od najvećih srednjovekovnih ravničarskih zdanja, u okviru kojeg je Mali grad služio Despotu kao utvrđen zamak, a Veliki grad je služio za smeštaj više hiljada vojnika. Iako je odolela brojnim napadima turske i srpske voje, najznačajnija oštećenja Tvrđava je doživela tokom Velike eksplozije u Drugom svetskom ratu (1941.).
- **Ramska tvrđava** u današnjoj formi je sagrađena 1483. godine po nalogu sultana Bajazita II kao odbrambeno, artiljerijsko utvrđenje koje je trebalo da osnaži odbranu granice između Smedereva i Golupca od ugarskih upada. Razorena je 1788. godine eksplozijom municije, kada je u sukobu sa Turcima poginuo austrijski grof baron Loprešti. Pomeranjem granica Osmanskog carstva na sever, Tvrđava gubi značaj, a Turci je posve napuštaju polovinom 19. veka.
- Na mestu današnje **Gradske kuće, odnosno Zgrade starog okružnog načelstva** u Požarevcu, nekada se nalazio **Kneževski kompleks** Kneza Miloša i Kneginje Ljubice Obrenović u kojem su boravili u periodu od 1825-1839. godine, tokom kojeg je Požarevac funkcionisao kao 2. srpska prestonica i doživeo značajan ekonomski i društveni procvat (osnovan 1. Nahijski sud u kneževini Srbiji (1821.), 1. Gvardijska škola (1830.), Viša vojna akademija (1837.)). Obrenovići su takođe podigli i imanje „Morava“ - konak sa nekoliko štala, koje je poklonio državi, a koje je njihov sin knez Mihajlo, kasnije preimenovao u **Ergelu „Ljubičevo“**.
- Knez Miloš je 1829. godine kupio i imanje sa vinogradom na Plavincu u Smederevu koje je za Kneza Mihaila dobilo funkciju **Letnjikovca** sa prvim terenima za golf, kriket

¹⁰ Izvor: <http://viminacium.org.rs/viminacium/> (21.09.2024.)

i tenis u Srbiji, dok je pravi dvorski život ustanovljen za vreme Kralja Milana i Kraljice Natalije sa raskošnim zabavama i okupljanjima poznatih umetnika i književnika, poput Milana Rakića, Laze Kostića i Milovana Glišića. Vilu je rekonstruisao u današnjem obliku i koristio kralj Aleksandar sa suprugom Dragom Mašin, a nakon njihovog atentata, kraljica Natalija je Letnjikovac sa celokupnom zemljom i imovinom, poklonila pukovniku Antoniju Oreškoviću. Letnjikovac je poslednji put rekonstruisan 1961. godine pred samit nesvrstanih, a redovno ju je koristila Vlada SFRJ i Tito, odnosno Vlada Srbije kao rezidencijalni objekat, sve do 2016. godine kada je otvorena za javnost.

- **Letnjikovac u selu Neresnica** u Kučevu, sagradio je Aleksandar I. Karađorđević početkom '30ih godina prošlog veka, kako bi odmarao, ali i nadgledao radove na eksploataciji zlata iz zlatonosnog Peka. Atentat 1934. godine prekinuo je Kraljeve planove, a Letnjikovac je ostao u vlasništvu Kraljevske porodice Karađorđević. Godine 1947. prešao je u državno vlasništvo, a danas je dat na korišćenje opštini Kučevo.
- **Karađorđev dud u Smederevu**, predstavlja danas mesto na kojem je Karađorđe Petrović, vožd I srpskog ustanka simbolično preuzeo ključeve od tadašnjeg turskog zapovednika grada Dizdara Muharema Guše, nakon oslobođenja Smedereva, koji tad postaje po drugi put u istoriji srpskom prestonicom (1805.).
- **Radovanjski lug u Velikoj Plani** mesto je na kojem je po naredbi kneza Miloša, 1817. godine ubijen i prvobitno sahranjen vožd Karađorđe. Njegov dželat, Vujica Vulićević se odmah pokajao i nedaleko od mesta zločina, sagradio crkvu brvnaru **Pokajnicu**.

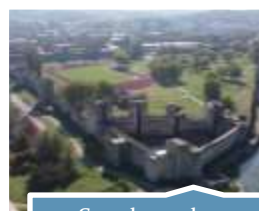
Ilustracija 3 Nepokretna kulturna dobra¹¹

Viminacium

Golubački grad

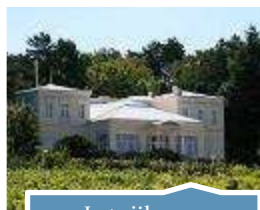
Smederevska tvrđava

Rajska tvrđava

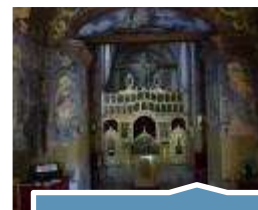
Ergela Ljubićevo

Letnjikovac Obrenović

Manastir Pokajnica

Manastir Vitovnica

¹¹ Izvori: <http://viminacium.org.rs/izlozbe/>, <https://visitsmederevo.com/index.php/post/11/Vila-Zlatni-breg>, https://www.facebook.com/golubac.tourism/photos_by?locale=sr_RS, <https://topetrovacnamlavi.com/manastir-vitovnica/>, arhiva RRA BP

POKRETNNA KULTURNA DOBRA

Pored nepokretnih objekata kulturnog nasleđa, Regija obiluje i pokretnim kulturnim dobrima, čiji su „čuvari“ najčešće ustanove kulture – muzeji, galerije, biblioteke i arhivi. U njihovim zbirnama se nalaze različiti predmeti koji takođe svedoče o bogatoj istoriji ovog kraja, a potiču od praistorije, doba Rimskog i Osmanskog carstva do savremenih doba 20. veka. Neke od najznačajnijih zbirki su:

- Viminacium: arheološka građa sa nalazišta iz doba Rimljana, paleontološki park (mamuti), zbirka brodova i čamaca (antika – srednji vek)
- Narodni muzej Požarevac: lapidarijum, zbirka fresaka iz Viminaciuma, numizmatička zbirka, medalje Požarevačkog mira i dr.
- Muzej u Smederevu: zlatnik Septimija Severa i rimska bronzana lucerna oblika broda (prvi-treći vek n.ere), glava boga Janusa, eksponati iz perioda Brankovića (zlatna minduša), delovi naoružanja i opreme iz Prvog srpskog ustanka, Karađorđe kao Frajkorac (slika, ulje), Prvog i Drugog svetskog rata i dr.
- Zavičajni muzej Petrovca na Mlavi: zbirka predmeta iz bronzanog doba sa nalazišta Belovode
- Narodni muzej u Velikom Gradište: kolekcija predmeta sa početka 20. veka (od ikona i gravura, do retke muzičke kutije i aluminijumske konstrukcije cepelina)
- Zavičajni muzej Homolja: etnografska zbirka

Ilustracija 4 Pokretna kulturna dobra¹²

Kličevački idol

Belovode -
rekonstrukcija kuće

Rimska lucerna

Mnogi vredni predmeti, poput Kličevačkog idola (figura paganskog božanstva iz bronzanog doba, pronađena u Kličevcu, Požarevac) čuvaju se u Narodnom muzeju u Beogradu, a broj predmeta sa ove teritorije iz XVIII, XIX i XX veka u Etnografskom muzeju u Beogradu.

Od umetničkih dela, najznačajnija je svakako Galerija Milene Pavlović Barili sa 975 radova, kao i zbirkom porodičnih, ličnih stvari (nameštaj, upotrebni predmeti, knjige i dr.), dok se veliki deo njenog opusa čuva i u Muzeju savremene umetnosti i Narodnom muzeju u Beogradu, kao i u mnogim svetskim muzejima i privatnim zbirnama. Značajna je i stalna postavka Galerije savremene umetnosti u Smederevu, Galerija Dragan Kecman u Kučevu i Galerija skulptura Svetomira Arsića Basare u Zavičajnom muzeju Homolja.

¹² Izvori: <https://www.metropolitan.ac.rs/novosti/studenti-fdu-a-posetili-arheolosku-zbirku-narodnog-muzeja/>, <https://topetrovacnamlavi.com/belovode/>, <https://www.facebook.com/archeoserbia/photos/>,

- *Od zaštićenih nepokretnih kulturnih dobara, najznačajniji su svakako Arheološko nalazište Viminacium i 3 dunavske tvrđave – Golubački grad, Smederevska i Ramska.*
- *Od velikog broja manastira i crkava, ističu se kao najznačajniji i najatraktivniji Manastiri Gornjak, Vitovnica, Nimnik, Koporin i Pokajnica, a od crkava Crkva uspenja Bogorodičina na smederevskom starom groblju, Trška crkva i crkva-brvnara Pokajnica u Radovanju. Pored ovih objekata koji poseduju određeni stepen zaštite, izuzetno je atraktivan tokom poslednje decenije Manastir Tumane.*
- *Nekoliko kulturnih dobara – spomenika kulture takođe su svedoci prošlih vremena od izuzetne važnosti, posebno Letnjikovac Obrenovića na Plavincu (Smederevo), Radovanjski lug (Velika Plana) i Spomen park Čačalica (Požarevac).*
- *Niz dobara nisu adekvatno valorizovani niti stavljeni u funkciju turizma, posebno arheološka nalazišta Kraku Lu Jordan, Belovode, Lederata i Todića vila, Letnjikovac Kralja Aleksandra I. Karađorđevića u Kučevu, Kompleks Stare škole, Crkve brvnare i groblja u Krnjevu, kao i brojni objekti industrijskog nasleđa širom regije.*
- *Dobar primer započete valorizacije jedinstvenih lokalnih resursa predstavlja atraktivna prostorna, kulturno-istorijska celina sela Bistrica (Petrovac na Mlavi) u kojoj još uvek aktivno radi 8 vodenica i 1 valjarica.*

NEMATERIJALNO KULTURNO NASLEĐE

Zahvaljujući prevashodno svojoj geografskoj poziciji koja joj je omogućila da kroz istoriju bude raskršće kultura, trgovine i transporta, Braničevo-Podunavlje obiluje ne samo materijalnim, već i nematerijalnim kulturnim nasleđem. Zaštićeni elementi nematerijalnog kulturnog nasleđa karakteristični za Braničevo-Podunavlje prezentovani su u narednoj tabeli:

Tabela 5 Zaštićeno nematerijalno kulturno nasleđe regije Braničevo-Podunavlje

Naziv	Kratak opis	Geografska oblast, region ili lokalitet
Sviranje na gajdama ¹³	„Sviranje na gajdama, narodnom muzičkom instrumentu, na teritoriji Srbije se odnosi na solističku praksu sviranja na dvoglasnim i troglasnim gajdama. Repertoar narodne muzike za ovaj instrument obuhvata narodne igre, pesme, improvizacione forme i specifične pesme ritualnog karaktera (žetvarski, svadbeni, posmrtni obred, obredna povorka koledara u jugoistočnoj Srbiji). Pevanje uz gajde je ređe prisutno u praksi, i to pre svega kod vojvođanskih svirača na troglasnim gajdama. Stil odlikuje posebna tehnika sviranja, melodijske i ritmičke ornamentacije, specifičnih postupaka formalnog obrazovanja muzike (narodne igre, pesme i improvizacije).“ „Sviranje na gajdama izvodi gajdaš, svirac, gajdar, gajdardžija, karabaš (vlaški: čarabâş) i kakarakteristično je za zajednice srpskog, makedonskog i vlašskog	Jugoistočna i severoistočna Srbija

¹³ Nacionalni registar nematerijalnog kulturnog nasleđa. Sviranje na gajdama. <https://nkns.rs/cyr/popis-nkns/sviranje-na-gajdama> (13.09.2024.).

Naziv	Kratak opis	Geografska oblast, region ili lokalitet
	stanovništva.“ „Ovaj oblik izvođačke umetnosti prisutan je dominantno u istočnom pojasu Srbije: jugoistočna i severoistočna Srbija (okolina Negotina, Zaječara, Bora i Majdanpeka, Požarevca, Svrliški kraj sa okolinom, okolina Niša, Zaplanje, Šopluk, okolina Leskovca) i Vojvodina (pretežno Banat - okolina Kikinde, Zrenjanina i Pančeva, kao i Sremske Mitrovice).“	
Kuvanje žmara („žumijar“)¹⁴	„Žmare – ritualno i svakodnevno jelo od ovčijeg mesa, praziluka i kukuruznog brašna.“ „Žmare se kuvaju od ovčijeg mesa, praziluka i kukuruznog brašna. Meso cele ovce (oko 70 kg) se iseče na komade i kuva prazilukom, a potom se odvoji odvaja od kostiju. Zatim se izvadi, prohladi i iščija na tanka vlakna, te se nastavlja kuvanje dodavanjem kukuruznog brašna. Priprema žmare traje oko 12 sati, a za taj posao je potreban veći broj ljudi, te obično čitava porodica učestvuje u pripremi.“ „Danas se žmare kuvaju u velikim limenim kazanima, a ranije se kuvalo u bakračima od 50 litara. Žmare su se pripremale za svadbe, ređe za pomane (daće).“	Oblast Mlave, sela Ranovac, Kladurovo, Manastirica, Starčevo
Drugaričenje / Kumačenje¹⁵	„Običaj ritualnog sklapanja kumstva i pobratimstva/posestrimstva među decom i mladima na Pobusani ponedeljak (prvi ponedeljak posle Uskrsa), koji se još naziva i Drugarični, Kumačni, Kumačin ponedeljak. Običaj se ređe izvodi na Uskrs ili Mali Uskrs. Drugaričenje se obično obavlja popodne i u njemu učestvuju deca i njihovi roditelji. Odvija se na obali reke, potoka, kraj izvora ili u centru sela. Učesnici nose vence, obično napravljene od grančica vrbe i cveća, koje pletu kod kuće ili na licu mesta.“ „Drugariče se deca istog pola i uzrasta. Roditelji počinju da ih drugariče još dok su sasvim mala, a za druga ili drugaricu biraju decu istog uzrasta i sa čijim su roditeljima i sami u dobrim odnosima. Na taj način dolazi do promene međusobnih društvenih odnosa učesnika i uspostavljanja čvrstih veza u okviru zajednice. Deca starijeg uzrasta mogu i sama da izaberu druga ili drugaricu i mogu da imaju i po nekoliko pobra ili druga.“ „Drugaričenje se obnavlja svake godine, obično do puberteta.“	Naselja požarevačkog Podunavlja i severnog Stiga: Batovac, Dubravica, Brežane, Živica, Kličevac, Drmno, Bradarac, Klenovnik, Ćirikovac, Zatonje, Kisiljevo, Popovac, Bare, Kasidol, Požeženo, Usje, Kusiće, Sirakovo, Majilovac, Kurjače, Ostrvo, Petka

Raznolikost narodnosti i kultura u Regiji ogleda se posebno u bogatstvu tradicijskog nasleđa, dok poseban značaj sa kulturološkog aspekta ima Vlačka zajednica. Njihov maternji jezik je vlaški, koji pripada grupi istočno-romanskih jezika. Od lokalnih samouprava analizirane Regije, Vlaha najviše ima u Petrovcu na Mlavi, Kučevu i Žagubici.¹⁶ Vlačke lokalne zajednice i danas aktivno čuvaju svoje nasleđe: muzičko, plesno, mitološko, manifestaciono i dr. koje se najčešće prenosi usmeno, s kolena na koleno.

Nošnja

Sa manjim ili većim udelom različiti kulturni uticaji, čije je utemeljenje i širenje bilo povezano sa istorijskim zbivanjima – koja su u nekim periodima izazivala veće ili manje migracije stanovništva – ugrađivali su se i u odeću. Među tvorevinama tradicionalne kulture – po ulozi u svakodnevnom životu i značaju etničkog identiteta, kao i po likovnim i estetskim vrednostima –

¹⁴ Nacionalni registar nematerijalnog kulturnog nasleđa. Kuvanje žmara („žumijar“). <https://nkns.rs/cyr/popis-nkns/kuvanje-zhmara-zhumijar> (13.09.2024.).

¹⁵ Nacionalni registar nematerijalnog kulturnog nasleđa. Drugaričenje / Kumačenje. <https://nkns.rs/cyr/popis-nkns/drugarichenje-kumachenje> (13.09.2024.).

¹⁶ Republički zavod za statistiku Srbije (2023). Stanovništvo. Nacionalna pripadnost: podaci po opštinama i gradovima. <https://publikacije.stat.gov.rs/G2023/Pdf/G20234001.pdf> (13.09.2024.).

jedno od najznačajnijih mesta pripada narodnim nošnjama. Poznate su mahom na osnovu sačuvanih odevnih celina iz 19. i prvih desetina 20. veka, koje se odlikuju velikom raznovršnošću oblika i ukrasa, zastupljenih i u ženskim i u muškim nošnjama. Na formiranje odevnih osobina, pored kulturno-istorijskih činilaca kroz vreme i prostor, znatno su uticali priroda tla i klimatski uslovi koji su pružali određene pogodnosti za razvoj jednog ili više načina privređivanja, čiji su proizvodi činili osnov života i svih pratećih elemenata. Kroz vreme se može uočiti kreativnost, znanje i iskustvo u oblikovanju odevnih obrazaca primerenih uslovima života i sredine.

Građanska odeća na delu srpskog etničkog prostora (mahom na teritoriji gradskih sredina unutar Braničeva i Podunavlja – Požarevac, Smederevo...) se razvijala pod tursko-orijentalnim, a kasnije i pod evropskim uticajima. Građanska nošnja je mahom izrađivana od tkanina sa bogatim zlatnim i srebrnim vezom i bila uglavnom visokokvalitetne zanatske izrade. Seoske nošnje, naprotiv, sve do početka 20. veka, bile su pretežno proizvod domaće kućne i seoske radinosti. Šarenilo i različiti uticaji se posebno oslikavaju na vlaškoj nošnji koja je u velikoj meri uslovljena podnebljem u kome su ljudi živeli, kao i svakodnevnim načinom života. Tako su neki od prepoznatljivih elemenata vlaške nošnje „kanica“ (pojas koji su nosili muškarci i žene u struku), upečatljiva žuta vlaška marama, vunene čarape i šubara od ovčijeg runa. Iskustvo i tradiciju izrade prenosili su stariji na mlađe. Na teritoriji Braničevskog i Podunavskog okruga još uvek se neguju stari zanati (npr. tkanja, pletenja, izrade opanaka i sl.), a postoje i tradicionalni objekti gde su se odevni predmeti izrađivali, odnosno imali jednu od svojih faza u izradi (npr. valjavica – tradicionalni objekat za valjanje sukna u selu Bistrica, u Petrovcu na Mlavi).

Ilustracija 5 Detalji sa lokalnih manifestacija¹⁷

Vlaška nošnja

Tradicionalne igre

Muzika, pesma i igra

U Braničevskom i Podunavskom okrugu pesma i igra su prisutne i u crkvenim obredima i u svetovnim običajima, čak se i mrtvi ispraćaju muzikom „na onaj svet“.

Kod Vlaha koji su inače veseli, raspevani i uvek u pokretu, pesme izvode pojedinci uz pratnju orkestra u brzom ritmu, čak iako su pesme tužnog sadržaja. Tekst je vrlo često šaljiv, a ponekad sadrži i skrivene erotske poruke.

*„M'ndra mja ku krpa mura
m'nka c-am ljiimba d'n gura,
M'ndra mja, bala mja,
nu maj šću k'nd nj – am afla“*

*„Lepotice moja sa braon maramom,
pojedem ti jezik i usta
lepotice moja, draga moja
ne znam kada ćemo se naći“*

¹⁷ Izvor: Arhiva TO Petrovac na Mlavi

Gotovo uvek pesme imaju muzičku pratnju tradicionalnim instrumentima. U veoma popularne tradicionalne instrumente na ovim prostorima ubrajaju se **frula**, **dvojnice**, različite varijante **bubnjeva**, **čegrtaljki** prodornog i oštrog zvuka koje su smatrane amajlijama i pripisivana im je magična moć. Nosile su se okačene o kolena, grudi ili vrat igrača. Posebno je zanimljiv karakteristično vlaški duvački instrument zvan **bušin**, koji se još naziva duduk ili rikalo, a nastao je kao sredstvo komunikacije među pastirima.

Ilustracija 6 Muzička i plesna tradicija¹⁸

Ples na štulama

Duvački instrument bušin

Kod Srba su pesme najčešće bile praćene frulom ili harmonikom, dok se vlaške pesme, koje su inače jako dinamične, pevaju uz pratnju svirala i bubnja. Za pesmu se vezuje i tradicionalna igra koja svakako predstavlja značajan deo folklornog nasleđa koji se neguje i u sadašnjosti i predstavlja jedno od obeležja lokalne kulture – kolo. Za Podunavski okrug karakteristično je Šumadijsko, dok u Braničevu dominira Vlaško kolo. U pojedinim selima Vlaške zajednice, još uvek se održalo i tzv. „kolo za mrtve”, koje se igra u pravcu kazaljke na satu, dok svi plaču i igraju. Dodatno, u homoljskom kraju (posebno u selu Voluja, u Kučevu) i danas se neguje preko 200 godina stara tradicija plesa na štulama, koje su originalno korišćene za prelazak preko reka i potoka, a naknadno uvrštene i u deo folklorne igre. Prilike za igru i pesmu su različite, a ima ih tokom cele godine.

Običaji i verovanja

Mnogi običaji se čuvaju i danas u gradskim i seoskim sredinama oblasti. Uglavnom su vezani uz religiju i staroslavensko nasleđe Vlaške kulture, kao i stil života, odnosno privređivanja lokalnog stanovništva.

Božićni praznici su ispunjeni zanimljivim običajima. Za badnjak se kaže da predstavlja porodično kultno drvo oko koga je skoncentrisana ključna obredna praksa božićnog ciklusa. On se tradicionalno na poseban način seče, unosi i kući i stavlja kraj ognjišta. Po badnjak ide domaćin, rano ujutru na Badnji dan. Sa sobom nosi i svojevrzni „žrtveni dar”, najčešće pšenicu ili kukuruz i obredni kolač. Vodi se računa da drvo padne bez zadržavanja, da se, po narodnom verovanju, sreća i poslovi ne bi zadržavali. Ostavljao se naslonjen na kuću do večeri, a uveče ga domaćin unosi, dok ga domaćica posipa žitom uz izražavanje želje da bude sreće, zdravlja i napretka. Nakon rituala unošenja, badnjak se polaže na ognjište. Ujutru rano, na Božić, dolazi položajnik (prva osoba koja uđe u kuću kao gost) i „čara” badnjak izgovarajući: „Koliko varnica toliko ovaca, prasića, pilića, a najviše zdravlja i sreće”. Ostaci badnjaka se nose u njive, vinograde, ili se prave krstići koji se stavljaju na objekte u domaćinstvu zbog blagostanja.

¹⁸ Izvori: Arhiva TO Kučevo, <https://www.virovitica.net/istocnom-srbijom-5-kucevo-magija-na-zlatnim-izvorima/37007/>

U ovom delu Srbije se i danas poštuje veliki broj starih običaja koji prate čovekov život od rođenja, pa do smrti. Fenomeni **maskiranja** i njima odgovarajući obredi sa maskama oduvek su imali određena značenja u našem društvu, a maskiranje je prisutno u pojedinim vlaškim običajima i ritualima. Jedan od najpoznatijih vlaških običaja karakterističnih za ovo područje se vezuje za Božić. Tada po selu idu maskirani deca i odrasli – **koledari**, kojima se pred kućom dele slatkiši, voće i hleb. Koledari su u širem značenju maskirane povorke koje obilaze naselja uoči Božića. Ovakve povorke se objašnjavaju kultnom radnjom najavljivanja i čestitanja dolazećeg „novog leta“. Vezane su i za komunikaciju sa religijskim predstavama o dolazećem prazniku, ali i sa mitskim ili stvarnim precima za koje se verovalo da štite porodicu od „zlih sila“. Obilazak naselja se započinje najčešće pre izlaska sunca. Po dolasku pred nečiju kuću maskirani koledari se oglašavaju larmom, zvonjavom, lupanjem, a nakon dobijanja dozvole domaćina ulaze u kuću gde mladić, maskiran u stariju osobu (dedu), nosi ukrašen štap kojim se džara vatra izgovarajući obredne rečenice. Svaki domaćin časti koledare rakijom, vinom, mesom. Jedna od najzanimljivijih crta koledarskih povorki je maskiranje njihovih učesnika. Maskiraju se i u starija lica muškog i ženskog pola, jer se po verovanju time predstavljaju preci. Odeveni su i u ovčije kože, a na pojasevima imaju zvona. Nakon obilaska sela sledi slavlje i obilna trpeza. Na Bogojavljanje 19. januara, u vlaške domove stižu „kraljese“, maskirane mlade devojke, među kojima se, kako kažu, uvek potkrade i neka prava vila. Ova ritualna povorka žena skuplja vodu iz bunara ili izvora, kako bi od nje kasnije pravile afrodizijake i eliksire.

U Homolju, postoji običaj da nakon Uskrsa mlade devojke puštaju niz planinske potoke venčice sa hlebom i svećom kako bi dušama umrlih pokazale put do raja. Posebno su zanimljive **rusaljke ili rusalje**, devojke i žene koje na praznik Duhova padaju u trans, povezuju se sa svetom duhova i vila i predviđaju buduće događaje. Ovaj običaj se još uvek poštuje u pojedinim homoljskim selima, a posebno selu Duboka, Kučevo. Vlaška kultura kao specifičnost ovog kraja obiluje još mnogim različitim verovanjima i s njima povezanim običajima, koji se i danas neguju i žive, poput onih povezanih sa kultom mrtvih i drugi.

Plašeci se zle sudbine, besa bogova ili ko zna čega što može da im nanese štetu ili nešto gore, meštani u selima ovih prostora su se zavetovali svecima da će ih poštovati i slaviti i u njihovo ime gostiti koga god put tog dana nanese u njihovo selo i njihovu kuću. Svoje obećanje u obliku **zapisa** zakopavali bi u žile drveta, najčešće hrasta. Hrast, koji postane zapis, u tom je mestu, sastajalište svih meštana u dan kada je, po crkvenom kalendaru, dan sveca kome su se zavetovali. Na tom mestu se „seče kolač“ i pali sveća, a kod svake kuće u selu na trpezi je svečani ručak, kao za slavu. Kapije su širom otvorene, okićene vencima cveća ili granama sa mladim lišćem, jer zavetine počinju sa „Belim pokladama“, zadnje nedelje pred Uskršnji post, a to je obično početkom marta. Slave se i u dane posta, a završavaju u leto sa petrovskim vrućinama, oko polovine jula.

Jedni od najlepših i najradosnijih običaja oduvek su bili vezani za **svadbe**. Uvek se pamte kao naročito veseli događaji koji su okupljali celo selo. Da bi se došlo do samog svadbenog čina prethodili su pravi rituali, od ispitivanja porekla porodice do imovnog stanja. Lepota „ručnog rada“ bila bi izložena pogledima svih, dan pre svadbe, kad se u mladoženjinu kuću donosila „devojačka sprema“. Obično se to radilo zaprežnim kolima koja su vukla krave ili volovi, a što je „sprema“ bila veća, to je mlada bila bogatija i vrednija. Nedelju dana pre svadbe domaćin kuće polazi sa granom na ramenu i buklijom u ruci da poziva goste. Buklija je drvena okrugla boca u koju se stavlja „slatka“ začinjena medom. Postoji red kojim se gosti pozivaju. Počinje se od kuma, zatim starog svata, onda najbližih rođaka i drugih gostiju, a završava se sa komšijama. Domaćin kuće koja je pozvana na svadbu nazdravi pozivaru, otpije gutljaj rakije iz buklije, a domaćica nakiti granu vezenim peškirom, maramicom, čarapama ili nekim drugim poklonom. Tim darovima mladenci simbolično počinju zajednički život tako da im ništa ne nedostaje. U mladinoj kući na dan svadbe okupljaju se njene drugarice da bi joj pomogle da se obuče i očešlja. One je

čuvaju u sobi dok svatovi ne dođu po nju. Običaj nalaže da je pred svatove izvede brat, a onda je do uveče čuva dever, mladoženjin brat. Pre ulaska u dvorište mladoženja mora oboriti hicem iz puške, jabuku koja je na vrhu visokog drveta. U nekim selima umesto jabuke stavlja se osušena tikva u kojoj se nosi voda za piće. Tek kad dokaže sposobnost da hrani i štiti porodicu može da uđe i uzme devojkicu. Mnogi od ovih običaja zadržani su i na današnjim svadbama. Osim običaja pletenja venaca, ukrašavanja kuće cvećem i slično, dan pre nego što će mlada biti dovedena, u kući mladoženje mesi se „mutava proja”. To je hleb od kukuruznog brašna koji mesi mlada devojkica, a da pri tome ne sme niti da se nasmeje, niti da progovori. Svi oko nje imaju zadatak da je zasmeyavaju i provociraju pitanjima, ali ona mora izdržati dok god proja ne bude pečena, zbog budućih pokolenja u kući.

U našem narodu su još od davnina **pijace** sastajališta ljudi. Na njima su se ljudi susretali, družili, trgovali, ugovarali poslove... Pijačni dan je uvek bio neradan, ostavljan za odlazak u grad, a u gradu je tog dana sve u znaku trgovine. Roba se iznosi na ulične tezge, ispred radnji, a zanatlije iz svih mesta u okolini donose svoju robu tog dana. U ovom delu Srbije se taj običaj zadržao i u današnje vreme, kroz dane u nedelji koji su u pojedinom mestu određeni kao „pijačni”.

U selima Braničevskog i Podunavskog okruga se i do današnjih dana zadržao običaj **skljudljanja „mobara“** (radnika) za neke poslove koje ukućani ne mogu obaviti sami. Posebno svečano je kad se bere grožđe. Nekoliko dana pred berbu vrše se pripreme i pozivaju berači, najčešće komšije, bliži rođaci i prijatelji. Nekada konji i zaprežna kola, a danas traktor i prikolica, moraju biti okićeni, kao za svadbu, peškirimima i vencima od svežeg cveća. Vrlo često berba se odvija uz pratnju lokalnih trubača, harmonikaša ili frulaša, a za to vreme u vinogradu se priprema zajednički ručak – prase pečeno na grančicama od vinove loze, koje se za tu priliku čuvaju od rezidbe.

Za rad u polju se vezuje i organizovanje **seoske litije**, obično na dan zavetine (seoska slava) kad stanovnici predvođeni sveštenikom, noseći ikone i uz pesmu prolaze selom, izlaze u polje i praveći krug oko sela vraćaju se do crkve gde se litija završava. Svrha litije je da se umole božanske sile da budu milostive i daju dobru i plodnu godinu.

Mitovi i legende

Pored dominantnog vlaškog nasleđa i u ovom kontekstu, ističe se i Podunavlje sa nizom mitova i legendi vezanih za Dunav, različita mitska bića i događaje. Isti su uglavnom predmet usmene predaje i nedovoljno zabeleženi u nekim svojim izvornim oblicima, pa postoje brojne varijacije. Neki od najznačajnijih mitoloških bića iz ovih krajeva su:

- **Petar Blagojević**, seljak iz Kisiljeva u Velikom Gradištu, koji je živeo na prelazu 17. na 18. vek, i nakon smrti postao prvi srpski vampir, o čemu je izveštavao i carski načelnik Gradištanske oblasti 1725. godine kao o jednom od prvih pojava vampirizma u Evropi.
- **Muma Paduri – Šumska majka**, zaštitnica prirode i žena, istovremeno oličenje dobra, ali i neizmernog zla, pa se doživljava kao vila i boginja, ili demon i veštica. Može da menja oblik, pa se tako ukazuje ne samo kao prelepa vila, već takođe i kao plast sena, krava, koza ili neka druga životinja. Živi u šumi i dolazi isključivo noću na poziv u pomoć ili bajanje devojkama i ženama, dok muškarce zavodi i pakosti im.
- **Dunavski/ Golubački zmaj** - nastaje od šarana starog 200 godina, zatim izlazi iz Dunava kao zvezda repatica, uz mnoštvo varnica koje ostaju za njim, da bi se uvukao u pukotine dudovog drveta, gde nastavlja da živi. Zmajev najljući protivnik je, kao što je to slučaj i kod ljudskih bića, njegova priroda, tačnije njegova zaljubljava priroda. Zmajevi su, naime, veoma slabi na – lepe devojkice. Kada se zmaj zaljubi, on se svojoj voljenoj pojavljuje u liku mladića. On leti noću, sijajući zaslepljujućim sjajem, ulazi u kuću, mahom kroz dimnjak, i

pretvara se u prelepog mladića. Nevidljiv je svima, osim svojoj dragoj, a oni zavidljivi i skloni uhođenju, mogu ponekad čuti samo devojčin glas kada mu se obraća. U takvoj vezi, devojke postaju blede, tihe i razdražljive, kao što se obično dešava kod ljudi koji kriju neku tajnu, obzirom da je ljudska priroda takva da ih tajne muče i traže način da budu otkrivene. Kada devojka sanja nepoznatog mladića svake noći, to joj se zmaj udvara. Ako devojka želi da ga se oslobodi, treba da ispriča roditeljima o svojim snovima. Takođe, da bi oterali zmaja, ljudi spaljuju odeću, kako bi dim išao kroz dimnjak, jer ga zmajevi ne vole, a mogu i da iseku dudovo drvo, gde on živi. Za one koji žele da se otarase zmaja – ljubavnika, a da ostanu živi, postoji pouzdan način: prokuva se bosiljak i onda se umiva tom vodom. Drugi način je da se biljka valerijana pomeša sa kosom, smeša se zapali i tim domom se osoba okadi. Veruje se da deca, naročito muška, začeta od strane zmaja, imaju super moći, neverovatnu snagu i da ne mogu biti pobeđeni, a, takođe, da su veoma mudra.

- **Aždaja i Golubačka mušica** - Troglava Golubačka aždaja je bila, verovatno, jedna od poslednjih rečnih aždaja u Evropi. Kada je ona ubijena, iz njenog tela izlegle su se golubačke mušice, a u narodu postoji i poetičnija verzija da su ovi nesnosni insekti nastali od suza aždajinog mladunčeta koje je plakalo za ubijenom majkom.
- **Miloš Obilić** je po verovanju naroda, živeo u blizini manastira Tumane. On je jednom prilikom krenuo u lov i nehotice ranio svetog pustinjaka Zosima. Miloš, videvši šta je uradio, želeo je po svaku cenu da spasi pustinjaka, pokušavajući da ga prenese, međutim, kada su stigli na mesto današnjeg manastira, pustinjač mu je na samrtni rekao: „Tu mani i pusti me da umrem!“. U znak pokajanja, Miloš je odlučio da na tom mestu podigne manastir. Kada je gradnja stigla do krova, Milošu stiže poziv od Kneza Lazara da krene u boj protiv Turaka. Poruka je glasila: „Tu mani (zidanje manastira) i dođi da idemo u boj protiv Turaka. Tako živo predanje naroda, već preko šest vekova oslikava nastanak i ime manastira Tumana i vezuje ih za pustinjaka Zosima i Miloša Obilića.

Ilustracija 7 Mitska i legendarna bića¹⁹

Muma Paduri

Dunavski/Golubački zmaj

Petar Blagojević

Tradicionalni zanati i domaća radinost

Većina privrednih aktivnosti posebno u seoskim sredinama, tradicionalno je uslovljeno poljoprivrednim aktivnostima i potrebama svakodnevnog života. U tom smislu, ovaj kraj odlikuje proizvodnja autentične lokalne hrane i pića, na osnovu intezivnog bavljenja stočarstvom, vinarstvom, voćarstvom i ribolovstvom. Posledično, za proizvodnju različitih upotrebnih predmeta, korištene su raspoložive sirovine i materijali, pa se zanatstvo i domaća radinost profilisala u proizvodnju primarno predmeta od vune, kože, drveta i drugih prirodnih materijala.

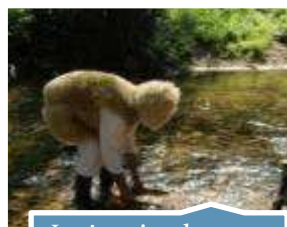
¹⁹ Izvori: <https://www.sattelevizija.com/vesti/jedna-vest/muma-paduri-18105161656>,
<https://eventsinsrbia.com/predstavljen-projekat-mitska-i-fantasticna-bica-golupca/>,
<https://24sedam.rs/lifestyle/zanimljivosti/118937/legende-srpskih-vampira-obisle-svet/vest>

Tako su iz ovog kraja dobro poznati različiti **predmeti od ovčje vune** (odeća, asesoari, predmeti od pustovane vune i dr.), proizvodi od kože (torbe, opanci, oprema za konje i dr.), proizvodila se i **grnčarija, korpe, kazani i dr.** Neki od tradicionalnih zanata i danas se neguju, što svedoči preko 40 sertifikovanih proizvođača starih i umetničkih zanata, odnosno proizvoda domaće radinosti – od predmeta i nameštaja od drveta, ručno tkanih i pletenih proizvoda, proizvoda od kože, stakla i metala, ručno rađenih sapuna, keramike i sečiva, kao i sode, medenjaka i bonbona i drugih²⁰.

Pored sertifikovanih proizvođača, svakako postoji značajan broj domaćinstava i zanatlija koji se neformalno takođe bave nekim od tradicionalnih proizvodnji ili aktivnosti i na taj način doprinose očuvanju ovog aspekta nematerijalnog nasleđa regije. Posebno značajni čuvari tradicionalnih rukotvorina, kao i gastronomije su udruženja žena koja na lokalnim manifestacijama redovno prezentuju zavidno blago nasleđenog znanja i veština.

Jedna od karakterističnih aktivnosti vezanih za reku Peku je i **ispiranje zlata**. Prema predanju, Argonauti su baš na Peku tražili zlatno runo, po čemu je i reka dobila ime, kako se ovčije runo (grč. pekos) koristilo za vađenje zlata. Sa značajnijom eksploatacijom se započelo kupovinom bagera, tada z. Po veličini u Evropi, koji je nabavio kralj Aleksandar I, a koji je u period od 1934-1955. Godine izvadio iz Peka čak više od 7t zlata. Tradicionalo, ispiranje zlata vrši se pomoću dve osnovne alatke: *pralište* – uređaj sa posebnim pregradama za zadržavanje zlata uz odstranjivanje krupnijeg materijala, i *ispitak* – drvena ili plastična posuda u koju se stavlja pročišćeni sadržaj iz prališta. spiranjem pomoću vode, ispitakom se uklanja najsitniji otpadni materijal, kao i manje vredni minerali i metali, da bi na kraju ostale samo čestice zlata. Tzv. "vlaški" ispitak je verovatno najstariji tip ispitaka, koji datira još iz vremena pre dolaska Rimljana u ove krajeve.

Ilustracija 8 Tradicionalni zanati i aktivnosti²¹

Ispiranje zlata na Peku

Proizvodi domaće radinosti

Narodno graditeljstvo

Ovaj deo Srbije karakteriše spoj različitih celina: pomoravski deo, otvoreno dunavsko priobalje i planinska celina Homolja. Samim tim na ovoj teritoriji su izražena, različitih načina prilagođavanja sredini i uslovima života. Pored stambenih građevina, čovek je koristio svoja saznanja i ono što mu je priroda pružila i gradi objekte u kojima se obavlja proizvodna delatnost. Najpoznatije među njima su **vodenice i valjavice**. U vodenicama se pomoću mehanizma, koji se pokreće snagom vode, melje žito. U valjavicama se kroz istoriju valjalo sukno koje je služilo za šivenje odeće. Vodenice su prisutne su na teritoriji celog regiona u manjem ili većem stepenu očuvanosti, a u selu Bistrica još uvek je u funkciji čak 8 vodenica i 1 valjavica.

²⁰ Ministarstvo privrede: Registar sertifikovanih starih i umetničkih zanata i poslova domaće radinosti, maj 2024.

²¹ Izvori: Arhiva TO Kučevo, <https://istmedia.rs/sabor-vrela-homolja-2019-odrzace-se-28-i-29-juna/>

Vodenica

Valjavica

Specifični objekti posebno vezani za oblast Homolja nazivaju se **bačije**. To su objekti u planinama, sagrađeni od drveta, a njihova prevashodna namena je bila za čuvanje stada ovaca tokom zime. Nalaze se u očuvanom prirodnom ambijentu bogatom planinskim čistim vazduhom. Na teritoriji regije postoji značajan broj zaštićenih objekata narodnog graditeljstva od kojih je posebno u seoskim sredinama, veliki broj nažalost, prepušten propadanju. U drugim delovima regije, npr. Golupcu, bačijanje je radnja koja se obavlja u posve prirodnom ambijentu. S druge strane, urbana arhitektura koja je pretpostavljena karakteristika većih centara u regiji, posebno Požarevca i Smedereva, takođe je u manjem delu uspela da se sačuva kroz turbulentne vremenske periode, posebno u smislu eksplozije koja je devastirala Smederevo 1941. godine i urbanističkog redizajna Požarevca '60ih godina prošlog veka.

TRADICIONALNA GASTRONOMIJA

O gostoprimstvu u ovim krajevima ne treba mnogo govoriti, jer je ono, kao i u drugim krajevima Srbije, duboko ukorenjeno u naš narod. U ovom delu istočne Srbije postoji izreka: „Kad ti dođe gost – dočekaj ga, ako se obližuje, daj mu da pije, ako guta naprazno, daj mu da jede...”.

Ako je u nekom selu zavetina, određeni dan u godini, kada celo selo obeležava isti verski praznik, zbog davno datog zaveta, u svim dvorištima se kapije širom otvaraju. Tog dana svako ko dođe, poznat ili nepoznat, ako je dobronameran, biće ugošćen kako priliči. Na početku slatko i prirodna izvorska voda od koje se čaša zamagli, a gostu otvara apetit. Najčešće je to slatko od dunja ili celih šljiva u koje se stavi još i jezgro oraha, a na vrhu je grančica „rozetle“. To je biljka, koja služi za ukras u dvorištu, a i u „slatkom“. Svaki domaćin će gosta ponuditi čašicom domaće „ljute“, rakije koja se dobija od šljive ili drugog voća... Tu su još i rakije u čijim se flašama nalaze i različite lekovite homoljske biljke, tzv. travarice, koje ljudi često koriste i kao lek (stomaklije...).

U vreme svetkovina hrana se sprema i nekoliko dana unapred, a trpeza se ne može zamisliti bez homoljskog jagnjeta, bilo pečenog na ražnju, na žaru od suvih grana šljive ili grančica vinove loze, bilo „ukrčkanog“ pod sačem (pečenje u glinenoj posudi u žaru). Ako je slava sredom ili petkom, koji se među pravoslavicima smatraju za takozvane posne dane, a u ovom kraju se o tome veoma vodi računa, onda će gost biti poslužen ribom, odnosno različitim specijalitetima od svežeg šarana, smuđa, soma... Pored mesa, ribe i šumskih plodova, kukuruzno brašno mleveno u vodenicama, osnova je za mnoga jela u ovom delu Srbije. Među njima se ističu parena proja, kačamak sa sirom, hajdučki ili vlaški kačamak, proja kupusara i tančara... Za kačamak i proju odlična dopuna su i ovčije mleko i homoljski sir. Pored tradicionalnih Božićnih česnica i slavskih kolača, čuvena je i Azanjska pogača, čija se unutrašnjost nakon pečenja preliva rastopljenom mašću. Na kraju svakog dobrog obroka služi se domaće belo ili crno vino uz različite kolače i slatkiše, i tek tada se smatra da je gost dobro počašćen.

²² Izvor: Arhiva TO Petrovac na Mlavi

U seoskim naseljima ovog kraja vlada i običaj da se, na dane velikih verskih praznika (Uskrs i Božić) zatim na dan krsne slave ili kad su pomeni mrtvima, iznosi obilje hrane na groblje. Ova „gozba” se namenjuje mrtvima za dušu pokojnika, a zatim deli i razmenjuje sa drugim ljudima koji su prisutni na groblju.

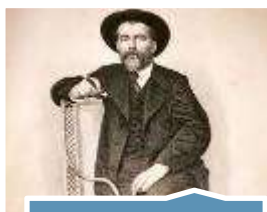
Kad su svadbe ili sahrane u vlaškim selima Braničeva, sprema se i autentično jelo specifičnog ukusa „žmare” ili „žumjare”. Uglavnom se kuvaju celu noć jer priprema traje oko 16 sati, bez prestanka, i to u velikom kazanu, a glavni sastojci su ovčatina, velika količina praziluka, mast i kukuruzno brašno.

Nasleđe znamenitih istorijskih ličnosti

Tokom istorije, mnoge znamenite ličnosti iz različitih sfera društvenog života bile su povezane sa oblašću Braničevo-Podunavlje, bilo rođenjem, karijerom ili na neki drugi način. Neki od naistaknutijih su svakako:

- **Muzika:** Vlastimir Pavlović Carevac (kompozitor i dirigent, rodom iz Velikog Gradišta), Đorđe Marjanović (pevač, rodom iz Kučeva), Jovica Petković (harmonikaš i kompozitor, rodom iz Smedereva), Bora Spužić Kvaka (pevač, rodom iz Požarevca)
- **Slikarstvo:** Milena Pavlović Barili (slikarka, rodom iz Požarevca), Dragan Kecman (slikar, rodom iz Kučeva)
- **Gluma, pozorište i film:** Mihajlo Bata Paskaljević (glumac, rodom iz Požarevca), Žanka Stokić (glumica), Radivoje Lola Đukić (reditelj i komediograf, rodom iz Smedereva), Milivoje Živanović (glumac, rodom iz Požarevca), Dragoljub Milosavljević Gula (glumac, rodom iz Petrovca na Mlavi)
- **Književnost:** Stevan Raičković (pesnik i akademik, rodom iz Kučeva), Vojislav Ilić Mladi (pesnik, rodom iz Žabara), Miroslav Lukić (književnik, rodom iz Kučeva), Đura Jakšić (književnik i slikar, proveo deo života u Požarevcu), Branislav Nušić (književnik i dramaturg, odrastao u Smederevu), Vuk Stefanović Karadžić (tokom 1. Srpskog ustanka, radio u carinarnici u Ramu)
- **Duhovnost:** Otac Tadej (iguman manastira Vitovnica, rođen u Petrovcu na Mlavi)
- **Sport:** Dragutin Tomašević (maratonac i prvi učesnik Srbije na Olimpijskim igrama 1912. Godine, rodom iz Petrovca na Mlavi)
- **Drugo:** Miloje Vasić (arheolog i profesor, 1869-1956, rodom iz Velikog Gradišta), Ilija Milosavljević Kolarac (trgovac i zadužbinar, 1800-1878, rodom iz Kolara u Smederevu), Miodrag Marković (diplomata i mecena, 1897-1969, rodom iz Požarevca), Dimitrije Davidović (ministar i tvorac prvog srpskog Ustava, „otac srpskog novinarstva“, 1789-1838, sahranjen u Smederevu), Vasa Pelagić (socijalista, pisac, prosvetar, narodni lekar, 1833-1899, sahranjen u Požarevcu)

Ilustracija 10 Velikani umetnosti i kulture²³

Đura Jakšić

Žanka Stokić

Branislav Nušić

Milena Pavlović-Barilli

Stevan Raičković

Vojislav Ilić Mlađi

Vlastimir Pavlović Carevac

Milivoje Živanović

Braničevo-Podunavlje su kroz istoriju na različite načine definisali razne ličnosti i događaji za koje je ova teritorija imala određeni geo-politički značaj, još od doba starog Rima pa sve do 20. Veka. Pored već pomenutih članova vladarskih dinastija Branković, Obrenović i Karađorđević, značajno je pomenuti i vojvode u I srpskom ustanku: Milenko Stojković, rodnom iz Kličevca u Požarevcu, Petar Dobrnjac, rodnom iz Dobrnja u Petrovcu na Mlavi i Stanoje Glavaš, rodnom iz Smederevske Palanke.

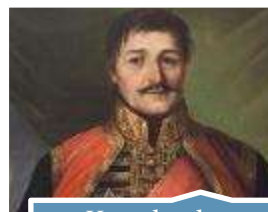
Ilustracija 11 Značajni srpski vladari²⁴

Đurađ i Jerina Branković

Miloš i Ljubica Obrenović

Karađorđe Petrović

Regiju je takođe obeležilo nekoliko značajnih istorijskih događaja koji su imali dalekosežnije političke i ekonomske posledice:

- **Požarevački mir** zaključen je na brdu Tulba u Požarevcu, nakon 70-dnevnih pregovora između Habsburške Monarhije, Mletačke Republike i Osmanskog Carstva uz posredovanje Engleske i Holandije, čime su okončani višegodišnji mletačko-turski i austro-turski rat. (1718.)
- **Eksplzija skladišta municije** i drugog ratnog materijala koji su Nemci koristili u Smederevskoj tvrđavi (1941), razorila je gotovo 70% grada Smedereva i nijedna kuća nije

²³ Izvor: Wikimedia (19.09.2024.)

²⁴ Izvor: Wikimedia (21.09.2024.)

ostala neoštećena. Zvuk eksplozije se čuo čak do Beograda, a broj civilnih žrtava se procenjuje na više hiljada. Smederevo je u narednim godinama uglavnom uspešno obnovljeno pod nadzorom kvislinga Dimitrija Ljotića, uz opštu mobilizaciju i veliko iskorišćavanje jevrejske radne snage.

- **Izgradnja veštačkog Đerdapskog jezera (1964-1972)**, u okviru projekta izgradnje hidrocentrale Đerdap 1. Hidrocentralu su zajednički izgradile Jugoslavija i Rumunija, pa su je tako otvorili aktuelni predsednici Tito i Čeušesku, obzirom da je bila ažan događaj za celu regiju, ali i tadašnju državu.

Ključni nalazi

- *Od nematerijalnog kulturnog nasleđa svakako se ističe tradicionalno nasleđe Vlačke kulture u svim aspektima (nošnja, folklorne igre i muzika, običaji i verovanja, gastronomija...), koje značajno izdvaja tradiciju ovog kraja od okolnih, kao i mitološko nasleđe vezano za Dunav i napose Đerdap.*
- *Određeni tradicionalni zanati neguju se i danas i predstavljaju čvrstu vezu sa prošlošću ovog kraja.*
- *Nekoliko značajnih istorijskih lokaliteta i s njima povezanih ličnosti, kao i stvaralačno nasleđe više umetnika od nacionalnog i internacionalnog značaja, predstavljaju vredan i atraktivan resurs (srpski vladari, umetnici...).*
- *Potencijali bogatog nematerijalnog kulturnog nasleđa nisu dovoljno valorizovani i iskorišteni u svrhu turizma (npr. kulturne i tematske rute, manifestacije i dr.).*

3.3. SAOBRAĆAJNA I KOMUNALNA INFRASTRUKTURA

Putna infrastruktura u regiji Braničevo-Podunavlje je solidno razvijena. Ukupna dužina puteva je oko 2.238 km²⁵, što predstavlja oko 4,97% puteva u Republici Srbiji. Državnih puteva I reda ima oko 213 km (5,52%), državnih puteva II reda 692 km (7,16%) i opštinskih puteva 1331 km (4,23%) – u zagradama je naveden procenat od ukupne dužine puteva određene kategorije u Republici Srbiji.

Tabela 6 Dužina puteva u regiji Braničevo-Podunavlje²⁶

	Dužina puteva (km)			
	Ukupno	Državni putevi I reda	Državni putevi II reda	Opštinski putevi
BP regija	2.238	213	692	1.331
Braničevo	1.689	180	476	1.031
Požarevac	159	31	63	64

²⁵ Republički zavod za statistiku Srbije (2023). Statistički godišnjak 2023. <https://publikacije.stat.gov.rs/G2023/Pdf/G20232056.pdf> (13.09.2024.).

²⁶ Republički zavod za statistiku Srbije (2023). Statistički godišnjak 2023. <https://publikacije.stat.gov.rs/G2023/Pdf/G20232056.pdf> (13.09.2024.).

Veliko Gradište	171	32	41	98
Golubac	140	45	37	58
Žabari	251	-	48	203
Žagubica	224	-	90	134
Kučevo	241	55	30	157
Malo Crniće	155	18	55	83
Petrovac na Mlavi	349	-	113	236
Podunavlje	549	33	216	300
Smederevo	177	23	79	75
Velika Plana	171	10	56	106
Smederevska Palanka	200	-	81	119

Većina puteva u regiji Braničevo-Podunavlje pripada opštinskim putevima, a ista situacija je i u zasebno posmatranim okruzima Braničevo i Podunavlje. Na drugom mestu se nalaze državni putevi II reda, a najmanje ima državnih puteva I reda. Posmatrano po opštinama/gradovima, opštinski putevi ne čine većinu ukupnih puteva samo u Požarevcu, Golupcu i Smederevu. Smederevo je specifično po tome što najveći udeo imaju državni putevi II reda, Kučevo po tome što veće učešće imaju državni putevi I u odnosu na državne puteve II reda, a Žabari, Žagubica, Petrovac na Mlavi i Smederevska Palanka po nepostojanju državnih puteva I reda. Izgradnja Brze saobraćajnice – državni putem IB reda, autoput E75 Beograd – Niš (petlja „Požarevac“) – (obilaznica) – Veliko Gradište – Golubac će dati doprinos višem nivou pristupačnosti i rasterećenju saobraćaja u urbanim područjima. Takođe, pospešiće i razvoj turizma, kroz unapređenu dostupnost ključnih turističkih atrakcija u Donjem Podunavlju i Homolju.²⁷

U regiji Braničevo-Podunavlje najzastupljeniji oblik prevoza je automobilski. Razlog za navedeno je nizak nivo razvijenosti javnog prevoza. Osim dobrih autobuskih veza sa Beogradom, nedostatak je međugradski prevoz sa drugim većim gradovima u okruženju (Kragujevac, Svilajnac, Despotovac i dr.), kao i unutar regije Braničevo-Podunavlje.²⁸

Železnica u BP regiji nije dominantan vid prevoza. Dve glavne železničke stanice nalaze se u Smederevu i Požarevcu, a trenutno ima 6 redovnih direktnih linija između ova dva grada predviđenih za prevoz putnika. U Smederevu je železnica veoma značajna za teretni saobraćaj i povezivanje železnice sa lukom i industrijskom zonom.

U regiji je dominantan teretni rečni prevoz (Luka Smederevo), kao i turističke ture u letnjoj sezoni na delu Dunava koji prolazi kroz teritoriju Požarevca, Velikog Gradišta i Golupca, zahvaljujući prevashodno izgradnji pristana koji su omogućili zaustavljanje međunarodnim kruzerima. Putnički rečni prevoz postoji između Rama (Veliko Gradište) i Banatske Palanke (linija skelskog prevoza), a od 2023. Godine uspostavljena je i trajektna linija između Usija (Golubac) i Moldova Nove (Rumunija). Rečni prevoz svakako zahteva dodatna unapređenja u vidu neophodne infrastrukture, pa su tako trenutno u izgradnji marina i pristan u Velikom Gradištu, a u BP oblasti planirana je izgradnja marina u Golupcu i Smederevu.

²⁷ Regionalna razvoja agencija „Braničevo-Podunavlje“: Plan razvoja oblasti Braničevo-Podunavlje 2024-2033, decembar 2023.

²⁸ Isto

Tabela 7 Voda i vodosnabdevanje u regiji Braničevo-Podunavlje²⁹

	BP oblast	Braničevo	Podunavlje
Isporučene vode za piće, hilj. M ³	21369	8407	12962
Ukupne ispuštene otpadne vode, hilj. M ³	20179	7933	12246
Ispuštene otpadne vode u sisteme za odvođenje otpadnih voda, hilj. M ³	9833	3854	5979
Prečišćene otpadne vode, hilj. M ³	704	-	704
Broj domaćinstava priključenih na vodovodnu mrežu	99483	44591	54892
Broj domaćinstava priključenih na kanalizacionu mrežu	63730	25015	38715

Nešto manje od 50% otpadnih voda se ispuštaju u sisteme za odvođenje otpadnih voda (oko 49%), a veoma mali procenat otpadnih voda se prečišćava (3,49%).

Upravljanje otpadom na teritoriji Braničeva i Podunavlja je oblast kojoj tek predstoji razvoj. Izrada regionalnog plana upravljanja otpadom još uvek nije uspešno sprovedena, iako je bilo više pokušaja. U Regionu većina lokalnih samouprava rešenje čvrstog komunalnog otpada nalazi putem javno-privatnog partnerstva ili koncesijom sa kompanijama koje se bave odvozom čvrstog komunalnog otpada na sanitarne deponije van okruga, dok ostale JLS komunalni otpad odlažu na postojećim deponijama koje nisu zadovoljavajućeg kapaciteta. Takođe, veliki problem u regiji predstavljaju i divlje deponije, kojih je po podacima Agencije za zaštitu životne sredine u 2023.godini ima čak 290.

Pokrivenost mobilnim i internet signalom je veoma dobra u celoj BP regiji. Optički internet dostupan je u dva grada u Regionu i većim opštinama, dok je u udaljenim mestima još uvek u izgradnji.

3.4. TURISTIČKA INFRASTRUKTURA

Tokom poslednje decenije, teritorija cele regije Braničevo-Podunavlje je solidno pokrivena turističkom signalizacijom, koja na adekvatan način obaveštava i upućuje posetioce na ključne turističke atrakcije. Postoji prostor za unapređenja, posebno u manjim opštinama, gde ni turizam ne spada u dominantne privredne grane. Slična je situacija i sa objektima za prihvatanje i informisanje turista, kao što je vidljivo i iz naredne tabele:

Tabela 8 Infrastruktura informisanja na destinaciji³⁰

	Turistički informativni centar	Vizitorski centar	Interaktivni info-totem	Info-table/mape	Digitalna mapa	Suvenirnica
Požarevac	Centar	Viminacium	Centar	DA	/	DA (TIC, Viminacium, Ergela)
Veliko Gradište	Srebrno jezero, Ram	/	Centar	DA	/	DA (Ramska tvrđava, Jezero)
Golubac	Centar	Tvrđava Golubački grad	/	/	7 QR kodova	DA (Golubački grad)

²⁹ Republički zavod za statistiku Srbije (2023). Statistički godišnjak 2023. <https://publikacije.stat.gov.rs/G2023/Pdf/G20232056.pdf> (13.09.2024.).

³⁰ Izvor: Podaci LTO

	Turistički informativni centar	Vizitorski centar	Interaktivni info-totem	Info-table/mape	Digitalna mapa	Suvenirnica
Petrovac na Mlavi	Centar	NP Đerdap /	Park, Ždrelo	DA	20 QR kodova	/
Kučevo	Centar, Ravništarka	/	Centar	DA		TIC
Žagubica	/	/	/	DA	/	DA
Smederevo	Centar i Smederevska tvrđava	/	Smederevska tvrđava	DA	/	DA (oba TIC-a)
Velika Plana	Centar	/	/	/	/	/

**U Malom Crniću i Žabarima ne postoje navedeni elementi, za Smedersku Palanku informacije nisu dostupne.*

Ilustracija 12 Objekti informisanja na destinaciji³¹

SPORTSKO-REKREATIVNA INFRASTRUKTURA

U svim lokalnim samoupravama Braničeva i Podunavlja deluju Sportski savezi, različite sportske i rekreativne organizacije, kao i javna preduzeća koja upravljaju pojedinim javnim objektima. Među najznačajnije javne sportsko-rekreativne objekte izdvajaju se:

- stadioni u Požarevcu i Smederevu, sa kapacitetom do 5.000, odnosno 10.000-20.000 posetilaca,
- hipodrom u Požarevcu kapaciteta 10.000 gledalaca, i 2 manja u Velikoj Plani i Smederevskoj Palanci,
- Ergela „Ljubičevo“ u Požarevcu,
- otvoreni bazeni u Požarevcu, Smederevu, Velikoj Plani i Smederevskoj Palanci
- atletske staze u Smederevu i Požarevcu

³¹ Izvori: <https://smederevo.ls.gov.rs/otvoren-turisticko-informativni-centar-u-smederevskoj-tvrđavi/?lang=sr>, <https://www.facebook.com/topetrovacnamlavi/photos>, <https://tvrđavagolubackigrad.rs/>

Ilustracija 13 Javni sportsko-rekreativni objekti³²

U narednim tabelama izdvojeni su neki od najznačajnijih elemenata sportsko-rekreativne ponude koji su grupisani i predstavljeni prema sličnosti.

Tabela 9 Biciklističke, pešačke, planinarske i gljivarske staze³³

	Biciklističke staze	Pešačke staze	Planinarske staze	Gljivarske staze
Požarevac	Nekoliko smerova po gradu	-	-	-
Veliko Gradište	Srebrno jezero – Veliko Gradište (Eurovelo 6 Eurovelo 13 (Železna zavesa))	Dve pešačke staze koje povezuju Veliko Gradište i Srebrno jezero (pored Dunava i obilaznim putem	-	-
Golubac	Vinci – Golubac (Eurovelo 6)	Tvrđava Golubački grad; Put Ruja i Jorgovana, NP Đerdap	-	-
Malo Crniće	-	Kula	-	-
Petrovac na Mlavi	Kamenovo-Petrovac	Ždrelo	Šetonje, Ždrelo, Vitovnica, Bistrica, Gornjak (Via ferrata)	Šetonje, Vitovnica, Ždrelo
Kučevo	-	Djula, Ravnište, Ceremošnja, Dubočka-Ravkovobarski vis (30 km)	-	-
Žagubica	-	Osanička klisura (Osanica)	Zdravča (selo Laznica), Veliki Vranj (selo Krepoljin), Tisnica (Žagubica), Venac (selo Krepoljin), Sokolove stene (selo Osanica), Mali i Veliki Vulkan (selo Breznica)	Krepoljin
Smederevo	-	Staze zdravlja sa polazištem od Dunavskog keja (6 staza u dužini od 5 do 22 km).	-	-
Velika Plana	-	„Karađordevim stopama“ - od gradskog bazena do Radovanjskog luga	-	-

³² Izvori: <https://www.facebook.com/stadioni.i.arena/posts/-stadion-tvr%C4%91ava-fk-smederevo-smederevo-podunavski-okrugsve%C5%BEE-fotke-sa-najfudbal/8056571787701722/>, <https://togp.rs/hipodrom/>, https://www.facebook.com/opstinavp/photos_by?locale=sr_RS, https://www.facebook.com/SCPOZ/photos?locale=sr_RS

³³ Izvor: Podaci LTO

Tabela 10 Izletišta, odmorišta i vidikovci³⁴

	Izletišta	Odmorišta	Vidikovci
Požarevac	Čačalica – Požarevac	-	-
Golubac	-	-	Tvrđava Golubački grad; Zmajev vrt; NP Đerdap
Malo Crniće	Zaova-Toponica, Točak-Kula	-	-
Petrovac na Mlavi	Vitovnica- Trest, Ždrelo – Gornjačka klisura, Bistrica – saborište	Ždrelo, Bistrica	Ždrelo, Bistrica i Krilaš, Ježevac
Kučevo	-	-	Jelena Stena, Kučevo
Smederevo	Jugovo	-	-

Tabela 11 Plaže, pristani, marine i bazeni (javni i privatni)³⁵

	Plaže	Pristan	Marina	Bazeni i spa
Požarevac	Topoljar – Kostolac	Kostolac	-	Sportski centar – bazen
Veliko Gradište	Tri plaže na Srebrnom jezeru u vikend zoni Beli Bagrem i jedna plaža na Srebrnom jezeru kod sela Zatonje. Plaže na Dunavu u selu Ram	Pristan u Velikom Gradištu i na Dunavu kod pregradne brane za Srebrno jezero U izgradnji pristan u Ramu	U izgradnji Marina na Srebrnom jezeru	Akva park na Srebrnom jezeru, zatvoreni bazeni u Danubia park hotelu Spa
Golubac	Golubac, Vinci	Tvrđava Golubački grad	U izgradnji	Pilot Company
Malo Crniće	-	-	-	Smoljinac, Šapine
Petrovac na Mlavi	Petrovac, Veliko Laole	-	-	Leskovac- Olimpik Ždrelo – Mlavske terme Ždrelo Nova Park
Kučevo	-	-	-	Hotel Rudnik
Smederevo	-	Međunarodni putnički kod Smederevske tvrđave	Utvrđeno lučko područje za posebne namene – marina u Smederevu	Sportski centar – bazeni Akva-park Jugovo
Smederevska Palanka	-	-	-	Gradski bazen
Velika Plana	-	-	-	TSC – gradski bazen, otvoreni bazen i SPA Etno-selo Moravski konaci

³⁴ Izvor: Podaci LTO

³⁵ Izvor: Podaci LTO

Ilustracija 14 Objekti sportsko-rekreativne infrastrukture³⁶

KULTURNA INFRASTRUKTURA

U regiji Braničevo-Podunavlje postoji relativno dobra i rasprostranjena mreža različitih ustanova i objekata kulture: Centri za kulturu postoje u 10 LS u regiji, u okviru kojih često funkcionišu bioskopi i pozorišta, dok su galerije negde samostalne, a negde integrisane u okviru funkcija CzK ili muzeja.

Tabela 12 Objekti kulture³⁷

	Bioskopi	Sedišta u bioskopima	Posetioci	Muzeji	Broj posetilaca muzeja	Broj pozorišnih predstava	Broj posetilaca pozorišta
BP regija	3	864	29.458	6	24.390	103	10.421
Braničevo	4	1.098	14.352	4	17.145	47	7.176
Požarevac	2	468	13.862	2	15.625	13	2.776
Veliko Gradište	1	230	490	1	300	17	2.000
Golubac	1	199	-	-	-	-	-
Žabari	-	-	-	-	-	-	-
Žagubica	1	400	100	1	900	-	-
Kučevo	1	450	-	-	-	-	-
Malo Crniće	-	-	-	-	-	-	-
Petrovac na Mlavi	1	184	2.500	1	1.220	25	3.500

³⁶ Izvori: <https://ruczdrelo.rs/galerija/>, <https://aquaparkjugovo.rs/>, <https://togp.rs/spomen-park-cacalica/>, <https://tovg.org/ovde-dunav-srebrnom-zove-srebrno-jezero-nase-more/>, <https://topetrovacnamlavi.com/via-ferrata/>, arhiva RRA BP

³⁷ Republički zavod za statistiku Srbije, <http://devinfo.stat.gov.rs/Opstine/libraries.aspx/Home.aspx>, LTO Braničevo-Podunavlje

	Bioskopi	Sedišta u bioskopima	Posetioци	Muzeji	Broj posetilaca muzeja	Broj pozorišnih predstava	Broj posetilaca pozorišta
Podunavlje	2	166	15.106	2	7.245	56	3.245
Smederevo	1	166	15.106	1	5.011	0	0
Velika Plana	1	?	?	-	-	40	3.245
Smederevska Palanka	-	-	-	1	2.234	16	-

Većina bioskopa, sedišta u bioskopima, muzeja, broja posetilaca muzeja i broja posetilaca pozorišta je u Braničevskom okrugu. Podunavski okrug ima više posetilaca bioskopa i broja pozorišnih predstava. Većina sedišta u bioskopima i broja posetilaca muzeja je u Požarevcu. Takođe, u Požarevcu je najviše posetilaca bioskopa i muzeja, dok Velika Plana ima najviše pozorišnih predstava i posetilaca pozorišta. Pozorišta i bioskopi se u pravilu nalaze u sastavku lokalnih kulturnih centara, kao što u i muzeji često upravljajući i druge sadržaja, poput galerija i drugih objekata. Značajno je pomenuti da se na teritoriji rejije nalaze 3 Istorijska arhiva – u Požarevcu, Smederevu i Smederevske Palanci, kao i da u svim lokalnim samoupravama deluju biblioteke i centri za kulturu (osim u Golupcu). Postoji određen broj privatnih galerija i muzejskih prostora koji jedinstveno dopunjavaju dobro razvijenu mrežu kulturnih ustanova u regiji, a u narednoj tabeli je data sveobuhvatna lista.

Tabela 13: Pregled mreže kulturnih ustanova³⁸

Objekat/Lokacija	Integrirani sadržaji	Internet strane
Narodni muzej „Krstina kuća“ (Požarevac)	Lapidarij Spomen-zbirka Miodraga Markovića Etno-park Tulba Galerija savremene umetnosti Kuća Dobrnjčevih Muzej savremene istorije Šator Požarevačkog mira	www.muzejpozarevac.rs
Narodni muzej (Veliko Gradište)	Galerija savremene umetnosti	/
Zavičajni muzej (Petrovac na Mlavi)		www.muzej-petrovacnamlavi.org.rs
Muzej u Smederevu (Smederevo)	Galerija savremene umetnosti	www.mus.org.rs
Narodni muzej (Smederevska Palanka)	Galerija savremene umetnosti	www.nmsp.rs
Zavičajni muzej Homolja (Žagubica)	Galerija Udruženja likovnih umetnika Homolja Galerija skulptura Svetomira Arsića Basare Rodna kuća narodnog heroja Jovana Šerbanovića u Laznici	www.muzejzagubica.org
Muzej Golubac – u procesu otvaranja	/	/
Muzej Manastira Pokajnica (Velika Plana)	/	/
Galerija Milene Pavlović Barili (Požarevac)	Rodna kuća Milene Pavlović Barili	www.galerijampb.rs

³⁸ Izvor: vlastito istraživanje

Objekat/Lokacija	Integrirani sadržaji	Internet strane
Galerija „Dragan Kecman“ (Kučevo)	/	
Muzej vinodeljstva – Vinarija Despotika (Smederevska Palanka)	/	www.vinarijadespotika.rs
Galerija KRUG (Petrovac na Mlavi)	/	/
Galerija radova Petra Anđelkovića „Studenac“ (Kučevo)	/	/
Atelje i galerija radova Zagorke Srbović „Zaga S Art“ (Kučevo)	/	www.zaga-s-art.ls.rs
Galerija Pigoza (Veliko Gradište)	/	www.facebook.com/fondacija.pigoza
Centar za kulturu „Dragan Kecman“ (Kučevo)	Galerija savremene umetnosti Zavičajna galerija Pozorište Bioskop	www.homoljskimotivikucevo.org
Kulturno-prosvetni centar (Petrovac na Mlavi)	Bioskop Pozorište Narodni univerzitet Narodni orkestar „Serbia“	www.kpcpetrovac.com
Kulturni centar „Vlastimir Pavlović Carevac“ (Veliko Gradište)	Pozorište Folklor	www.kcvg.org
Kulturno-prosvetni centar „Jovan Šerbanović“ (Žagubica)	Bioskop Biblioteka	
Centar za kulturu „Vojislav Ilić Mlađi“ (Žabari)	/	/
Centar za kulturu Požarevac	Bioskop Pozorište Folklor Hor Orkestar Galerija „Obojena svetlost“	www.czkp.rs
Centar za kulturu Kostolac	Bioskop	www.ksckostolac.rs
Pozorište „Castellum“ (Kostolac)	Pozorište	www.facebook.com/pozoriste.castellum
Centar za kulturu Smederevo	Bioskop Pozorište Folklor Balet	www.sdkultura.rs
Centar za kulturu „Masuka“ (Velika Plana)	Bioskop Pozorište	www.czkmaska.blogspot.com
Centar za kulturu Malo Crniće	Pozorište	
Kulturni centar Smederevska Palanka	/	/
Biblioteka „Srboljub Mitić“ (Malo Crniće)		www.bsmmc.rs
Narodna biblioteka Smederevo	/	www.biblioteka-smederevo.org.rs

Objekat/Lokacija	Integrirani sadržaji	Internet strane
Narodna biblioteka „Ilija M. Petrović“ (Požarevac)	/	www.nbpo.rs
Narodna biblioteka „Stevan Raičković“ (Kučevo)	Legat Nikole Sikimića Maksima	www.bibliotekakucevo.rs
Narodna biblioteka „Đura Jakšić“ (Petrovac na Mlavi)	/	www.biblioteka-djurajaksic.org.rs
Narodna biblioteka „Veljko Dugošević“ (Golubac)	Galerija moderne umetnosti Bioskop Folklor	www.bibliotekagolubac.rs
Narodna biblioteka „Vuk Karadžić“ (Veliko Gradište)	/	www.bibliotekavg.com
Narodna biblioteka „Prof.dr Aleksandar Ivić“ (Žabari)	/	/
Biblioteka „Radoje Domanović“ (Velika Plana)	/	www.rdbiblioteka.rs
Biblioteka „Milutin Srečković“ (Smederevska Palanka)	/	www.bibliosp.rs

Ilustracija 15 Objekti kulturne infrastrukture³⁹

Galerija Milena Pavlović Barili

Narodni muzej Požarevac

Muzej u Smederevu

Zavičajni muzej Homolja

Centar za kulturu Kučevo

Muzej vinodeljstva - Vinarija Despotika

³⁹ Izvori: <https://togp.rs/galerija-milene-pavlovic-barilli/>, <https://togp.rs/narodni-muzej/>, <https://visitsmederevo.com/index.php/post/12/Muzej-u-Smederevu>, <https://muzejzagubica.org>, [Zavičajna i Galerija savremene umetnosti – Turistička organizacija "Kučevo" Kučevo \(tokucevo.org\)](https://www.facebook.com/despotika/photos/poseta-muzeju-vinodeljstva-i-u%C5%BEivanje-u-degustaciji-omiljenih-vina-je-pravo-re%C5%A1e/1864052270573130/), <https://www.facebook.com/despotika/photos/poseta-muzeju-vinodeljstva-i-u%C5%BEivanje-u-degustaciji-omiljenih-vina-je-pravo-re%C5%A1e/1864052270573130/>

Ključni nalazi

- Turistička infrastruktura je relativno dobro razvijena, zahvaljujući primarno javnim i privatnim investicijama tokom protekle decenije.
- Obaveštavanje i informisanje posetilaca na lokaciji je solidno, iako više ključnih atrakcija zahteva uspostavljanje vizitorskih centara/kulturnih stanica (npr. Smederevska i Ramska tvrđava, Spomen-šator Požarevački mir, Bistrica, Radovanjski lug, Ravništarka, i dr.), koji će na savremen i atraktivan način interpretirati sadržaje.
- Kod velikog broja atrakcija izrađen je problem parkinga, posebno za prijem većeg broja organizovanih grupa posetilaca (Golubački grad, Ramska tvrđava, manastiri i dr.), kao i druge logističke infrastrukture (javni WC, kiosk, suvenirnica i sl.)
- Sportsko-rekreativna infrastruktura zahteva dodatna unapređenja, posebno u vidu zatvorenih bazena (postoje inicijative za njihovu izgraadnju u Velikom Gradištu, Smederevu i Požarevcu), proširenja pokrivenosti teritorije biciklističkim i pešačkim stazama, kao i pratećim objektima poput vidikovaca, odmorišta i planinarskih domova (Velika Plana, Petrovac na Mlavi, Homolje), i zabavno-rekreativnih sadržaja poput avantura/adrenalin park (Veliko Gradište, Velika Plana), zabavnih (Bambi park Požarevac) i akva parkova.
- Kulturna infrastruktura je solidno razvijena, iako mahom zahteva značajna unapređenja, posebno u smislu osavremenjavanja postojećih objekata i uspostavljanja novih (Narodni muzej u Golupcu), poput javnih prostora za održavanje različitih događaja (npr. Trg na Srebrnom jezeru, Tulba, Radovanje...).

3.5. STEPEN PRIVREDNOG RAZVOJA

Većina lokalnih samouprava u regiji Braničevo-Podunavlje (6, tj. 54,55%) pripada IV grupi razvijenosti, tj. reč o nedovoljno razvijenim jedinicama lokalne samouprave čiji je stepen razvijenosti manji od 60% republičkog proseka. U okviru te grupe, Golubac pripada devastiranim područjima, tj. područjima sa stepenom razvijenosti ispod 50% republičkog proseka. Tri opštine (27,27%) pripadaju III grupi, dok grad Smederevo pripada II, a grad Požarevac I grupi razvijenosti (stepen razvijenosti iznad republičkog proseka).

Tabela 14 Lokalne samouprave prema grupi razvijenosti područja⁴⁰

Grupa razvijenosti	Opis	Lokalna samouprava
I	Stepen razvijenosti iznad republičkog proseka	Požarevac
II	Stepen razvijenosti u rasponu od 80% do 100% republičkog proseka	Smederevo
III	Nedovoljno razvijene jedinice lokalnih samouprava čiji je stepen razvijenosti u rasponu od 60% do 80% republičkog proseka	Velika Plana, Veliko Gradište i Smederevska Palanka
IV	Izrazito nedovoljno razvijene jedinice lokalnih samouprava čiji je stepen razvijenosti ispod 60% republičkog proseka	Žabari, Golubac*, Žagubica, Malo Crniće, Petrovac na Mlavi i Kučevo
Napomene: * - Devastirano područje – stepen razvijenosti ispod 50% republičkog proseka.		

⁴⁰ Uredba o utvrđivanju jedinstvene liste razvijenosti regiona i jedinica lokalne samouprave za 2014. godinu, "Službeni glasnik RS", broj 104 od 1. oktobra 2014.

Aktivnih privrednih društava i preduzetnika u regiji Braničevo-Podunavlje ima ukupno 17.931. Većina ih se nalazi u Podunavskom okrugu (oko 55%), a najviše ih je u Smederevu (oko 30%).

Tabela 15 Aktivni privredni subjekti, 30.06.2023. godine⁴¹

	Broj aktivnih		Učešće po LS u procentima	
	Privrednih društava	Preduzetnika	Privrednih društava	Preduzetnika
BP regija	3.334	14.597	100,00	100,00
Braničevo	1.477	6.598	44,3	45,2
Požarevac	696	2.672	20,88	18,31
Veliko Gradište	161	862	4,83	5,91
Golubac	58	414	1,74	2,84
Žabari	67	273	2,01	1,87
Žagubica	86	284	2,58	1,95
Kučevo	88	672	2,64	4,6
Malo Crniće	76	348	2,28	2,38
Petrovac na Mlavi	237	1.073	7,11	7,35
Podunavlje	1.857	7.999	55,7	54,8
Smederevo	1.047	4.244	31,4	29,07
Velika Plana	400	1.638	12	11,22
Smederevska Palanka	410	2.117	12,3	14,5

Napomene: Procenat je računat od broja za regiju Braničevo-Podunavlje.

Prema procenama, svega 2,5% (oko 450) privrednih subjekata bavi se pružanjem različitih usluga u sektoru turizma i ugostiteljstva. Među privrednim društvima i preduzetnicima, značajno je napomenuti da je na teritoriji regiji registrovano 35 aktivnih turističkih agencija (organizatora putovanja i posrednika u turizmu, nema nijedne registrovane receptivne agencije)⁴², kao i 41 sertifikovani proizvođač predmeta starih i umetničkih zanata, odnosno proizvoda domaće radinosti – od predmeta i nameštaja od drveta, ručno tkanih i pletenih proizvoda, proizvoda od kože, stakla i metala, ručno rađenih sapuna, keramike i sečiva, kao i sode, medenjaka i bombona i drugih⁴³.

Ilustracija 16 Stari zanati u BP regiji⁴⁴

Medenjaci

Saračka radnja

Tkalački stan

⁴¹ Republički zavod za statistiku Srbije. Struktura privrede po opštinama i oblastima, [APR Mape Podsticaja i Razvoja](#)

⁴² Republički zavod za statistiku Srbije, Registar turizma (<https://pretragaz.apr.gov.rs/PretragaTuristickihAgencija>, 25.09.2024.)

⁴³ Ministarstvo privrede: Registar sertifikovanih starih i umetničkih zanata i poslova domaće radinosti, maj 2024.

⁴⁴ Izvor: https://www.facebook.com/draganamio/photos?locale=sr_RS, <https://togolubac.rs/dobra/>, <https://www.instagram.com/sarackaradnja/p/C8ZBuAi14oa/>

Većina zaposlenih je u Podunavskom okrugu (54%). Velika Plana ima najveće učešće u ukupnom broju zaposlenih po mestu prebivališta (32%), a Smederevo u ukupnom broju prema opštini rada (33,4%). Veća prosečna zarada je u Podunavskom okrugu, dok najveći prosek zarada na lokalnom nivou ima grad Požarevac.

Tabela 16 Zaposlenost, IV kvartal 2023. godine ⁴⁵

	ukupno mestu prebivališta	po ukupno prema opštini rada	Usluge smeštaja i ishrane	Umetnost, zabava i rekreacija	Poljoprivreda
BP regija	102.878	82.795	3.061	1.280	1.492
Braničevo	46.310	37.739	1.784	680	918
Požarevac	24.360	22.429	685	372	286
Veliko Gradište	3.849	2.680	280	62	67
Golubac	1.857	1.311	150	40	57
Žabari	1.938	1.062	44	11	54
Žagubica	2.351	1.596	105	18	143
Kučevo	2.841	2.198	83	53	190
Malo Crniće	2.174	1.265	51	9	53
Petrovac na Mlavi	6.940	5.197	386	114	67
Podunavlje	56.568	45.056	1.277	600	574
Smederevo	10.822	27.665	678	363	220
Velika Plana	32.967	8.451	385	105	160
Smederevska Palanka	12.779	8.940	214	132	193

Napomene: Procenat je računat od broja za regiju Braničevo-Podunavlje.

U regiji Braničevo-Podunavlje radi ukupno 3.061 lice u sektoru usluga smeštaja i ishrane. U sektoru umetnosti, zabave i rekreacije zaposleno je 1.280, a u sektoru poljoprivrede 1.492 lica. Zaposlenost u ova 3 sektora ukazuje da je svega 5,6% od ukupno zaposlenih direktno angažovano u turizmu i s njim povezanim sektorima.

Veće učešće u ovim sektorima ima Braničevski u poređenju sa Podunavskim okrugom (53-61%). Od opština/gradova izdvajaju se Požarevac i Smederevo sa najvećim učešćem broja zaposlenih u svim navedenim sektorima (22-29%). Žabari i Malo Crniće imaju najmanje zaposlenih u uslugama smeštaja i ishrane (,44/1,67%), kao i u umetnosti, zabavi i rekreaciji (0,86/,70%). Najniža zaposlenost u sektoru poljoprivrede je u opštinama Golubac, Žabari i Malo Crniće (3,82/3,62/3,55%).

U regiji Braničevo-Podunavlje je više od 11.000 nezaposlenih, od čega je većina žena. Više nezaposlenih (ukupno, muškarci i žene) je u Podunavskom okrugu (56%), dok na lokalnom nivou

⁴⁵ Republički zavod za statistiku Srbije. Registrovana zaposlenost prema polu i opštini prebivališta.

<https://data.stat.gov.rs/Home/Result/24021308?languageCode=sr-Latn>, Zaposleni u pravnim licima, lica koja samostalno obavljaju delatnost, preduzetnici i zaposleni kod njih, po sektorima i prema opštini rada.

<https://data.stat.gov.rs/Home/Result/240205?languageCode=sr-Latn>, Prosečne mesečne zarade, prema opštini prebivališta zaposlenih. <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/2403040103?languageCode=sr-Latn>, Zaposleni u pravnim licima, lica koja samostalno obavljaju delatnost, preduzetnici i zaposleni kod njih, po sektorima i prema opštini rada.

<https://data.stat.gov.rs/Home/Result/240205?languageCode=sr-Latn>

grad Požarevac i Grad Smederevo prednjače sa sličnim brojem nezaposlenih – ukupno, muškarci i žene (22,26%/22,24%).

Tabela 17 Nezaposlenost u regiji Braničevo-Podunavlje⁴⁶

	Broj nezaposlenih			Učešće LS u procentima		
	ukupno	M	Ž	ukupno	M	Ž
BP regija	11.704	4.742	6.962	100,00	100,00	100,00
<i>Braničevo</i>	5.150	2.012	3.138	44,00	42,43	45,07
Požarevac	2.605	841	1.764	22,26	17,74	25,34
Veliko Gradište	649	311	338	5,55	6,56	4,85
Golubac	247	100	147	2,11	2,11	2,11
Žabari	159	85	74	1,36	1,79	1,06
Žagubica	119	38	81	1,02	0,80	1,16
Kučevo	325	149	176	2,78	3,14	2,53
Malo Crniće	197	97	100	1,68	2,05	1,44
Petrovac na Mlavi	849	391	458	7,25	8,25	6,58
<i>Podunavlje</i>	6.554	2.730	3.824	56,00	57,57	54,93
Smederevo	2.603	1.078	1.525	22,24	22,73	21,90
Velika Plana	1.850	823	1.027	15,81%	17,36%	14,75%
Smederevska Palanka	2.101	829	1.272	17,95%	17,48%	18,27%

Napomene: Procenat je računat od broja za regiju Braničevo-Podunavlje; M – muškarci; Ž – žene.

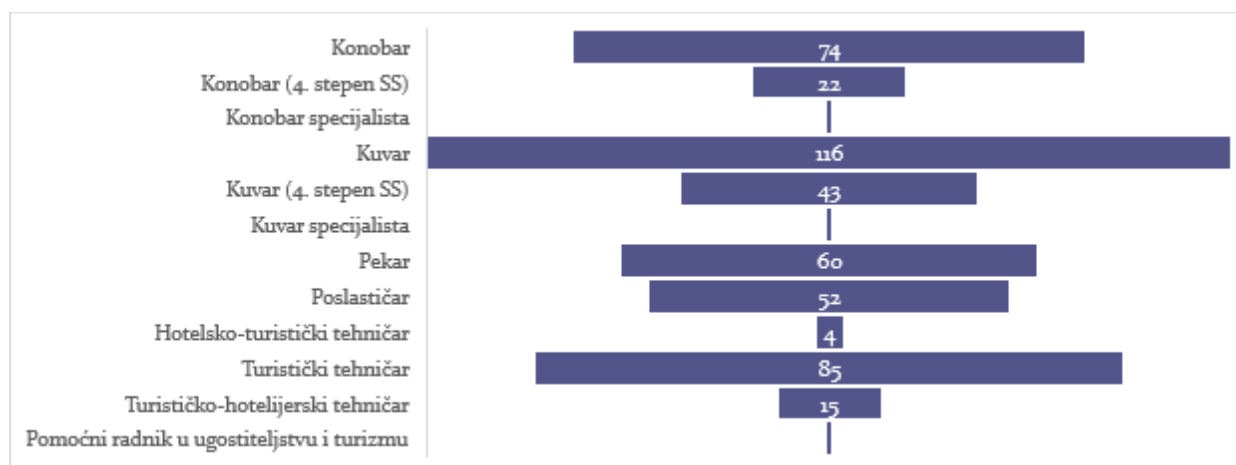
Kad su u pitanju raspoloživi kvalifikovani kadrovi u sektoru turizma i ugostiteljstva, prema podacima NSZ⁴⁷, aktuelno na tržištu rada evidentirano je ukupno 490 lica (od čega 61% žena) u ukupno 20 profila stručnosti. Na nivou srednje stručne spreme, evidentirano je ukupno 474 lica sa 12 stručnih profila, odnosno 96,7% od ukupnog broja nezaposlenih u sektoru, od čega je žena 59,7%. S kvalifikacijom više/visoke stručne spreme na evidenciji je trenutno samo 16 lica ili 3,3% od ukupnog broja i sve su žene, sa 8 različitih profila stručnosti.

⁴⁶ Nacionalna služba za zapošljavanje. Mesečni statistički bilten. Nezaposlenost i zapošljavanje u Republici Srbiji, broj 256, decembar 2023.

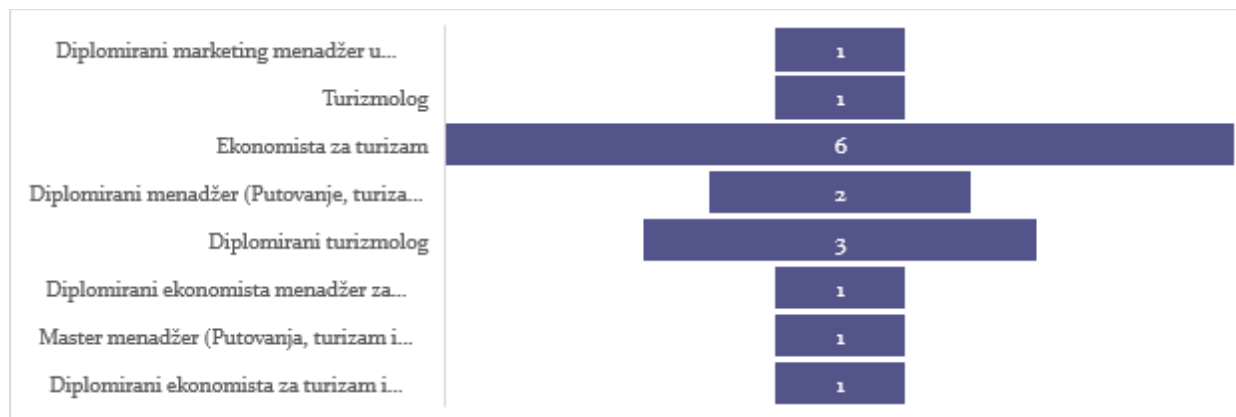
<https://www.nsz.gov.rs/filemanager/Files/Dokumenta/Statisti%C4%8Dki%20bilteni/2023/Bilten%20NSZ%20-%20Decembar%202023.pdf>

⁴⁷ Nacionalna služba za zapošljavanje – Filijale Smederevo i Požarevac, Nezaposlena lica, Stanje na evidenciji na dan 30.09.2024.

Grafikon 1 Nezaposleni u BP po profilima SSS

Grafikon 2 Nezaposleni u BP po profilima VSS

Nasuprot tražnji poslova prema kvalifikacijama, prema informacijama NSZ⁴⁸ o individualnim planovima zapošljavanja, potražnja za različitim poslovima u turizmu je ponešto drugačija. Naime, čak 2.379 lica različitih kvalifikacija, izjasnilo se da bi radilo na različitim poslovima u turizmu i ugostiteljstvu:

Tabela 18 Pregled željenih zaposlenja prema individualnom planu

željeno zaposlenje	br.	željeno zaposlenje	br.
kuvar	116	turistički tehničar	11
pomoćni kuvar	157	turističko-ugostiteljski tehničar	5
pizza majstor	9	recepционер	28
pekar	66	menadžer u turizmu	13
poslastičar	35	turistički vodič	9
roštilj-majstor	4	higijeničar-čistač prostorija	1687
konobar	98	turistički animator	7
šanker-barmen	9	turizmolog	10
sobarica	108	drugo u oblasti turizma i ugostiteljstva	4

⁴⁸ Isto

Prema ovim podacima, moguće je zaključiti da na regionalnom tržištu rada postoje raspoloživi kadrovi za različite poslove u turizmu i ugostiteljstvu, iako je izražen deficit visokokvalifikovane radne snage.

Ključni nalazi

- Privredu regije i danas karakterišu tradicionalni sektori industrije, rudarstva, proizvodnje el. energije i poljoprivrede, dok se turizam poslednje decenije sve više afirmiše kao jedan od prioritarnih sektora
- Pored više velikih sistema koji su glavni poslodavci, značajno je učešće privrednih društava i preduzetničkih inicijativa.
- Uprkos relativno maloj zaposlenosti u turizmu i srodnim granama, broj preduzetničkih inicijativa u sektoru turizma je u porastu, dok potencijali ruralne ekonomije kroz aktivaciju poljoprivrednih gazdinstava još nisu ni približno iskorišteni.
- Regionalno tržište rada nudi određeni broj kvalifikovane radne snage za različite poslove u turizmu i ugostiteljstvu, iako je izražen nedostatak visokokvalifikovanih stručnjaka.

4. ANALIZA POSTOJEĆEG STANJA RAZVOJA TURIZMA

4.1. KLJUČNI POKAZATELJI TURISTIČKOG PROMETA 2019-2023

Ključni pokazatelji turističkog prometa za poslednjih 5 godina (2019-2023.) analizirani su na osnovu dostupnih statističkih podataka⁴⁹, a odnose se na: dolaske, noćenja i prosečnu dužinu boravka turista.

DOLASCI

U 2023. godini Regija beleži ukupno 94.447 dolazaka turista (napomena: nedostaju podaci za Smederevsku Palanku iz 2023. godine). Većinu čine domaći turisti (67,12%)⁵⁰. Tokom 2020. godine zabeleženo je smanjenje ukupnog broja dolazaka turista što je uslovljeno velikim smanjenjem dolazaka stranih turista zbog pandemije COVID-19. U poređenju sa 2020. godinom rast ukupnog broja dolazaka turista i stranih turista je zabeležen 2021., ali je tek 2022. godine nadmašio broj iz 2019. godine. Ukupan broj dolazak turista i broj stranih turista od 2020. godine

⁴⁹ Republički zavod za statistiku Srbije, Opštine i regioni u Republici Srbiji 2020, 2021, 2022, 2023. <https://publikacije.stat.gov.rs> (14.08.2024.), CIS E-turista, stanje na dan 31.12.2023.

⁵⁰ Nedostaju podaci za Smederevsku Palanku za 2023. godine

beleži konstantan rast. Kada je reč o dolascima domaćih turista, njihov broj je konstantno rastao od 2019. godine, tako da pandemija COVID-19 nije negativno uticala na njihov broj. Samo u toku 2023. godine je zabeleženo smanjenje broja dolazaka domaćih turista u odnosu na prethodnu godinu (2022). Za posmatrane godine, učešće broja dolazaka u ukupnom broju dolazaka na nivou RS kreće se od 2-3,5%, a u ukupnom broju dolazaka na nivou regiona Jugoistočne Srbije 12-16%.

Kad su u pitanju konkretne lokacije, najveći broj dolazaka imaju već afirmisane destinacije: primarno Veliko Gradište (od 2020. godine, u proseku preko 40%) potom Petrovac na Mlavi (u proseku za posmatrane godine oko 15%), Požarevac (oko 13%), Golubac (12%), Velika Plana (oko 10%) i Smederevo (oko 6%). Kod svih su i dalje dominantni domaći turisti, dok Veliko Gradište i Golubac beleže najznačajniji rast u odnosu na 2019. godinu i domaćih i stranih turista.

Na nivou posmatranog petogodišnjeg perioda, regija beleži rast u ukupnom, kao i broju dolazaka domaćih i stranih turista od gotovo 26%.

Tabela 19 Dolasci turista po opštinama, 2019-2023.

	2019			2020			2021			2022			2023		
	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani
BP ukupno	75.023	50.352	24.671	62.411	57.318	5.093	74.874	62.389	12.485	91.041	65.135	25.906	94.447	63.390	31.057
Braničevo	53.319	43.181	10.138	53.511	51.484	2.027	60.092	53.816	6.276	74.009	58.315	15.694	76.548	56.482	20.066
Požarevac	15.071	11.609	3.462	7.686	6.765	921	7.748	6.254	1.494	10.562	6.917	3.645	12.217	8.274	3.943
Veliko Gradište	15.531	11.739	3.792	28.613	28.309	304	29.430	27.568	1.862	37.754	30.788	6.966	36.828	27.826	9.002
Golubac	7.691	6.349	1.342	5.621	5.329	292	7.604	5.587	2.017	11.687	8.093	3.594	12.004	7.012	4.992
Žabari	-	-	-	-	-	-	1.031	1.031	-	0	0	0	0	0	0
Žagubica	1.173	1.019	154	1.550	1.471	79	1.841	1.760	81	897	881	16	453	405	48
Kučevo	1.045	993	52	559	536	23	282	238	44	107	92	15	188	178	10
Malo Crniće	273	273	-	-	-	-	1.100	1.100	-	146	125	21	0	0	
Petrovac na Mlavi	12.535	11.199	1.336	9.482	9.074	408	11.056	10.278	778	12.856	11.419	1.437	14.858	12.787	2.071
Podunavlje	21.704	7.171	14.533	8.900	5.834	3.066	14.782	8.573	6.209	17.032	6.820	10.212	17.899	6.908	10.991
Smederevo	5.812	2.047	3.765	2.451	1.709	742	3.440	1.679	1.761	7.582	3.103	4.479	6.732	2.583	4.149
Velika Plana	15.892	5.124	10.768	6.310	4.033	2.277	10.871	6.614	4.257	8.486	3.203	5.283	11.167	4.325	6.842
Smederevska Palanka	-	-	-	139	92	47	471	280	191	964	514	450	-	-	-

Poredeći podatke za 2023. sa podacima za 2019. godinu, beleži se rast dolazaka turista u regiji Braničevo-Podunavlje, i to kada je reč o ukupnom broju, kao i o domaćim i stranim turistima.

Tabela 20 Indeks dolazaka turista za Braničevo-Podunavlje, 2023-2019.

	2019	2020	2021	2022	2023	Indeks 2023-2019.
Ukupno	75.023	62.411	74.874	91.041	94.447	125.89
Domaći	50.352	57.318	62.389	65.135	63.390	125.89
Strani	24.671	5.093	12.485	25.906	31.057	125.88

NOĆENJA

U 2023. godini bilo je ukupno 308.995 noćenja turista (napomena: nedostaju podaci za Smederevsku Palanku iz 2023. godine). Većinu čine domaći turisti (70,32%). Tokom 2020. godine zabeleženo je smanjenje broja noćenja stranih turista što je uslovljeno velikim smanjenjem dolazaka stranih turista zbog pandemije COVID-19. U poređenju sa 2020. godinom rast broja noćenja stranih turista je zabeležen 2021., ali je tek 2022. godine nadmašio broj iz 2019. godine, što je isto kao i u slučaju broja dolazaka. Ukupan broj noćenja stranih turista od 2021. godine beleži konstantan rast. Kada je reč o ukupnom broju noćenja i broju noćenja domaćih turista, njihov broj je konstantno rastao od 2019. godine, tako da pandemija COVID-19 nije negativno uticala na njihov broj. Za posmatrane godine, učešće broja noćenja u ukupnom broju noćenja na nivou RS kreće se od 1,6-3,2%, a u ukupnom broju noćenja na nivou regiona Jugoistočne Srbije 9-13%.

Kad su u pitanju konkretne lokacije, najveći broj noćenja ostvarile su već afirmisane destinacije: primarno Veliko Gradište (u proseku preko 47%) potom Požarevac (oko 15%), Petrovac na Mlavi (oko 10%), Golubac (9%), Smederevo i Velika Plana (oko 7%). Kod svih su i dalje dominantni domaći turisti, dok Veliko Gradište, Golubac i Smederevo beleže najznačajniji rast broja noćenja u odnosu na 2019. godinu, kako u ukupnom broju, tako i noćenja domaćih, a posebno stranih turista.

Na nivou posmatranog petogodišnjeg perioda, regija beleži rast u broju ukupno ostvarenih noćenja (86,7%), kao i broju noćenja domaćih turista (73,1%) i posebno ostvarenih noćenja stranih turista (121,1%).

Tabela 21 Noćenja turista po opštinama, 2019-2023.

	2019			2020			2021			2022			2023		
	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani
BP ukupno	165.432	118.393	47.039	197.300	186.984	10.316	219.410	188.003	31.407	276.850	194.680	82.170	308.995	204.957	104.038
Braničevo	133.475	107.015	26.460	181.732	176.353	5.379	185.329	167.792	17.537	226.510	173.230	53.280	261.462	184.497	76.965
Požarevac	38.663	29.074	9.589	23.785	20.841	2.944	26.504	19.356	7.148	32.824	20.439	12.385	48.289	30.263	18.026
Veliko Gradište	49.527	37.774	11.753	118.580	117.882	698	113.567	108.452	5.115	131.742	103.303	28.439	141.701	104.001	37.700
Golubac	11.719	10.054	1.665	15.659	15.201	458	14.380	11.336	3.044	30.632	21.772	8.860	34.650	19.660	14.990
Žabari	-	-	-	-	-	-	1.031	1.031	-	0	0	0	0	0	0
Žagubica	3.048	2.508	540	4.653	4.267	386	7.468	6.936	532	3.125	2.933	192	3.501	2.011	1.490
Kučevo	2.903	2.807	96	1.150	1.100	50	973	801	172	712	495	217	15	13	2
Malo Crniće	2.713	2.713	-	-	-	-	1.100	1.100	-	757	573	184	621	621	0
Petrovac na Mlavi	24.902	22.085	2.817	17.905	17.062	843	20.306	18.780	1.526	26.718	23.715	3.003	32.685	27.928	4.757
Podunavlje	31.957	11.378	20.579	15.568	10.631	4.937	34.081	20.211	13.870	50.340	21.450	28.890	47.533	20.460	27.073
Smederevo	13.376	4.432	8.944	5.905	4.294	1.611	10.334	3.669	6.665	31.599	14.149	17.450	30.333	13.675	16.658
Velika Plana	18.581	6.946	11.635	9.217	6.039	3.178	22.512	15.949	6.563	15.569	5.386	10.183	17.200	6.785	10.415
Smederevska Palanka	-	-	-	446že	298	148	1.235	593	642	3.172	1.915	1.257	-	-	-

Poredeći podatke za 2023. sa podacima za 2019. godinu beleži se rast broja noćenja turista u oblasti Braničevo-Podunavlje, i to kada je reč o svim turistima, kao i domaćim i stranim turistima.

Tabela 22 Indeks noćenja turista za Braničevo-Podunavlje, 2023-2019.

	2019	2020	2021	2022	2023	Indeks 2023-2019
Ukupno	165.432	197.300	219.410	276.850	308.995	186.78
Domaći	118.393	186.984	188.003	194.680	204.957	173.12
Strani	47.039	10.316	31.407	82.170	104.038	221.17

PROSEČNA DUŽINA BORAVKA

U 2023. godini prosečna dužina boravka turista bila je 3,41 dana. U odnosu na prethodnu godinu prosečna dužina boravka svih, domaćih i stranih turista smanjila se 2023. godinu, ali je svakako značajno veća u odnosu na 2019. Veću prosečnu dužinu boravka imali su domaći turisti tokom 2019, 2020. i 2021. godine, da bi tokom 2022. i 2023. godine veću prosečnu dužinu boravka imali strani turisti. Dužina noćenja turista ukupno i za domaće turiste je uglavnom u nivou onih na nacionalnom i nivou regiona Jugoistočne Srbije, dok je dužina boravka stranih turista za 2022. i 2023. godinu iznad pomenutih nivoa.

Turisti se najduže zadržavaju u Smederevu (4,45 dana), Požarevcu (4,13 dana) i Velikom Gradištu (4 dana), u Golupcu i Petrovcu na Mlavi nešto kraće (2,79 – 2,24 dana), a najkraće u Velikoj Plani kao tranzitnoj destinaciji (1,5 dana). Uprkos malom broju dolazaka i noćenja turista, Žagubica i Kučevo takođe beleže značajnu dužinu boravka (18 dana i 7,5 dana), što reflektuje činjenicu poslovnih poseta koje zahtevaju dugotrajniji boravak, a poslovne posete utiču i na dužinu boravka turista u Smederevu i Požarevcu.

Može se zaključiti da prosečna dužina boravka turista u oblasti Braničevo-Podunavlje beleži rast, što potvrđuje poređenje podataka iz 2023. sa podacima iz 2019. godine, prema kojima je dužina boravka uvećana za sve turiste za 68%, domaćih turista za 48%, a stranih za 89%.

Tabela 23 Indeks prosečne dužine boravka turista za Braničevo-Podunavlje, 2023-2019.

	2019	2020	2021	2022	2023	Indeks 2023-2019
Ukupno	2.03	2.20	2.52	3.79	3.41	168,40
Domaći	2.05	2.60	2.46	3.18	3.04	148,16
Strani	2.00	2.15	2.44	4.39	3.78	189,02

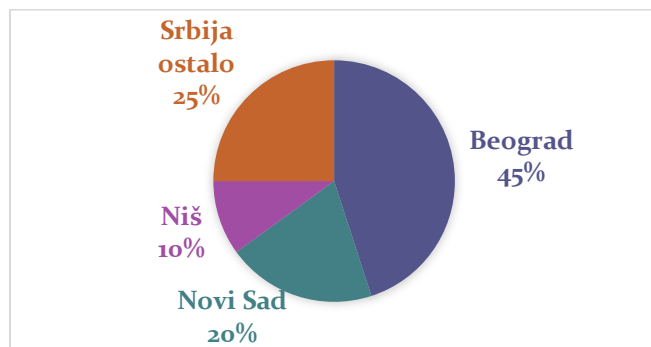
Tabela 24 Prosečna dužina boravka po opštinama, 2019-2023.

	2019			2020			2021			2022			2023		
	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani
BP ukupno	2,03	2,05	2	2,2	2,6	2,15	2,52	2,46	2,44	3,79	3,18	4,39	3,41	3,04	3,78
<i>Braničevo</i>	2,55	2,5	2,6	2,07	3,4	2,7	2,48	2,52	2,68	4,48	3,05	5,91	4,83	3,94	5,73
<i>Požarevac</i>	2,64	2,5	2,77	3,14	3,08	3,2	3,94	3,09	4,78	3,18	2,95	3,4	4,13	3,66	4,6
<i>Veliko Gradište</i>	3,16	3,22	3,1	3,23	4,16	2,3	3,34	3,93	2,75	3,72	3,36	4,08	4	5	3
<i>Golubac</i>	1,41	1,58	1,24	2,21	2,85	1,57	1,77	2,03	1,51	2,58	2,69	2,47	2,79	2,69	2,93
<i>Žabari</i>	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
<i>Žagubica</i>	2,98	2,46	3,51	3,89	2,9	4,89	5,25	3,94	6,57	7,66	3,33	12	18	5	31
<i>Kučevo</i>	2,34	2,83	1,85	2,11	2,05	2,17	3,64	3,37	3,91	9,92	5,38	14,47	7,5	13	2
<i>Malo Crniće</i>	0	9,94	0	0	0	0	0	1	0	6,67	4,58	8,76	0	0	0
<i>Petrovac na Mlavi</i>	2,04	1,97	2,11	1,97	1,88	2,07	1,89	1,83	1,96	2,08	2,08	2,09	2,24	2,18	2,29
<i>Podunavlje</i>	1,5	1,6	1,4	2,33	1,8	1,6	2,57	2,4	2,2	3,1	3,32	2,87	1,98	2,13	1,83
<i>Smederevo</i>	2,27	2,17	2,38	2,34	2,51	2,17	2,99	2,19	3,78	4,23	4,56	3,9	4,45	5	3,9
<i>Velika Plana</i>	1,22	1,36	1,08	1,45	1,5	1,4	1,98	2,41	1,54	1,8	1,68	1,93	1,5	1,4	1,6
<i>Smederevska Palanka</i>	0	0	0	3,19	3,24	3,15	2,74	2,12	3,36	3,26	3,73	2,79	-	-	-

STRUKTURA TURISTA PO MESTU DOLASKA

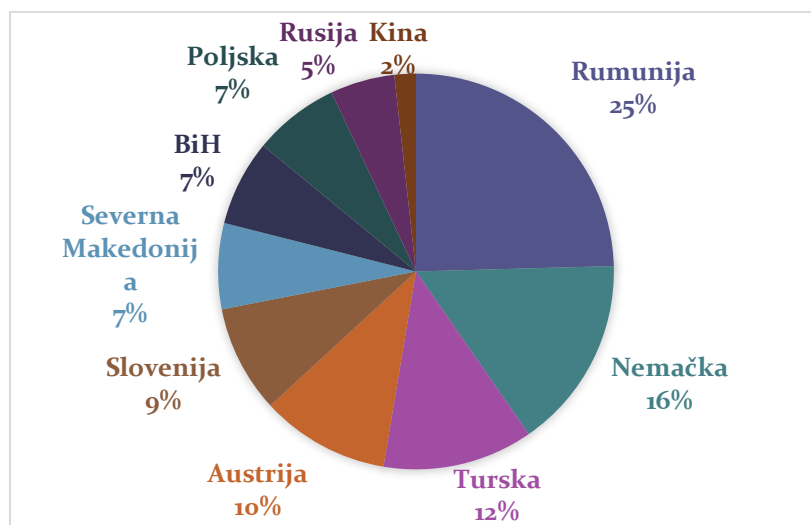
Na osnovu službene evidencije, u strukturi domaćih turista dolaskom i ostvarenim brojem noćenja u Oblasti dominiraju turisti iz velikih gradskih centara, prevashodno Beograda, potom Novog Sada i Niša. Blizina i dobra dostupnost Oblasti autoputem, čine ga atraktivnim za vikend-posetu, odnosno boravak od 3-4 dana. Značajno je napomenuti, da je uočljiv trend porasta poseta turista iz svih delova Srbije, a posebno Vojvodine. Takođe, u porastu je izgradnja vikendica, odnosno kupovine stanova, posebno na Srebrnom jezeru.

Grafikon 3 Učešće ključnih nacionalnih emitivnih tržišta u dolascima⁵¹

Kad su u pitanju strani turisti, u strukturi dominiraju Rumuni, Nemci, Turci i Austrijanci, a slede ih turisti iz zemalja bivše Jugoslavije. Značajan deo Nemaca, Turaka i Poljaka, kao i Makedonaca zaustavlja se u Oblasti u tranzitu, dok deo Poljaka, Slovenaca i Kineza boravi iz poslovnih motiva. Značajno je pomenuti i turiste iz Rusije, koji su uglavnom oni koji u Srbiji žive već neko vreme, kao i turiste iz Bosne i Hercegovine/Republike Srpske koji dolaze uglavnom zbog odmora. Pomenute zemlje čine gotovo 60% od svih stranih dolazaka.

Grafikon 4 Učešće ključnih međunarodnih emitivnih tržišta u dolascima⁵²

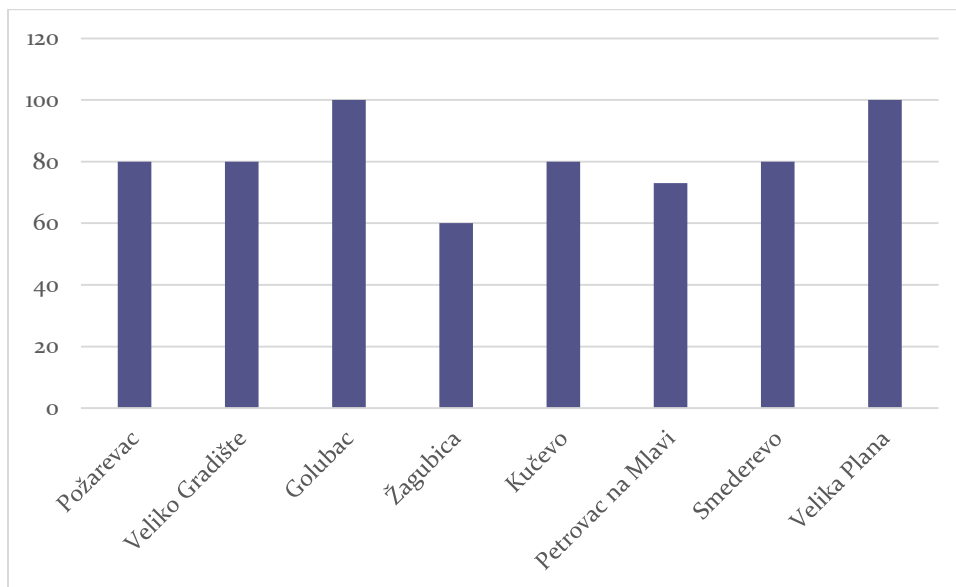

⁵¹ Vlastita kalkulacija, na osnovu podataka iz CIS eTurista za 2023. godinu za Veliko Gradište, Golubac, Petrovac na Mlavi, Veliku Planu i Smederevo

⁵² Isto

Ukupna godišnja naplaćena boravišna taksa na nivou Regije je u periodu od 2019. godine do 2023. godine iznosila od 10,1 (2019.) do 14,3 miliona RSD (2023.). Utvrđeni iznosi boravišne takse za odrasle osobe iznose od 60 RSD (Žagubica) do 100 RSD (Golubac i Velika Plana)⁵³:

Grafikon 5 Iznosi boravišne takse po LS

Relativno niski iznosi boravišne takse, ukazuju i na činjenicu da nijedna LS nije kategorisana kao turističko mesto, na osnovu čega bi mogla značajnije da uveća utvrđene iznose.

Najveće iznose naplaćene boravišne takse na godišnjem nivou ostvaruje Veliko Gradište, a slede ga Požarevac i Petrovac na Mlavi.

Tabela 25 Ukupno naplaćeno boravišnih taksi u RSD, po LS, 2019-2023⁵⁴.

LS/ Godina	Požarevac	Veliko Gradište	Golubac	Žagubica	Kučevo	Petrovac na Mlavi	Smederevo	Velika Plana
2023	2.656.000,00	5.683.168,65	1.425.005,00	34.900,00	37.840,00	2.026.647,5	1.163.202,82	1.224.350,00
2022	2.115.000,00	6.086.285,00	1.276.075,00	30.150,00	32.480,00	1.878.027,46	1.194.619,00	1.535.100,00
2021	1.701.000,00	4.193.178,29	794.917,00	127.853,00	35.120,00	1.699.114,00	1.287.280,00	1.872.150,00
2020	1.858.000,00	3.855.882,7	898.490,00	184.020,00	960,00	1.388.680,50	983.090,00	852.160,00
2019	3.066.000,00	4.000.760,00	597.585,00	102.920,00	/	/	1.593.300,00	805.076,00

⁵³Napomena: nedostaju posaci za Malo Crniće, Žabare i Smederevsku Palanku

⁵⁴ Izvršenja budžeta za godine 2019-2023. relevantnih LS

Ključni nalazi

- Tokom poslednjih 5 godina, na nivou regije uočljiv je trend porasta broja dolaska svih turista (26%), ostvarenih ukupnih noćenja (87%), a posebno stranih turista (121%), kao i produženja prosečne dužine boravka za sve turiste (68%), a posebno za strane (89%).
- Učešće regije u performansama sektora u RS je nisko (2-3,5% dolazaka i 1,6-3,2% noćenja), dok je češće u regionu JIS nešto značajnije (12-16% dolazaka i 9-13% noćenja).
- Dominantni su domaći turisti (67% dolazaka/70% noćenja), dok broj stranih turista konstantno raste od 2021. godine.
- Po performansama prednjače već afirmisane destinacije: primarno Veliko Gradište (40% dolazaka, 47% noćenja), Petrovac na Mlavi (15% dolazaka, 10% noćenja), Požarevac (13% dolazaka, 15% noćenja), Golubac (12% dolazaka, 9% noćenja), Velika Plana (10% dolazaka, 7% noćenja) i Smederevo (6% dolazaka, 7% noćenja).
- Prosečna dužina boravka najduža je u Smederevu (4,45 dana), Požarevcu (4,13 dana) i Velikom Gradištu (4 dana), a najkraća u Velikoj Plani (1,5 dan)
- U strukturi domaćih turista dominiraju turisti iz Beograda, Novog Sada i Niša, a stranih turista oni iz Rumunije, Nemačke, Turske, Austrije i zemalja Balkana.
- Iznos naplaćene BT kreće se od 10,1 mil RSD (2019.) do 14,3 mil. RSD (2023.), a najveće iznose ostvaruju: Veliko Gradište, Požarevac i Petrovac na Mlavi.
- Nijedna LS nije kategorisana kao turističko mesto, na osnovu čega bi mogla značajnije da uveća utvrđene iznose BT, koji se kreću od 60 RSD (Žagubica) do 100 RSD (Golubac i Velika Plana).

4.2. ORGANIZACIJE TURISTIČKOG SEKTORA

U svim LS regije Braničevo-Podunavlje funkcionišu turističke organizacije, s iznimkom Grada Smedereva gde funkciju turističke organizacije obavlja JP Smederevska tvrđava i Velike Plane gde su funkcije turističke organizacije spojene sa sportskim funkcijama u okviru Turističko-sportskog centra.

Poslovi svake pojedinačne LTO, definisani su njihovim Statutima, a u skladu sa Zakonom o turizmu, mogu da obavljaju poslove:

1. promocije i razvoja turizma jedinice lokalne samouprave;
2. koordiniranja aktivnosti i saradnje između privrednih i drugih subjekata u turizmu koji neposredno i posredno deluju na unapređenju razvoja i promociji turizma i na programima edukacije i usavršavanja veština zaposlenih u turizmu;
3. donošenja godišnjeg programa rada i plana promotivnih aktivnosti u skladu sa Strategijskim marketing planom, planovima i programima TOS-a;
4. obezbeđivanja i unapređivanja informativno-propagandnog materijala kojim se promovišu turističke vrednosti jedinice lokalne samouprave (štampane publikacije, audio i video

promotivni materijal, on line sredstva promocije – internet prezentacija, društvene mreže i prateće digitalne aktivnosti, suveniri, itd.);

5. prikupljanja i objavljivanja informacija o celokupnoj turističkoj ponudi na svojoj teritoriji, kao i druge poslove od značaja za promociju turizma;
6. organizovanja i učešća u organizaciji turističkih, naučnih, stručnih, sportskih, kulturnih i drugih skupova i manifestacija;
7. organizovanja turističko-informativnih centara (za prihvata turista, pružanje besplatnih informacija turistima, prikupljanje podataka za potrebe informisanja turista, upoznavanje turista sa kvalitetom turističke ponude, upoznavanje nadležnih organa sa pritužbama turista i dr.);
8. upravljača turističkog prostora;
9. posredovanja u pružanju usluga u domaćoj radinosti i seoskom turističkom domaćinstvu;
10. podsticanja realizacije programa izgradnje turističke infrastrukture i uređenja prostora;
11. izrade, učešća u izradi, kao i realizacije domaćih i međunarodnih projekata iz oblasti turizma;
12. pripreme i prikupljanja podataka, sastavljanje upitnika, analiza i drugih informacija;
13. u vezi sa obavljanjem privredne delatnosti, kao i druge aktivnosti u skladu sa zakonom, osnivačkim aktom i statutom.

Pored LTO, značajan resurs predstavljaju preduzeća koja upravljaju pojedinim turističkim atrakcijama (Arheološki park Viminacium, JP Golubački grad, JP Ljubičevo, NP Đerdap...), kao i ustanove kulture, sporta i obrazovanja, koje su direktno povezane sa sektorom turizma. U smislu navedenog, od zainteresovanih strana za razvoj turizma u oblasti Braničevo-Podunavlje izdvajaju se i druga pravna i fizička lica koja na različitim nivoima, direktno ili indirektno povezana, odnosno zainteresovana za razvoj turizma.

Tabela 26 Ključni akteri/zainteresovane strane u turizmu⁵⁵

Sektor	Lokalni nivo	Regionalni nivo	Nacionalni nivo	Međunarodni nivo
Javni	Lokalne turističke organizacije Druga turistička javna preduzeća Kulturni centri Sportski centri Muzeji Biblioteke Druga javna preduzeća (JKP) Vaspitno-obrazovne ustanove Odeljenja lokalnih samouprava Verske ustanove	RRA „Braničevo-Podunavlje“ Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture Smederevo Privredna komora Požarevac Braničevski upravni okrug Podunavski upravni okrug	Ministarstvo turizma i omladine Republike Srbije Ministarstvo kulture Ministarstvo zaštite životne sredine Ministarstvo privrede Ministarstvo za selo Ministarstvo omladine i sporta Turistička organizacija Srbije Republički zavod za zaštitu spomenika kulture Zavod za zaštitu nematerijalne kulturne baštine Zavod za zaštitu prirode Srbije Privredna komora Srbije	Evropska unija Zemlje i LS iz regiona Donatori
Privatni	Smeštajni objekti (hoteli, moteli, seoska turistička domaćinstva, etno-sela, apartmani) Objekti ishrane i pića (restorani,	Mediji	Mediji Tur-operateri Receptivne turističke agencije Investitori	Donatori Investitori

⁵⁵ Izvor: Radna grupa

Sektor	Lokalni nivo	Regionalni nivo	Nacionalni nivo	Međunarodni nivo
	kafane) Turističke agencije Destilerije i vinarije Proizvođači hrane Trgovinske i uslužne radnje Poljoprivredna gazdinstva Mediji		Nacionalni portali	
Civilni	Lokalna udruženja iz oblasti: <ul style="list-style-type: none"> • Očuvanja tradicije, • Pčelarstva i poljoprivrede, • Lova i ribolova, • Biciklizma i motociklizma, • Planinarenja i izviđaštva, • Umetnosti i kulture, • Privrede, • Ekologije i zaštite životne sredine, • Edukacije i dr. 	Regionalna udruženja	Nacionalna udruženja	Međunarodna udruženja

Od navedenih, neophodno je izdvojiti donatore - različite međunarodne organizacije koje tehnički i finansijski podržavaju razvoj turizma u različitim segmentima (infrastruktura, razvoj proizvoda, marketing i dr.). Njihova podrška je u prethodnom periodu bila od presudnog značaja, posebno za realizaciju velikih infrastrukturnih projekata, koji su bili su-finansirani od stranih i domaćih (budžetskih) izvora, ali takođe i različitih projekata od velikog značaja za lokalne zajednice. U tome je prednjačila Evropska unija (Golubački grad, Viminacium i dr.), Vlada SR Nemačke (podrška biznisima, Lokalni zalogaj i dr.), Turska agencija za saradnju i koordinaciju (Ramska tvrđava) i drugi.

Ključni nalazi

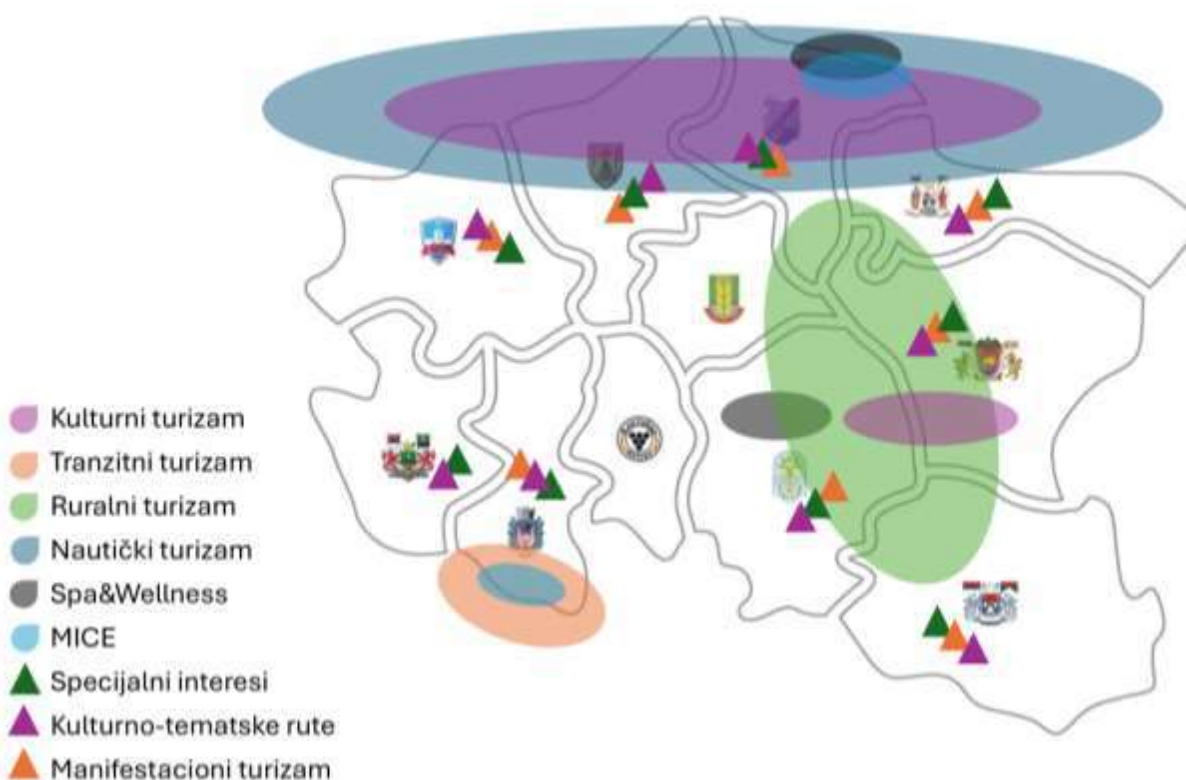
- Na teritoriji Regije posluje 8 LTO i 2 javne ustanove koje obavljaju i poslove iz oblasti promocije turizma, a ukupno zapošljavaju preko 90 lica.
- Značajan resurs a čine javna preduzeća koja upravljaju turističkim atrakcijama, ustanovama kulture, sporta, obrazovanja i dr.
- Turističku privredu čini nekoliko nosećih hotelskih objekata, ali i niz ugostiteljskih objekata za smeštaj i ishranu, kao i određeni broj vinarija i poljoprivrednih gazdinstava i drugih, aktivno angažovanih u sektoru turizma.
- Brojna udruženja u sektoru poljoprivrede, sporta i rekreacije, kao i zaštite životne sredine značajni su kao potencijalni pružaoci različitih usluga.

4.3. POSTOJEĆI TURISTIČKI PROIZVODI

Na osnovu prikupljenih informacija i konsultacija sa članovima Radne grupe, identifikovani su i analizirani postojeći turistički proizvodi. Postojeći proizvodi uglavnom odgovaraju potencijalima resursne osnove, odnosno tradicionalnim aktivnostima u regiji (manifestacioni, verski, etno i eko-turizam), dok deo proizvoda prati aktuelne zahteve tržišta (gastro-enološki, Spa&wellness, MICE).

Svi identifikovani turistički proizvodi se ne nude u svim delovima regije, odnosno i za one koji jesu više ili manje rašireni po celoj teritoriji, postoje vodeće lokacije koje su uslovljene razvijenošću i kvalitetom aktuelne ponude pojedinog proizvoda, odnosno atraktivnošću na osnovu koje su trenutno posećeniji. Takođe, za pojedine proizvode na određenim lokacijama postoji visok razvojni potencijal, koji je takođe uslovljen različitim elementima (slaba dostupnost, nedostajuća infrastruktura, dostupna finansijska sredstva za investiranje i dr.).

Ilustracija 17 Teritorijalni razmeštaj aktuelnih turističkih proizvoda⁵⁶

⁵⁶ Izvor: RRA BP

Tabela 27 Analiza postojećih turističkih proizvoda⁵⁷

Turistički proizvod	Postojeći segmenti ponude	Atrakcije	Turistička infrastruktura	Vizitorske usluge	Nedostajući elementi	Ciljna grupa posetilaca	Procena nivoa razvijenosti (1-5)
Manifestacije	<ul style="list-style-type: none"> Sportske (LJKI...) Kulturne (Pozorišni festivali...) Privredne (Smederevska jesen...) Tradicionalne (Sabor pčelara, Alaske večeri...) Zabavne (Bajk šou, Rokerijada...) 	<ul style="list-style-type: none"> Smederevska tvrđava Dunav Ergela Ljubičevo 	<ul style="list-style-type: none"> Hipodrom Požarevac Pozorišta Otvoreni javni prostori 	<ul style="list-style-type: none"> Informisanje na lokaciji (TIC, štampani materijali) Suvenirni KK Knez Mihailo Požarevac 	<ul style="list-style-type: none"> Oprema (bine, paviljoni, ozvučenja, mobilni toaleti...) Parking Dodatni ciljani sadržaji i aktivnosti 	<ul style="list-style-type: none"> Odrasli Grupne posete Tržišne niše 	3/4
Kulturni turizam	<ul style="list-style-type: none"> Verski turizam Umetnički turizam Edukativni turizam (dečji kampovi i radionice - Viminacium) 	<ul style="list-style-type: none"> Manastiri (Tumane, Vitovnica, Gornjak, Koporin...) Crkve (Trška...) Muzeji i galerije (Požarevac, Smederevo, Kučevo...) Istorijske atrakcije (Letnjikovac Obrenović, Radovanjski lug...) 	<ul style="list-style-type: none"> Vizitorski centar Golubački grad i Viminacium Interpretativna tura „Ramski košavski vremeplov“ 	<ul style="list-style-type: none"> TIC, info-table i totemi, štampani materijali Suvenirni 	<ul style="list-style-type: none"> Rekonstrukcija i uređenje objekata, prilaza i okoliša Vizitorski centri/Kulturne stanice Formirane turističke rute i paketi Specijalizovani promo-materijali i digitalni alati (VR, video i sl.) 	<ul style="list-style-type: none"> Porodice s decom Organizovane grupe Aktivni i seniori Mladi i deca Hodočasnici 	3/4

⁵⁷ Izvor: Radna grupa

		<ul style="list-style-type: none"> • Viminacium 					
Ruralni turizam	<ul style="list-style-type: none"> • Etno-turizam • Vlaško nasleđe • Mitovi i legende Đerdapa • Specijalizovane manifestacije 	<ul style="list-style-type: none"> • Etno park Tulba • Kuća Dobrnjčevih • Homolje • Etno selo Moravski konaci • Etno kuća Katarina • Vodenice Bistrica 	<ul style="list-style-type: none"> • • 	<ul style="list-style-type: none"> • TIC, info-table i totemi, štampani, materijali • Lokalni proizvodi 	<ul style="list-style-type: none"> • Dodatni ugostiteljski objekti • Radionice starih zanata • Aktivna PG • Aktivnosti na selu • Specijalizovani promo-materijali • Tematske staze 	<ul style="list-style-type: none"> • Porodice s decom • Aktivni odrasli i seniori 	3
Specijalni interesi	<ul style="list-style-type: none"> • Eko-turizam • Gastro-enološki turizam • Biciklizam • Planinarenje • Pešačenje • Speleologija • Gljivarenje • Lov i ribolov 	<ul style="list-style-type: none"> • NP Đerdap, NP Homolje • Ramsko i IPA područje • Dunav, Mlava, Morava, Pek... • Vinarije i destilerije • PG 	<ul style="list-style-type: none"> • Biciklističke staze (Eurovelo 6, Petrovac na Mlavi) • Planinarske staze (Via ferrata Petrovac na Mlavi, Kucaj i homoljske planine, Radovanje...) • Pećine (Kučevo) • Lovišta 	<ul style="list-style-type: none"> • TIC • Vizitorski centar Đerdap • Mape • Specijalizovane brošure (Lokalni zalogaj) • Lokalni proizvodi 	<ul style="list-style-type: none"> • Specijalizovani ugostiteljski objekti • Specijalizovani promo-materijali i digitalni alati • Tematske staze 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizovane grupe • Aktivni odrasli i seniori • Mladi i deca • Tržišne niše 	3
Zdravstveni turizam / Spa&wellness	<ul style="list-style-type: none"> • Zatvoreni bazeni sa termalnom vodom • Spa sadržaji (sauna, jacuzzi, masaža...) • Akva-park 	<ul style="list-style-type: none"> • Termalni izvori (Petrovac na Mlavi, Veliko Gradište, Žagubica...) 	<ul style="list-style-type: none"> • 	<ul style="list-style-type: none"> • TIC 	<ul style="list-style-type: none"> • Dodatni objekti 	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivni odrasli i seniori • Porodice s decom 	2/3
Nautički turizam	<ul style="list-style-type: none"> • Cruising • Plovidba • Jedrenje • Veslanje 	<ul style="list-style-type: none"> • Dunav • Srebrno jezero • Morava 	<ul style="list-style-type: none"> • Pristani (Smederevo, Kostolac, Veliko Gradište, 	<ul style="list-style-type: none"> • Veslački i jedriličarski klubovi (Veliko Gradište, 	<ul style="list-style-type: none"> • Marine (u izgradnji Veliko Gradište, u 	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivni mladi, odrasli i seniori • Organizovane 	2

	<ul style="list-style-type: none"> • Kajak • Ribolov 		Golubac)	Golubac, Smederevo) <ul style="list-style-type: none"> • Izletnički brodovi (Veliko Gradište, Golubac) 	planu Golubac) <ul style="list-style-type: none"> • Pristani • Prateća nautička infrastruktura • Izletnički brodovi (Smederevo) 	grupe <ul style="list-style-type: none"> • 	
Tranzitni turizam		<ul style="list-style-type: none"> • Radovanjski lug, Manastir i Koporin, Vinarije, Etno-selo Moravski konaci... 	<ul style="list-style-type: none"> • Turistička signalizacija • 	<ul style="list-style-type: none"> • TIC (Velika Plana) 	<ul style="list-style-type: none"> • Dodatni objekti, sadržaji i aktivnosti 	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivni odrasli i seniori • Porodice s decom 	2/3
Kulturno-tematske rute	<ul style="list-style-type: none"> • Eurovelo 6 • Putevi Rimskih imperatora • Putevi vina • Tvrđave na Dunavu • Putevima zmajeva • Lokalni zalogaj 	<ul style="list-style-type: none"> • Viminacium • Muzej vinodeljstva (Smederevska Palanka) • Golubačka, Ramska i Smederevska tvrđava 	<ul style="list-style-type: none"> • Turistička signalizacija • Vizitorski centar Golubački grad i Viminacium • Interpretativna tura „Ramski košavski vremeplov“ 	<ul style="list-style-type: none"> • TIC (Veliko Gradište, Požarevac, Golubac, Velika Plana, Smederevo) • Vizitorski centri (Viminacium, Golubački grad) • Mape, specijalizovane brošure 	<ul style="list-style-type: none"> • Specijalizovani promo materijali i digitalni alati • Programi i paketi 	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivni odrasli i mladi • Porodice s decom • Organizovane grupe 	2
MICE	<ul style="list-style-type: none"> • Konferencije • Seminari • Team-buildings 	<ul style="list-style-type: none"> • Srebrno jezero, Ramska tvrđava... • Viminacium, Golubačka tvrđava... • Radovanjski lug, Manastir i Koporin, Vinarije... 	<ul style="list-style-type: none"> • Konferencijske sale i oprema 	<ul style="list-style-type: none"> • Hotel „Moment“ • Hotel „Danubia park“ • Viminacium – Limes park 	<ul style="list-style-type: none"> • Dodatni objekti, sadržaji i aktivnosti • Programi i paketi 	<ul style="list-style-type: none"> • Grupne posete • Korporativni turisti 	2

Veliki broj turističkih **manifestacija** se održava na području regije Braničevo-Podunavlje, u većini tokom letnjeg perioda. Razlikuju se po vrsti, tradiciji održavanja i publici koju privlače, a neke od najznačajnijih su prikazane u narednoj tabeli⁵⁸.

Tabela 28 Najznačajnije turističke manifestacije

Naziv	Mesto održavanja	Datum održavanja	Br. posetilaca/ procena
Turističko-privredna manifestacija "Smederevska jesen"	Smederevo	Septembar (4 dana)	400.000
Turističko-sportska manifestacija "Ljubičevske konjičke igre"	Požarevac	Prvi vikend u septembru (3 dana)	100.000
Sajam Dunava	Golubac	Jul (3 dana)	15.000
Sabor homoljsko-mlavskih pčelara	Kamenovo, Petrovac na Mlavi	Prvi vikend u aprilu	10.000
Festival "Teatar u Tvrđavi"	Smedervska tvrđava i Centar za kulturu Smederevo	Jun	5.000
Alaske večeri	Veliko Gradište	Jul	5.000
Festival "Dunav film fest"	Smederevska tvrđava i Centar za kulturu Smederevo	Avgust	4.000
Pasuljijada	Veliko Gradište	Avgust	4.000
Festival "Nušićevi dani"	Centar za kulturu Smederevo	13-21. maj 2024.	10.000
Glumačke svečanosti "Milivoje Živanović"	Požarevac	Jul	4.000
Pozorišni festival "Milivojev štap i šešir"	Požarevac	Februar	4.000
Masukini dani	Velika Plana	Novembar/decembar	3.000
Sabor "Vrela Homolja"	Žagubica	Jul	3.000
Festival cveća	Požarevac	April/maj	3.000
Uskršnji etno fetival	Poljana, Požarevac	April	2.000
Carevčevi dani	Veliko Gradište	Jul	2.000
Gitarijada	Veliko Gradište	Avgust	2.000
Stiško poselo	Zaova, Toponica, Malo Crniće	Avgust	2.000
FEDRAS	Malo Crniće	Oktobar	2.000
Sabor vodeničara i pomeljara	Bistrica, Petrovac na Mlavi	Na Mali Uskrs	2.000
Sabor bačijara	Stamnica, Petrovac na Mlavi	April/maj	2.000
Bike Show	Gornjačka klisura, Petrovac na Mlavi	Drugi vikend u julu	2.000
Festival cveća	Petrovac na Mlavi	Maj	2.000
Festival "Vitezovi i legende"	Smederevska tvrđava	Maj	2.000
Festival "Tvrđava muzike"	Smedervska tvrđava i Centar za kulturu Smederevo	Avgust	2.000
Lozovičke letnje noći	Lozovik, Velika Plana	Avgust	2.000
Bajk šou	Radovanjski lug, Velika Plana	Jun	2.000
Žumarijada	Kladurovo, Petrovac na Mlavi	Poslednji vikend u julu	1.500

⁵⁸ Izvor: LTO oblasti Braničevo-Podunavlje

Naziv	Mesto održavanja	Datum održavanja	Br. posetilaca/ procena
Rokerijada	Petrovac na Mlavi	Druga polovina avgusta	1.500
Gulini dani	Petrovac na Mlavi	Mart	1.500
Dani proje i sira	Medveđica, Žagubica	Avgust	1.500
Alasko poselo	Vinci, Golubac	Avgust	1.000
Mladi Ribar	Usije, Golubac	Avgust	1.000
Internacionalni festival Vlaha	Žitkovića, Golubac	Jul	1.000
Četereško prelo	Četereže, Žabari	Jul	1.000
Smotra folklornih ansambala sela Srbije	Kličevac, Požarevac	Jun	1.000
Memorijalna trka Dragutin Tomašević	Bistrica, Petrovac na Mlavi	Maj	1.000
Homljski motivi	Kučevo	Maj/Jun	1.000

Pored navedenih koje se ističu dugom tradicijom i solidnom posećenošću, postoji ceo niz lokalnih manifestacija uglavnom tradicionalnog/etno-tipa, poput: mesni vašari, Miholjski susreti sela i sl. Neke od manifestacija zbog svoje jedinstvenosti poseduju sjajan potencijal za unapređenje, poput: Sabora bačijara, Noći u Gornjaku i Dani Petra Dobrnjca u Petrovcu na Mlavi, Priveg i Starci Koledari u Žagubici, Voždovi dani u Velikoj Plani i druge.

Ilustracija 18 Manifestacije u regiji⁵⁹

Ljubičevske konjičke igre, Požarevac

Sajam Dunava, Golubac

Smederevska jesen, Smederevo

Žumarijada, Kladuovo

Sabor Vrela Homolja, Žagubica

Masukini pozorišni dani, Velika Plana

Brojna nepokretna dobra kulturno-istorijskog nasleđa predstavljaju zavidnu resursnu osnovu za razvoj ponude **kulturnog turizma**, posebno u segmentu verskog i kulturno-istorijskog, odnosno edukativnog turizma. Pojedini lokaliteti već sad ostvaruju zavidni broj poseta, a neophodno ih je povezati sa drugim, sličnim objektima.

⁵⁹ Izvori: <https://visitsmederevo.com/index.php/dogadjaji/1/Smederevska-jesen>, <https://www.ljki.rs/>, <https://eventsinsrbia.com/golubac-gradic-mediteranskog-sarma/>, <https://www.facebook.com/masukinipozorisnidani/>, <https://www.facebook.com/p/Kladuovsko-Leto-%C5%BDumarijada-100063577480954/>, <http://www.tozagubica.rs/manifestacije/sabor-vrela-homolja>

Tabela 29 Broj poseta ključnim atrakcijama kulturnog nasleđa u 2023. godini⁶⁰

Naziv atrakcije	Tip atrakcije	Lokacija	Br. posetilaca (ulaznice/proцена)
Manastir Tumane	Kulturno nasleđe	Golubac	1.000.000
Viminacium	Kulturno nasleđe	Kostolac, Požarevac	200.000
Manastir Nimnik	Kulturno nasleđe	Kurjače, Veliko Gradište	200.000
Tvrđava Golubački grad	Kulturno nasleđe	Golubac	198.000
Ergela „Ljubičevo“	Kulturno nasleđe	Ljubičevo, Požarevac	4.950 (najavljene posete)
Ramska tvrđava	Kulturno nasleđe	Ram, Veliko Gradište	60.000
Smederevska tvrđava	Kulturno nasleđe	Smederevo	45.638
Manastir Koporin	Kulturno nasleđe	Velika Plana	30.000
Manastir Pokajnica	Kulturno nasleđe	Staro selo, Velika Plana	30.000
Radovanjski lug	Kulturno i Prirodno nasleđe	Radovanje, Velika Plana	20.000
Manastir Vitovnica	Kulturno nasleđe	Vitovnica, Petrovac na Mlavi	20.000
Selo Bistrica – Vodenice	Kulturno nasleđe	Bistrica, Petrovac na Mlavi	10.000
Crkva brvnara	Kulturno nasleđe	Krnjevo, Velika Plana	2.000
Manastir Gornjak	Kulturno nasleđe	Gornjačka klisura, Žagubica	2.000
Letnjikovac Obrenovića	Kulturno nasleđe	Plavinac, Smederevo	1.679
Selo Dobrnje	Kulturno nasleđe	Dobrnje, Petrovac na Mlavi	1.000
Manastir "Trška crkva"	Kulturno nasleđe	Milatovac, Žagubica	1.000

Kad je u pitanju ponuda **Specijalnih interesa**, u regiji dominiraju segmenti eko-turizma i različitih sportsko-rekreativnih aktivnosti u prirodi, posebno: biciklizam, planinarenje, pešačenje i speleologija, zahvaljujući ne samo vrhunskim lokalitetima prirodnog nasleđa, veća takođe i izgrađenoj turističkoj infrastrukturi. Tako samo Via ferratu u Gornjačkoj klisuri poseti po proceni min. 15.000 turista godišnje, dok po procenama biciklističkom stazom EuroVelo 6 prođe godišnje više od 15.000 turista, mahom stranih biciklista. Konjički sport – odnosno jahanje je nedovoljno razvijeno, uprkos tradiciji i određenim potencijalima, posebno u Požarevcu.

Tabela 30 Broj poseta ključnim atrakcijama prirodnog nasleđa u 2023. godini⁶¹

Naziv atrakcije	Tip atrakcije	Lokacija	Br. posetilaca (ulaznice/proцена)
NP Đerdap	Prirodno nasleđe	Golubac	9.421 (2022.)
Srebrno jezero	Prirodno nasleđe	Veliko Gradište	700.000
Radovanjski lug	Kulturno i Prirodno nasleđe	Radovanje, Velika Plana	20.000
Vrelo Mlave	Prirodno nasleđe	Žagubica	4.000
Krupajsko Vrelo	Prirodno nasleđe	Milanovac, Žagubica	3.500
Trest	Prirodno nasleđe	Trest, Petrovac na Mlavi	2.000
Pećina Ravništarka	Prirodno nasleđe	Ravnište, Kučevo	1.200

Ponuda zdravstvenog turizam ograničena je primarno na lokacije 2 ključna objekta koji nude **Spa&Wellness** sadržaje: Hotel Mlavske terme u Ždrelu i Hotel Danubia park na Srebrnom

⁶⁰ Izvori: LTO oblasti Braničevo-Podunavlje

⁶¹ Izvori: LTO oblasti Braničevo-Podunavlje

jezeru. Hotel Mlavske terme poznat i kao Banja Ždrelo otvoren je 2009. godine i pored ugostiteljskih i smeštajnih objekata, sadrži kompleks od 2 zatvorena i 4 otvorena bazena sa termalnom vodom, kao i akva-park i wellness centar. Značajno je napomenuti da je tokom poslednje decenije u porastu broj ugostiteljskih objekata za ishranu i onih za smeštaj u neposrednoj blizini samog kompleksa, odnosno u selu Ždrelo, ali takođe selima Bistrica i Malo Laole. Hotel Danubia park posluje od 2011. godine sadrži kompleks otvorenih bazena sa akva-parkom, kao i fitness i spa centar, sa zatvorenim bazenom, hidromasažom, saunama i drugom spa ponudom.

Nautički turizam beleži značajan rast u prometu, obzirom na rastući broj kruzera od 2021. godine, koji pristaju u Golupcu, Velikom Gradištu i Kostolcu, kao i porast u izletničkim krstarenjima Dunavom. Tradicionalna ponuda nautičkog turizma podrazumeva aktivnosti jedrenja i/ili veslanja u Golupcu, Velikom Gradištu i Smederevu, dok je razvoj drugih sportova i rekreacije na vodi još u začetku. Obzirom na tekuće i planirane projekte izgradnje marina i druge neophodne prateće infrastrukture u Velikom Gradištu, Golupcu, Požarevcu i Smederevu, ovom vidu turizma tek predstoji značajniji razvoj u svim njegovim segmentima.

Obzirom na geografski položaj regije, odnosno njegovu naslonjenost na međunarodni Koridor X, **tranzitni turizam** je značajno zastupljen, posebno u Velikoj Plani. Značajni hotelski kapaciteti, tokom poslednje decenije omogućili su rast u ostvarenim dolascima i noćenjima, a dnevnoj poseti doprinose i Etno-selo „Moravski konaci“ i restoran brze hrane McDonald's. Ipak, glavni izazov za uspešnije performanse, predstavlja razvoj dodatne turističke ponude, koja bi pre svega, produžila boravak turista.

Uprkos značajnim resursima materijalnog, a posebno nematerijalnog tradicionalnog kulturnog nasleđa, **ruralni turizam** još uvek nije dovoljno razvijen u regiji, prevashodno zbog značajnog nedostatka ugostiteljskih kapaciteta za smeštaj i ishranu, odnosno seoskih turističkih domaćinstava. Tradicionalni proizvodi hrane i pića, rukotvorine i stari zanati, aktivnosti na selu, Vlačko nasleđe i jedinstvene lokalne manifestacije i običaji, nisu adekvatno stavljeni u funkciju turizma i ponuđeni posetiocima.

Od **kulturno-tematskih ruta**, ističe se nekoliko nacionalnih i međunarodnih ruta: Putevi Rimskih careva (Viminacium), Tvrđave na Dunavu (Golubac, Ram, Smederevo), EuroVelo 6 (Golubac, Veliko Gradište i Požarevac) i Vinski putevi (Petrovac na Mlavi, Požarevac, Smederevo, Velika Plana, Smederevska Palanka, Žabari), Putevima zmajeva (Donje Podunavlje), kao i regionalna gastronomska ruta Lokalni zalogaj. Ipak, postoji značajan prostor za unapređenje postojećih i razvoj novih ruta, posebno onih zasnovanih na bogatom kulturno-istorijskom nasleđu i prirodnim atrakcijama.

MICE turizam je nedovoljno razvijen na teritoriji regiji. Samo hotel Danubia park i Viminacium Limes park poseduju adekvatne kapacitete i nude kvalitetnu i celovitu uslugu organizacije različitih MICE događaja, dok su u drugim hotelima neophodna unapređenja različitih aspekata (broj i kapacitet smeštaja, konferencijske sale, dodatni sadržaji i sl.). Ipak, u regiji postoje određeni kapaciteti za organizaciju kraćeg boravka manjih grupa poslovnih turista (team-buildings i sl.), kao i edukativnih kampova i sl.

Pored analiziranih, na lokalnu se još sporadično nude i **sportski turizam** (sportski kampovi u Velikom Gradištu, pripreme klubova u Golupcu, potencijali u Smederevu) i **edukativni turizam** (dečji kampovi u Viminaciumu, Etno-selu Moravski konaci), ali bez sistematske ponude. **Turizam gradova** je takođe nedovoljno razvijen, iako gradovi Požarevac i Smederevo poseduju određeni nivo atraktivnosti u ovom smislu, posebno na osnovu dobre dostupnosti i postojećih objekata turističke infrastrukture, nedostaje smeštajnih kapaciteta i dodatne turističke suprastrukture, za sistematičniju ponudu.

Ključni nalazi

• Turističkih proizvoda koji se trenutno nude u Regiji, izdvajaju se kao razvijeniji: manifestacioni, kulturni (verski), nautički i turizam specijalnih interesa.

- Spa&Wellness i tranzitni turizam su takođe lokalno razvijeni, ali dovode značajan broj turista u regiju, kao i ruralni turizam.
- Nedovoljno su razvijene kulturno-tematske rute i MICE, koji se nude sporadično i ograničeno na lokal, odnosno atrakciju.
- Sve aktuelne turističke proizvode neophodno je u nekom obimu unaprediti, sistematizovati, inovirati i povezati na regionalnom nivou.

4.4. PONUDA TURISTIČKO-UGOSTITELJSKIH KAPACITETA

Na kraju 2023. godine, Braničevo-Podunavlje je raspolagalo sa ukupno 809 ugostiteljskih objekata za smeštaj, odnosno 1.759 smeštajnih jedinica, 2.791 krevet i 3.946 individualnih ležaja.

Tabela 31 Pregled ugostiteljskih objekata za smeštaj⁶²

LS	Vrsta objekta						Kategorija objekta				Br. smeštajnih jedinica	Br. kreveta	Br. ind. ležaja
	Hotel	Motel	Kuća	Apartman	Soba	STD	*	**	***	****			
BP ukupno	9	2	35	416	334	13	125	425	187	71	1759	2791	3946
Braničevo	6	0	30	395	323	12	123	424	156	62	1572	2551	3585
Požarevac	2	0	1	28	0	0	3	5	14	9	460	704	1018
Veliko Gradište	1	0	12	268	245	1	98	361	51	17	691	1196	1673
Golubac	1	0	12	86	55	2	22	39	64	31	237	437	407
Žabari	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Žagubica	0	0	0	0	1	2	0	0	1	1	9	15	22
Kučevo	1	0	0	8	0	3	0	6	4	2	65	142	142
Malo Crniće	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	2	2	4
Petrovac na Mlavi	1	0	5	5	22	3	0	13	22	1	108	142	232
Podunavlje	3	2	5	21	11	1	2	1	31	9	187	170	361
Smederevo	1	0	5	21	11	1	0	0	30	9	77	101	149
Velika Plana	2	2	0	0	0	0	2	1	1	0	110	69	212

*podaci za Smederevsku Palanku nisu dostupni

⁶² Izvor: CIS eTurista, na dan 31.12.2023.

Po broju objekata i kategorizovanim smeštajnim kapacitetima, odnosno broju individualnih ležaja, ubedljivo prednjači **Veliko Gradište** (527/1.673), a sledi ga Požarevac (1.018), potom Golubac, Petrovac na Mlavi, Velika Plana i Smederevo sa skromnijom ponudom. Značajno je istaći da u Žabarima nema kategorisanih smeštajnih objekata, u Malom Crniću svega 1 STD, dok u Smederevu postoji samo jedan smeštaj hotelskog tipa malog kapaciteta (20 ležaja), a u Velikoj Plani nema objekata domaće radinosti ili STD.

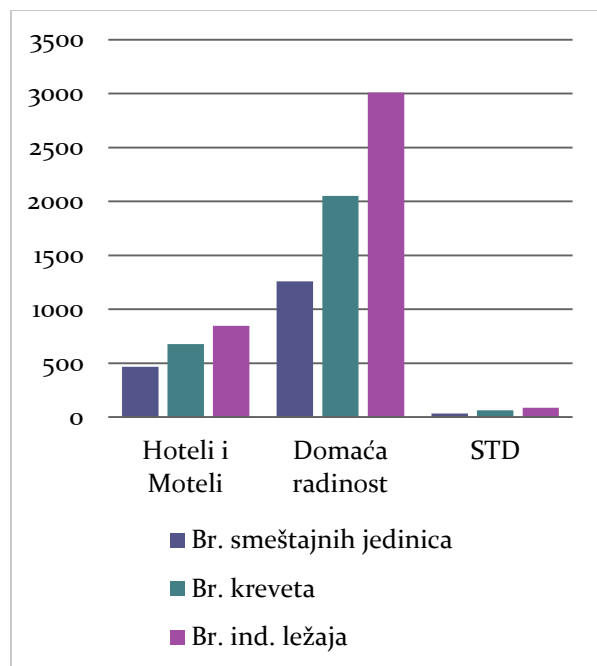
Ilustracija 19 Teritorijalni razmeštaj postojećih ugostiteljskih objekata za smeštaj⁶³

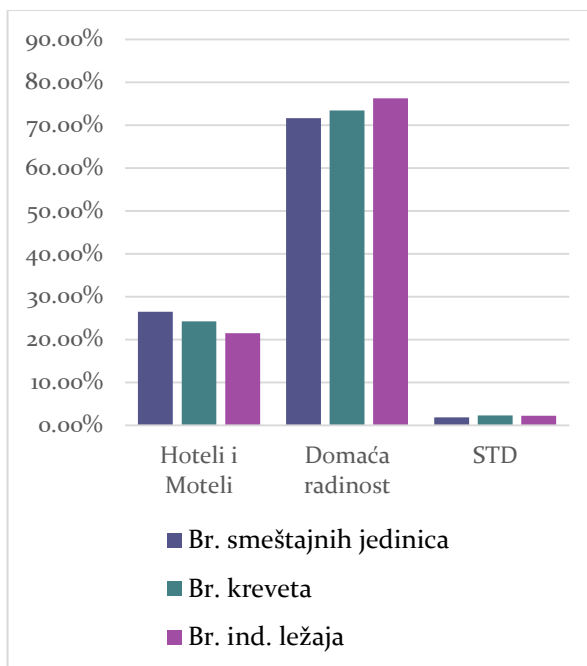
Po tipu smeštaja, dominiraju objekti domaće radinosti (785) sa 1.026 smeštajnih jedinica i 3.010 individualnih ležaja. Među njima su najbrojniji apartmani (419 objekata sa 2.136 ležaja), potom sobe (334 objekata sa 717 ležaja), dok kuća svega 35 (157 ležaja). Seoska turistička domaćinstva su malobrojna (13) i nude 33 smeštajne jedinice sa ukupno 88 individualnih ležaja. Ukupno 9 hotela i 2 motela nude 466 smeštajne jedinice i 848 individualnih ležaja.

⁶³ Izvor: RRA BP

Grafikon 6 Učešće po vrsti u strukturi smeštaja

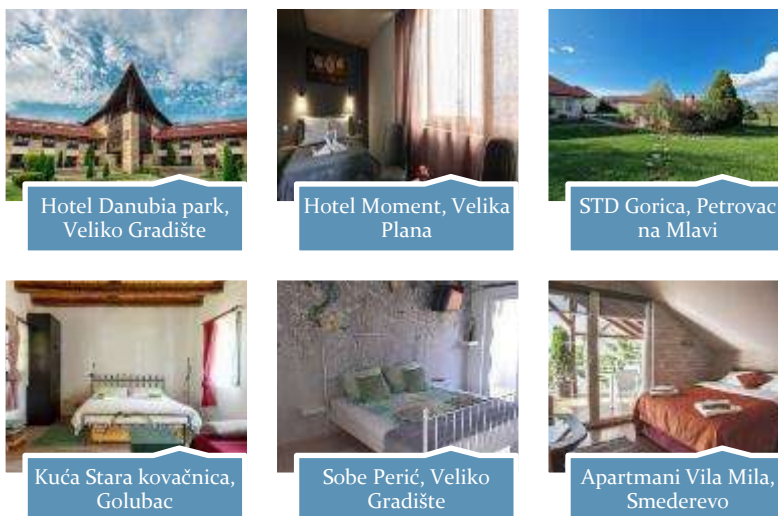

Grafikon 7 Učešće po vrsti u ukupnom broju

Smeštajni objekti domaće radinosti u ukupnom broju individualnih ležaja učestvuju sa 76,28%, hoteli i moteli učestvuju sa 21,49%, dok je učešće seoskih turističkih domaćinstava svega 2,23%.

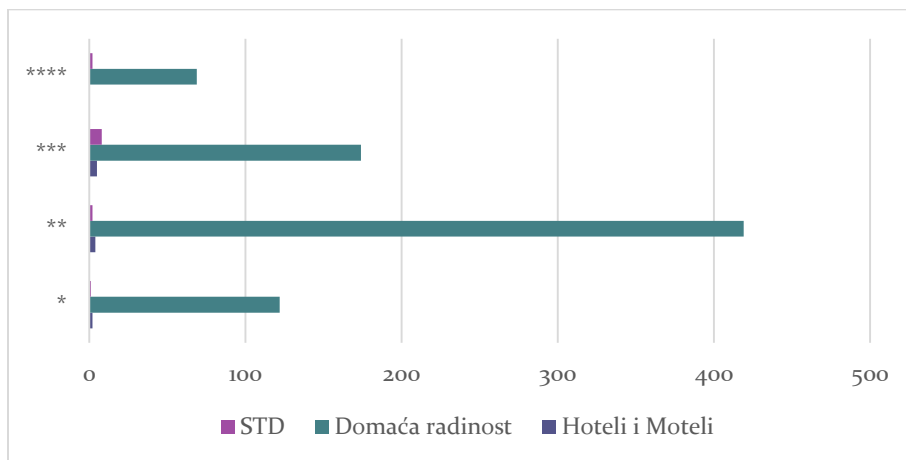
Ilustracija 20 Ugostiteljski objekti za smeštaj⁶⁴

⁶⁴ Izvori: https://www.instagram.com/danubia_park/p/CTka8l2NKgJ/, <https://topetrovacnamlavi.com/smestaj/gorica-bistrice/>, <https://togolubac.rs/smestaj/>, <https://visitsmederevo.com/index.php/post/197/Vila-Mila---JUGOVO>, <https://tovg.org/portfolio/sobe-peric/>, Arhiva RRA BP,

Kad je u pitanju kvalitet, odnosno nivo kategorizacije smeštajnih objekata, od ukupnog broja najviše je onih sa 2 zvezdice (425), sa 3 zvezdice ih je ukupno 187, sa jednom 125. Objekata kategorizovanih sa 4 zvezdice je ukupno 71 (8,78% od ukupnog broja objekata) i to 69 objekata domaće radinosti i 2 STD.

Grafikon 8 Vrste smeštajnih objekata po nivou kategorizacije

U odnosu na korištene referentne podatke CIS eTurista na kraju 2023. godine, neophodno je naglasiti da se broj smeštajnih kapaciteta uvećao do trenutka izrade ovog dokumenta u više LS (Veliko Gradište, Golubac, Petrovac na Mlavi...), u proseku za 20 i više od odsto, i to primarno u segmentu kategorizovanih objekata domaće radinosti.

Takođe, pored kategorizovanih ugostiteljskih objekata za smeštaj, neophodno je pomenuti i objekte koji se ne kategorišu već su u nadležnosti JLS, a koji takođe predstavljaju značajan resurs. Ukupno 85 objekata širom Regije, nudi 1.189 smeštajnih jedinica, odnosno 2.2357 kreveta i čak 3543 individualna ležaja. Među ovim objektima dominiraju prenoćišta (43 objekta) sa 1.274 individualna ležaja i konačišta (7) sa 662 individualna ležaja, a značajno je pomenuti i 1 kampiralište (Veliko Gradište), kapaciteta 680 korisnika.

Tabela 32 Pregled nekategorisanih objekata u nadležnosti JLS⁶⁵

LS	Vrsta objekta										Br. smeštajnih jedinica	Br. kreveta	Br. ind. ležaja
	Konačište	Prenočište	Konak	Vila	Etno kuća	Hostel	Botel	Odmaralište	Kampiralište	Ostali objekti u nadležnosti JLS			
BP ukupno	7	43	1	4	1	2	1	1	1	24	1189	2357	3543
Braničevo	4	43	1	4	1	2	1	1	1	0	910	1810	2905
Požarevac	1	8	1	0	0	2	0	0	0	0	190	682	727
Veliko Gradište	0	20	0	4	0	0	1	1	1	0	535	828	1788
Golubac	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	16	23	31
Žabari	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Žagubica	3	1	0	0	1	0	0	0	0	0	72	116	151
Kučevo	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	8	16	17
Malo Crniće	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Petrovac na Mlavi	0	10	0	0	0	0	0	0	0	0	89	145	191
Podunavlje	3	0	0	0	0	0	0	0	0	24	279	547	638
Smederevo	0	0	0	0	0	0	0	0	0	23	190	378	443
Velika Plana	3									1	89	169	195

*podaci za Smederevsku Palanku; Žabare i Malo Crniće nisu dostupni

⁶⁵ Izvor: CIS eTurista, na dan 31.12.2023.

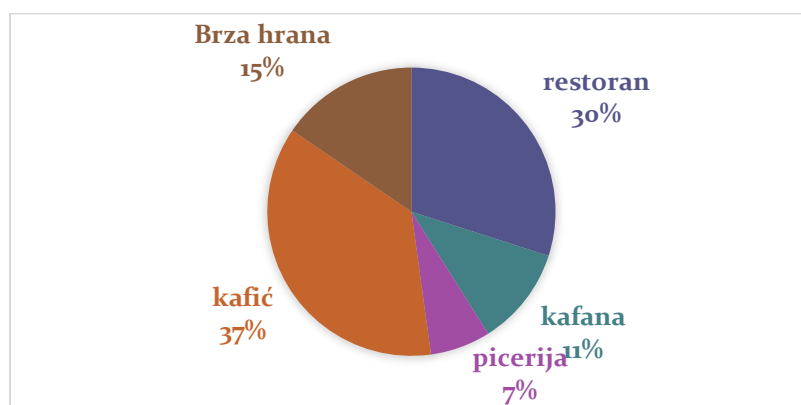
U regiji aktuelno posluje više od 200 objekata za ishranu i piće sa ukupnim kapacitetom od više od 10.000 sedećih mesta. Dominiraju restorani i kafane (41%) i mnogobrojni kafići (37%). Značajno je pomenuti određeni broj sala za proslave, dok je broj kvalitetnih prostora za određene događaje (konferencije, seminare i sl.) značajno ograničen (2 - Smederevo, Veliko Gradište).

Tabela 33 Pregled broja ugostiteljskih objekata za ishranu po vrsti⁶⁶

LS	Vrsta objekta					
	restoran	kafana	picerija	kafić	Brza hrana	Sale za proslave
<i>BP ukupno</i>	62	23	14	76	32	19
<i>Braničevo</i>	47	21	9	53	27	14
Požarevac	13	2	3	20	5	4
Veliko Gradište	8	2	2	5	4	3
Golubac	9	8	2	4	5	1
Žabari	1	2		2	1	0
Žagubica	7	3		7	5	1
Kučevo	2	1		5	2	1
Malo Crniće	3	1		3	2	2
Petrovac na Mlavi	4	2	2	7	3	2
Podunavlje	15	2	5	23	5	5
Smederevo	11		3	15	5	3
Velika Plana	4	2	2	8		2

*podaci za Smederevsku Palanku nisu dostupni

Grafikon 9 Učešće ugostiteljskih objekata po vrsti u ukupnom broju

Lokalni ugostiteljski objekti većinom služe jela nacionalne i internacionalne kuhinje, iako se poslednjih godina sve više širi trend ponude lokalnih specijaliteta i napitaka, odnosno autentičnih tradicionalnih jela, kao i korišćenja namirnica lokalnog porekla. Pored tradicionalnih jela sa roštilja, na menijima određenog broja restorana može se naći pečenje, kao i specijaliteti poput jagnjetine ispod saća, ako i druga tradicionalna mesna jela poput: škembića, pihtija, i slično.

⁶⁶ Izvor: LTO Braničevo-Podunavlje

U Homolju i podunavskim LS, na menijima se takođe nalazi i sveža rečna riba (pastrmka, som, smuđ i dr.), a homoljski i pothomoljski kraj posebno odlikuje ponuda jela tradicionalne Vlačke kuhinje, poput plašinti, kačamaka, proje, belog Homoljskog sira i dr. specijaliteta karakterističnih za ovaj kraj.

Ilustracija 21 Ugostiteljski objekti za ishranu i piće⁶⁷

U skladu sa trendom rasta na nacionalnom nivou tokom poslednje decenije, u regiji se etabliralo i više od 15 vinarija i oko 10 destilerija, koje proizvode vina, rakije i likere vrhunskog kvaliteta i iste nude u lokalnim restoranima, kao i u svojim vinarijama/destilerijama. Značajan broj preduzetnika i poljoprivrednih gazdinstava se takođe bavi i proizvodnjom različitih slatkih i kiselih zimnica, sokova, brašna s vodenice i koradžijskih proizvoda, sireva i mlečnih prerađevina, mesnih prerađevina, meda i drugih pčelinjih proizvoda, gljiva i šumskih plodova, tradicionalnih slatkiša i drugih delucija karakterističnih za ovaj kraj - njegovo prirodno okruženje i tradiciju proizvodnje hrane.

Ilustracija 22 Proizvođači lokalne hrane i pića⁶⁸

⁶⁷ Izvori: Arhiva RRA BP, <http://www.tozagubica.rs/category/smestaj/restorani-sa-prenocistem>, <https://www.kafanazlatnaribica.com/galerija/>, <https://www.instagram.com/marcosterestaurant/>

⁶⁸ Izvor: Arhiva RRA BP

Ključni nalazi

- Ponuda ugostiteljskih kapaciteta za smeštaj u Regiji načelno zadovoljava aktuelnu tražnju na tržištu brojem, iako nedostaje raznolikosti i neophodno je veće učešće objekata više kategorije.
- Koncentracija kapaciteta je u Velikom Gradištu, Požarevcu i Golupcu, iako u potonjim objekti svojom kvalitetom ne odgovaraju u potpunosti menjajućim zahtevima turista. Nove najavljene investicije u hotelske kapacitete na Srebrnom jezeru i u Golupcu bi mogle značajno uticati na to.
- U pojedinim LS, neophodan je dalji razvoj smeštajnih kapaciteta, posebno u segmentu objekata u ruralnim sredinama (Velika Plana i Petrovac na Mlavi) i smeštaja hotelskog tipa (Smederevo).
- Gastronomska ponuda se delom postepeno profiliše u autentičan doživljaj lokalnih ukusa, promocijom lokalnih namirnica i jela, međutim nedostaju specijalizovani meniji.
- Neophodna je veća aktivacija poljoprivrednih gazdinstava u sektoru turističkih usluga.

4.5. LJUDSKI RESURSI U OBLASTI TURIZMA I UGOSTITELJSTVA

Više od 60 lica je zaposleno u lokalnim turističkim organizacijama regije Braničevo-Podunavlje. Pored navedenog broja, više od 30 lica je zaposleno u turističkim info-centrima. U 2 TO (Smederevo, Kučevo), 3 zaposlenih poseduje licencu turističkog vodiča.

Tabela 34 Zaposleni u lokalnim turističkim organizacijama i info-centrima, 2024.⁶⁹

TO	Br. zaposlenih u TO	Br. zaposlenih u TIC
Požarevac	3	4
Veliko Gradište	5	7
Golubac	4	11
Malo Crniće	1	-
Žabari	1	-
Petrovac na Mlavi	6	Integrisan u TO
Kučevo	9	4 (1 licencirani TV)
Žagubica	5	-
JP Smederevska tvrđava Smederevo	16*	6 (2 licencirana TV)
TSC Velika Plana	15*	2

Napomena: * - Ukupno zaposleni u JP Smederevska tvrđava/TSC Velika Plana

⁶⁹ Izvor: LTO regije Braničevo-Podunavlje

Prema aktuelnim podacima, licencirano je ukupno 49 turističkih vodiča i 14 turističkih pratilaca sa boravištem u Braničevu i Podunavlju⁷⁰.

Tabela 35 Licencirani turistički vodiči i pratioci

LS	Br. TV ukupno	Jezik	Br. TP ukupno	Jezik
Smederevo	12	Engleski (12)	6	Engleski (4) Ruski (1) Nemački (1)
Požarevac	15	Engleski (11) Nemački (1) Ruski (2) Francuski (1)	4	Engleski (4)
Veliko Gradište	4	Engleski (4)	/	
Petrovac na Mlavi	4	Engleski (1) Francuski (1) Ruski (1) Nemački (1)	/	
Golubac	8	Engleski (5) Rumunski (3)	3	Engleski (3)
Smederevska Palanka	6	Engleski (4) Nemčki (2)	1	Engleski (1)

U regiji Braničevo-Podunavlje postoji šest srednjih škola koje 6 obrazovnih profila iz oblasti turizma i ugostiteljstva. Od istih je polovina trogodišnjih (konobar, kuvar i poslastičar), a polovina četvorogodišnjih (turističko-hotelijski tehničar, kulinarski tehničar i ugostiteljski tehničar). Navedene obrazovne profile godišnje ukupno završi u proseku oko 350 učenika.

Tabela 36 Srednje obrazovanje iz oblasti turizma i ugostiteljstva⁷¹

R.B.	LS	Naziv škole	Smer	
			3 godine	4 godine
1.	Požarevac	Ekonomsko-trgovinska škola	Konobar, Kuvar	Turističko hotelijerski tehničar
2.	Kučevo	Ekonomsko-trgovinska i mašinska škola	Konobar, Kuvar	Turističko hotelijerski tehničar
3.	Žagubica	Tehnička škola	Konobar, Kuvar	Kulinarski tehničar
4.	Veliko Gradište	Srednja škola "Miloje Vasić"	Kuvar, poslastičar	Turističko hotelijerski tehničar
5.	Smederevo	Ekonomsko-trgovinska škola	konobar, Kuvar, poslastičar	Kulinarski tehničar, Turističko hotelijerski tehničar, Ugostiteljski tehničar
6.	Velika Plana	Ekonomsko-ugostiteljska škola "Vuk Karadžić"	konobar, Kuvar, poslastičar	Turističko hotelijerski tehničar

⁷⁰ Ministarstvo turizma i omladine, Baza podataka turističkih vodiča i turističkih pratilaca 2024 (<https://mto.gov.rs/tekst/125/turisticki-vodici-i-turisticki-pratioci.php>, 28.08.2024.)

⁷¹ Izvor: vlastito istraživanje

Pored ovih, značajno je napomenuti da u Regiji postoje i uspešne srednje poljoprivredne škole: Poljoprivredna škola „Sonja Marinković“ u Požarevacu i Tekstilno-tehnološka i poljoprivredna škola „Despot Đurađ“ u Smederevu, koje nude različite smerove iz oblasti veterine, prehrambene tehnologije i zaštite životne sredine, ali takođe i obrazovanje u zanimanjima mesar, pekar, cvećar-vrtlar i modni krojač.

Šta se tiče višeg i visokog obrazovanja, na Akademiji strukovnih studija politehnika – Odsek Požarevac, sa školskom godinom 2023/2024. započeo je sa realizacijom 3-godišnji studijski program Eko-turizam i ruralni razvoj, koji je tad upisalo 9 studenata, a u školskoj godini 2024/2025. 16 studenata.

Na lokalnom tržištu rada postoji određena ponuda radne snage različitih kvalifikacija za zanimanja i poslove u oblasti turizma i ugostiteljstva, a takođe i broj zainteresovanih za angažman u sektoru. Prema podacima Nacionalne službe za zapošljavanje⁷², trenutno je u regiji na raspolaganju 490 kvalifikovanih radnika za 20 različitih zanimanja. Na nivou srednje stručne sprema, evidentirano je ukupno 474 lica sa 12 stručnih profila, odnosno 96,7% od ukupnog broja nezaposlenih u sektoru, od čega je žena 59,7%. S kvalifikacijom više/visoke stručne sprema na evidenciji je trenutno samo 16 lica ili 3,3% od ukupnog broja i sve su žene, sa 8 različitih profila stručnosti (ref. 3.5. Stepenn privrednog razvoja).

Ključni nalazi

- Broj zaposlenih u LTO i TIC uglavnom zadovoljava trenutne potrebe, osim u slučaju Smedereva i Požarevca.
- Sa boravištem u Regiji registrovano je 49 icenciranih turističkih vodiča i 14 turističkih pratilaca, većinom za engleski jezik.
- Obrazovni sistem Regije nudi dovoljan broj bazičnih profila srednje stručne sprema u sektoru turizma i ugostiteljstva.
- Nedostaju visoko-obrazovani profili, kojih ima malo i u ponudi na lokalnim tržištima rada.

4.6. AKTIVNOSTI NA RAZVOJU TURISTIČKIH PROIZVODA

U regiji Braničevo-Podunavlje u periodu 2019-2023. godine realizovano oko 70 projekata su direktno ili indirektno u vezi sa unapređenjem turizma na teritoriji opština/gradova, upravnih okruga ili čitavoj regiji, uključujući i projekte koji se odnose na putnu i turističku infrastrukturu i sl. (tabela). Ukupna vrednost realizovanih projekata je više od 2,3 milijarde dinara.

⁷² Nacionalna služba za zapošljavanje – Filijale Požarevac i Smederevo, Nezaposlena lica, Stanje na evidenciji na dan 30.09.2024.

Tabela 37 Broj i vrednost projekata iz oblasti turizma⁷³

LS	Realizovani 2019-2023		Trenutno u realizaciji		U pripremi	
	Br. pr.	Vrednost (RSD)	Br. pr.	Vrednost (RSD)	Br. pr.	Vrednost (RSD)
BP ukupno	66	2.346.455.806,49	16	1.907.694.079,00	15	5.108.741.274,76
Braničevo	47	1.784.122.493,87	14	1.279.677.777,00	13	5.098.741.274,76
Požarevac	17	284.116.973,63	1	3.105.211,00	0	0,00
Veliko Gradište	6	918.700.000,00	7	1.211.912.000,00	6	4.264.970.000,00
Golubac	9	132.782.332,87	5	12.839.500,00	4	817.623.302,96
Žabari	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Žagubica	8	104.781.573,60	1	51.821.066,40	1	500.000,00
Kučevo	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Malo Crniće	1	1.400.000,00	0	0,00	1	1.400.000,00
Petrovac na Mlavi	6	342.341.613,77	0	0,00	1	14.247.971,80
Podunavlje	19	562.333.312,62	2	628.016.301,46	2	10.000.000,00
Smederevo	14	84.148.899,50	1	13.900.000,00	2	10.000.000,00
Velika Plana	5	478.184.413,12	1	614.116.301,46	0	0,00
Smederevska Palanka	-	-	-	-	-	-

U narednoj tabeli izdvojeno je 25 projekata koji su realizovani u periodu 2019-2023. godine, a koji se direktno odnose na razvoj turizma.

Tabela 38 Neki od najznačajnijih realizovanih turističkih projekata 2019-2023. godine⁷⁴

God. realizacije	Naziv projekta	Vrednost projekta	Donator	LS
2019	Izgradnja "Limes parka" na Viminacijumu - faza "Legionarski poligoni" i "Avantura park"	56.661,60	MTO	Požarevac
2019	Unapredjenje lokalne putne infrastrukture u funkciji povezivanja privrednih i turističkih potencijala banje Ždrelo	37.708.762,68	Ministarstvo privrede	Petrovac na Mlavi
2019	Prva faza statičke stabilizacije kule 11	19.600.000,00	Ministarstvo kulture 17.000.000,00 grad Smederevo 2.600.000,00	Smederevo
2019	Arheološka istraživanja sektora Varoške kapije 1	2.300.000,00	Ministarstvo kulture	Smederevo
2020	Uređenje i obezbeđenje sektora Varoške kapije 1	1.100.000,00	Ministarstvo kulture	Smederevo
2020	Arheološka istraživanja sektora Varoške kapije 1	2.800.000,00	Ministarstvo kulture	Smederevo
2021	Izrada studije istraživanja i prezentacije arheološke rute "Putevi rimskih imperatora"	15.000.000,00	MTO	Požarevac
2021	Unapredjenja uslova za razvoj turizma u opštini Petrovac na Mlavi izgradnjom pešačke staze Malo Laole - Banja Ždrelo - Gornjačka klisura	62.489.458,56	Ministarstvo privrede i Opština	Petrovac na Mlavi
2021	Izgradnja putne infrastrukture ka zimskom centru Beljanica manasitu Manasija i banji	66.099.443,40	Ministarstvo privrede i Opština	Petrovac na Mlavi

⁷³ Izvor: LTO oblasti Braničevo-Podunavlje

⁷⁴ Isto

	Zdrela, u opštini Petrovac na Mlavi			
2021	Arheološka istraživanja sektora Varoške kapije 1	2.500.000,00	Ministarstvo kulture	Smederevo
2021	Radovi na delimičnoj sanaciji postojećih drvenih stepeništa, platformi i zaštitne ograde u Malom gradu	984.451,00	JP "Smederevska tvrđava"	Smederevo
2021	Konzervatorski radovi na mobilijaru u Vili „Zlatni breg“ u Smederevu	1.000.000,00	Ministarstvo kulture	Smederevo
2022	Uređenje, trasiranje i obeležavanje pešačkih i planinarskih staza (javni radovi)	840.024,20	lokalni budžet i NSZ	Žagubica
2022	Druga faza statičke stabilizacije kule 11	obezbeđeno 21.900.000,00 realizovano 1.000.000,00	Ministarstvo kulture 15.900.000,00 grad Smederevo 6.000.000,00	Smederevo
2022	Konzervatorski radovi na mobilijaru u Vili „Zlatni breg“ u Smederevu	1.000.000,00	Ministarstvo kulture	Smederevo
2023	Mitska i fantastična bića Đerdapa	2.499.225	EU za kulturno nasleđe i turizam / Nemačka vlada	Golubac
2023	Rekonstrukcija zatvorene pešačke ulice u turističkom jezgru Golupca	21.007.962	Ministarstvo privrede	Golubac
2023	Modernizacija infrastrukture u naseljima Malo Laole i Bistrica, kao osnova turističkog razvoja ruralnih predela opštine Petrovac na Mlavi	42.326.063,52	Ministarstvo privrede i Opština	Petrovac na Mlavi
2023	Rekonstrukcija Mlavske ulice u naselju Krepoljin u cilju dostupnosti turističkih lokaliteta opštine Žagubica	33.573.840,00	Ministarstvo privrede	Žagubica
2023	Prva faza obnove Varošskog bedema u delu između kule 10 i kule 11	10.000.000,00	Ministarstvo kulture	Smederevo
2023	Turističko- informativni centar	10.220.476,50	EU za kulturno nasleđe i turizam / Nemačka vlada	Smederevo
2023	Konzervatorski radovi na mobilijaru u Vili „Zlatni breg“ u Smederevu	2.880.000,00	Ministarstvo kulture	Smederevo
2022-2023	Proširenje šetališta na Srebrnom jezeru	30.700.000,00	lokalni budžet	Veliko Gradište
2022-2024	Sanacija, revitalizacija i restauracija Muzeja kulturne istorije u Gradu Požarevacu.	29.752.906,00	lokalni budžet	Požarevac

Pored navedenih – uglavnom infrastrukturnih projekata, fokusiranih na unapređenje turističke infrastrukture, značajno je napomenuti da je tokom proteklih 5 godina realizovano niz regionalnih projekata i niz inicijativa koje su direktno podržale razvoj turizma i povezanih sektora kroz različite aktivnosti – od uspostavljanja savetodavnih usluga akterima u turizmu, obuka za javni i privatni sektor, podsticanja zapošljavanja u sektoru turizma i ugostiteljstva, marketinške podrške preduzetnicima, promocije investicija, razvoja gastronomskog turističkog proizvoda, organizacije događaja, strateškog planiranja i dr. Ovi su sprovedeni uz koordinaciju RRA „Braničevo-Podunavlje“ uz podršku različitih donatora, ukupne vrednosti oko 365.000 eura. Neki od najznačajnijih su navedeni u narednoj tabeli.

Tabela 39 Neki od najznačajnijih realizovanih regionalnih turističkih projekata 2019-2023. godine⁷⁵

God. realizacije	Naziv projekta	Vrednost (eur)	Donator
2018-2019.	Ukusi Regiona – Promovisanje poljoprivredno-prehrambenih proizvoda sa dodatom vrednošću za unapređenje ekonomskih kapaciteta gazdinstava	24.000	Ruska federacija
2019-2020.	Najbolje iz BP – Podrška preduzećima za proizvodnju mlečnih proizvoda u regionu Braničevo-Podunavlje	34.000	Evropska unija/EU PRO
2019-2020.	Link Up! I & II – Stimulisanje saradnje sa dijasporom za unapređenje investicija	44.000	Austrijska razvojna saradnja/ADA
2020-2021.	Veštine za poslove - Unapređivanje prilika za zapošljavanje i socijalnu inkluziju marginalizovanih grupa kroz poboljšanje poslovnog okruženja	90.000	Kraljevina Norveška/Norveška za vas
2021-2022.	Podrška konkurentnosti i razvoju turizma u Istočnoj Srbiji i Donjem Podunavlju I	70.000	SR Nemačka/GIZ
2022-2023.	Od Lokalnog pazara do lokalne trpeze	50.000	Evropska unija/EU PRO+
2023-2024.	Podrška konkurentnosti i razvoju turizma u Istočnoj Srbiji i Donjem Podunavlju II – Lokalni zalogaj	50.000	SR Nemačka/GIZ

Pored navedenih, značajno je pomenuti i lokalne projekte koji su trenutno u realizaciji ukupne vrednosti gotovo 2 milijarde dinara, među kojima se kao najznačajniji izdvajaju: Rekonstrukcija Muzeja kulturne istorije u Požarevcu, Uspostavljanje Narodnog muzeja i Rekonstrukcija Turističkog info-centra u Golupcu, Arheološko istraživanje Varoške kapije na Smederevskoj tvrđavi, izgradnja Marine i Pristana u Ramu, Izgradnja biciklističkih staza Ram-Zatonje i Veliko Gradište-Vinci, i izgradnja šetne staze Moda-Beli Bagrem u Velikom Gradištu, i drugi. Svakako je najveći i najznačajniji trenutni projekat izgradnja Brze saobraćajnice vrednosti oko 337 mil. EUR, koju finansira Vlada RS.

Ključni nalazi

- Značajne investicije u različite objekte komunalne, saobraćajne i turističke infrastrukture tokom proteklih 5 godina, doprinele su unapređenju atraktivnosti Regije kao turističke destinacije, a ujedno i podstakle veći broj privatnih investicija u ugostiteljske kapacitete.
- Regionalni donatorski projekti su doprineli boljem povezivanju ključnih aktera unutar Regije i unapređenju svesti o potrebi saradnje i jedinstvenog nastupa na ciljnim turističkim tržištima.
- Neophodna su dalja unapređenja, posebno u ključne turističke atrakcije i njihovu interpretaciju, kao i formulisanje i marketing turističkih proizvoda.
- Pored ograničenih finansijskih kapaciteta, ključno ograničenje predstavljaju preuslovi za realizaciju infrastrukturnih projekata (projektno-tehnička dokumentacija, imovinsko-pravni odnosi, nadležnosti i dr.)

⁷⁵ Izvor: Arhiva RRA BP

5. SWOT ANALIZA – PREDNOSTI I NEDOSTACI RAZVOJA TURIZMA

Kako bi se verificovali i upotpunili ključni nalazi prethodnih analiza, u saradnji sa ključnim zainteresovanim stranama, urađena je i analiza Prednosti, Slabosti, Mogućnosti i Prilika za razvoj turizma, u 5 ključnih aspekata koji su izdvojeno prikazani u narednim poglavljima.

5.1. LJUDSKI RESURSI

Prednosti	Slabosti
Oko 90 zaposlenih u LTO i TIC, značajan broj kvalifikovanog kadra u javnim preduzećima koja upravljaju turističkim atrakcijama, ustanovama kulture, sporta i dr.)	Nedovoljna motivisanost nezaposlenih kvalifikovanih kadrova iz oblasti turizma i ugostiteljstva za bavljenje turizmom.
Postojanje obrazovnih profila u srednjim školama iz oblasti turizma i ugostiteljstva.	Nedovoljan broj visokoobrazovanih lica kvalifikovanih za poslove turizma i ugostiteljstva u javnom sektoru.
Postojanje licenciranih turističkih vodiča i pratioca	Nedovoljan nivo razvijenosti građanskog aktivizma i udruživanja.
Postojanje udruženja koja aktuelno ili potencijalno pružaju usluge u turizmu.	Slab finansijski kapacitet lokalnog stanovništva za investicije u turizam.
Postojanje preduzetnika i poljoprivrednih gazdinstava angažovanih u turizmu.	Starija lica nisu spremna za korišćenje savremenih tehnologija.
Postojanje određenog broja kvalifikovanih ljudi iz oblasti turizma i ugostiteljstva na evidenciji NSZ.	Znanje stranih jezika zaposlenih u turizmu nije na adekvatnom nivou.
Postojanje 49 licenciranih turističkih vodiča i 14 turističkih pratioca.	Teškoće u usvajanju novih veština i trendova na tržištu turizma.
	Nedovoljna svest građana o značaju i koristi od bavljenja turističko-ugostiteljskim delatnostima.
	Nedovoljna povezanost tržišta rada i privrede, neiskorišćen koncept dualnog obrazovanja.
Mogućnosti	Pretnje
Rastuće interesovanje mladih za putovanja i obavljanje poslova u uslužnim delatnostima kojima pripada turizam i ugostiteljstvo.	Kontinuirano smanjenje broja stanovništva.
Rastuće interesovanje lica iz ruralnih područja za bavljenje turizmom kao glavnom ili dopunskom delatnošću.	Kontinuirano starenje stanovništva.
Razvoj omladinskog, ženskog i socijalnog preduzetništva.	Kontinuirani odlazak mladih.
Edukacija stanovništva i učenje kroz transfer znanja.	Teškoće u uvođenju novih obrazovanih profila.
Stimulisanje i podrška preduzetničkim inicijativama u turizmu	
Uvođenje dualnog obrazovanja u sektoru turizma i ugostiteljstva.	

Prednosti kao što su postojanje kvalifikovanih kadrova i obrazovnih profila u turizmu i ugostiteljstvu predstavljaju solidnu osnovu za dalji razvoj, ali identifikuju i pitanje kako iste motivisati na bavljenje turizmom. Istovremeno, sve veće interesovanje mladih i stanovništva iz ruralnih područja za ovu oblast pruža priliku za diversifikaciju ponude i povećanje broja zaposlenih u ovom sektoru. Ipak, ograničenja su izražena, posebno kada je reč o nedostatku visokoobrazovanih stručnjaka, neadekvatnoj povezanosti tržišta rada sa privredom i niskom svesti građana o važnosti turizma. Ova ograničenja otežavaju efikasno korišćenje postojećih resursa i prilika koje pruža sektor. Pored toga, demografski problemi, kao što su smanjenje broja stanovnika, starenje populacije i odlazak mladih, predstavljaju ozbiljnu pretnju koja može usporiti ili čak onemogućiti dugoročni razvoj. Mogućnosti leže u razvoju obrazovnih programa, unapređenju preduzetničkih veština, naročito u okviru omladinskog, ženskog i socijalnog preduzetništva, kao i kroz veću inkluziju lokalnog stanovništva. Ključno je osnažiti edukaciju i građanski aktivizam, što može dovesti do bolje svesti o važnosti turizma i ugostiteljstva. Takođe, povećano ulaganje u obrazovanje, posebno u oblasti stranih jezika i digitalnih veština, može podići kvalitet usluga i omogućiti efikasnije korišćenje savremenih tehnologija, koje su sve značajniji faktor u modernom turizmu. Uz to, ključan je i razvoj podsticajnog okruženja koje će zadržati mlade stručnjake na lokalnu, kroz programe koji omogućavaju profesionalni razvoj i unapređenje životnog standarda.

5.2. INFRASTRUKTURA I SAOBRAĆAJ

Prednosti	Slabosti
Dobar geografski položaj – blizina Beograda i drugih velikih gradova, kao i Rumunije.	Neadekvatan nivo unutrašnje povezanosti, posebno javnim prevozom.
Dobra putna saobraćajna povezanost sa perspektivnim emitivnim tržištima (izgradnja brze saobraćajnice Autoput E75-Požarevac-Veliko Gradište-Golubac).	Nedovoljno razvijena komunalna infrastruktura – voda, kanalizacija i otpad.
Korišćenje potencijala za vodni transport i nautički turizam (pristani i marine u izgradnji).	Nepostojanje postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda i reciklažu otpada.
Solidno razvijena turistička infrastruktura, posebno sportsko-rekreativna.	Nerazvijen železnički saobraćaj.
Određeni broj projekata spremnih za realizaciju.	Potreba za unapređenjem i osavremenjavanjem turističko-informativne, kulturne i sportsko-rekreativne infrastrukture (vizitorski centri, javni prostori, zatvoreni bazeni, zabavni sadržaji, biciklističke i pešačke staze i dr.).
	Slab investicioni kapacitet javnog sektora.
	Nerešeni imovinsko-pravni odnosi.
	Nepostojanje planske dokumentacije i/ili projektno-tehničke dokumentacije.
	Tromost administracije i nedovoljno podsticaja za realizaciju privatnih investicija.
Mogućnosti	Pretnje
Intra-regionalna i saradnja sa drugim regionama u zemlji i inostranstvu.	Neadekvatno upravljanje i održavanje izgrađenih objekata.
Javno-privatna partnerstva.	Nastavak neadekvatnog upravljanja otpadom i

	zagađenjima vazduha, voda i zemljišta.
Donatorska sredstva, subvencije, fondovi.	Poplave i druge prirodne nepogode.
Raspoloživo zemljište za izgradnju.	Nedovoljno investicija.
	Apartmanizacija i neadekvatne urbanističke politike

Povoljan geografski položaj i dobra dostupnost, veliki infrastrukturni projekti koji su trenutno u realizaciji, kao i relativno razvijena mreža različite turističke infrastrukture, pružaju solidnu osnovu za dalju modernizaciju i rast, posebno ako se iskoriste mogućnosti kao što su među-opštinska i saradnja sa drugim regionima, javno-privatna partnerstva i korišćenje donatorskih sredstava i subvencija. Javna komunalna infrastruktura je s druge strane nedovoljno razvijena i upravljanje otpadom predstavlja gorući problem. Ključni ograničavajući faktori pored nedostatka finansijskih resursa, za rešavanje identifikovanih slabosti uključuju i nedovoljan administrativno-institucionalni kapacitet lokalnog javnog sektora, kao i nedovoljnu podršku sa nacionalnog nivoa. Mogućnosti za razvoj su brojne, naročito u domenu unapređenja infrastrukture, iskorišćavanja raspoloživog zemljišta za izgradnju i efikasnijeg korišćenja donatorskih sredstava. Međutim, pretnje kao što su nastavak neadekvatnog upravljanja faktorima koji ugrožavaju stanje životne sredine, prirodne nepogode i nepostojanje novih javnih i privatnih investicija, mogu usporiti napredak ukoliko se ne preduzmu adekvatne preventivne mere i ne obezbedi održivo finansiranje. Ključ uspeha je u efikasnoj mobilizaciji resursa kroz partnerstva, infrastrukturna ulaganja i strateško upravljanje rizicima.

5.3. TURISTIČKI PROIZVODI

Prednosti	Slabosti
Postojanje prirodnih atrakcija (NP Đerdap i NP Kučaj-Beljanica, homoljska vrela i pećine, Dunav, Mlava, Pek, Morava i dr.)	Niz atrakcija nije odgovarajuće valorizovano ni interpretirano (Smederevska tvrđava, Kraku Lu Jordan, Letnjikovac Kralja Aleksandra I. Karađorđevića, Kompleks Stare škole, Crkve brvnare i groblja u Krnjevu, brojni objekti industrijskog nasleđa i dr.)
Postojanje društvenih atrakcija (Tvrđave Golubački grad, Ramska i Smederevska, Viminacium, muzeji, galerije – posebno M.P.Barili, brojni verski objekti i dr.)	Nedovoljna iskorišćenost prirodnih i resursa materijalnog i nematerijalnog kulturno-istorijskog nasleđa za uspešniji razvoj određenih turističkih proizvoda (Kulturno-tematske rute, Ruralni turizam, Turizam gradova).
Bogato nematerijalno kulturno-istorijsko nasleđe (Vlaška kultura, tradicionalni zanati, istorijske ličnosti i dr.)	Nedovoljni ugostiteljsko-smeštajni kapaciteti (hoteli, STD, specijalizovani restorani i dr.), posebno više kategorije.
Solidno razvijeni ugostiteljsko-smeštajni kapaciteti i određeni broj usluga.	Turistički proizvodi se nude uglavnom sezonski, parcijalno, nesistematično i lokalno.
Uključenost regije u nacionalne i internacionalne rute (EuroVelo 6, Tvrđave na Dunavu, Putevi Rimskih imperatora, Putevi vina...)	Nedovoljna među-opštinska i među-sektorska saradnja u formulisanju i marketingu ponude turističkih proizvoda.
Postojanje više manifestacija od nacionalnog značaja i broja manifestacija „unikatnih“ tema.	Nedovoljno podsticaja i subvencija za bavljenje turizmom i nove privatne investicije.
Relativno dobra razvijenost više turističkih	Nedovoljno inovacija i savremenih koncepata u

proizvoda (Manifestacioni turizam, Kulturni – verski turizam, Specijalni interesi – eko, sportsko-rekreativni, gastro, Tranzitni, Nautički, Spa&Wellness).	turističkim proizvodima, u skladu sa zahtevima tržišta
Postojanje među-opštinske saradnje u okviru destinacije Donje Podunavlje.	Neadekvatni ljudski kapaciteti za razvoj i marketing turističkih proizvoda. Neadekvatna promocija.
	Nepostojanje krovne organizacije koja bi se bavila razvojem i marketingom turističkih proizvoda i upravljanjem razvoja turizma, kao i receptivnih turističkih agencija u regiji..
Mogućnosti	Pretnje
Unapređenje prioriternih turističkih proizvoda koji se već nude u nekom obliku (Kulturni turizam, Specijalni interesi, Kulturno-tematske rute), razvoj perspektivnih turističkih proizvoda (Tranzitni, Nautički i Ruralni turizam, MICE) i proizvoda sa dodatom vrednošću (Manifestacioni, Spa&Wellness, Turizam gradova).	Kontinuirano nedovoljna svest i razumevanje svih zainteresovanih strana o potrebi saradnje, planiranja i koristi regionalnog pristupa razvoju turizma.
Angažovanje mladih, kvalifikovanih kadrova u sektoru turizma.	Razvoj relevantnih turističkih proizvoda na konkurentskim destinacijama.
Izmenе u lokalnim politikama vezanima za turizam.	Potencijalno zagađenje životne sredine.
Veća među-opštinska i međusektorska saradnja u razvoju i marketingu turističkih proizvoda.	Propadanje kulturno-istorijskih atrakcija zanemarivanjem.
Formiranje regionalne organizacije za upravljanje razvojem turizma i marketing.	
Korišćenje raspoložive donatorske podrške.	
Bolja saradnja sa nacionalnim institucijama (MTO, TOS i dr.)	
Promocija investicionih prilika.	

Regija već nudi određene turističke proizvode, ali oni nisu dovoljno sistematično i integrisano razvijeni. Raznolikost resursne osnove i trenutnih kapaciteta ukazuje na potencijal daljeg unapređenja postojećih, kao i razvoja perspektivnih i proizvoda sa dodatom vrednošću, što bi diversifikovalo turističku ponudu regije i privuklo širi spektar turista. Međutim, postoji niz izazova koje treba rešiti kako bi se ovaj potencijal u potpunosti iskoristio, od kojih su ključni među-sektorska i među-opštinska saradnja za planski i sistematičan razvoj integrisanih turističkih proizvoda i unapređenje ljudskih i instiutcionalnih kapaciteta za upravljanje razvojem turizma, a potom i investicije u atrakcije, marketing i ponudu smeštajno-ugostiteljskih kapaciteta. Kad su u pitanju mogućnosti, neophodno se fokusirati na planiranje razvoja pojedinih turističkih proizvoda u skladu sa potražnjom na tržištu, kroz bližu saradnju svih zainteresovanih strana i kreiranje povoljnijeg ambijenta za razvoj turizma, kao perspektivne privredne grane. Pretnje poput potencijalnog zagađenja životne sredine, propadanja kulturno-istorijskih atrakcija usled daljeg zanemarivanja i moguće nezainteresovanosti ključnih aktera, zahtevaju pažljivu stratešku pripremu i uključivanje lokalne zajednice i biznisa u planiranje. Uspeh će zavisiti od sposobnosti da se povežu sve zainteresovane strane, poveća svest o značaju turizma i obezbede adekvatni resursi za održiv razvoj.

5.4. USKLAĐENOST SA DRUGIM DELATNOSTIMA

Prednosti	Slabosti
Razvijeni sektori poljoprivrede i proizvodnje hrane.	Postojanje velikih industrijskih zagađivača.
Postojanje starih zanata.	Nedostatak saradnje među sektorima i na regionalnom nivou.
Razvijena trgovina i sektor usluga (posebno prevoza).	Nedovoljna svest o koristima turizma kao perspektivnog kanala za plasman proizvoda i usluga.
Aktivan sektor preduzetništva.	Nedostatak kvalifikovane radne snage u različitim sektorima.
	Nedovoljno razvijena infrastruktura.
Mogućnosti	Pretnje
Razvoj agro-turizma i ruralnog turizma.	Zagađenje životne sredine.
Porast tražnje za uslugama i proizvodima iz drugih delatnosti (hrana, piće, autentični lokalni proizvodi).	Kontinuirani odliv stanovništva, posebno mladih, kvalifikovanih kadrova.
Korišćenje donatorskih sredstava.	Klimatske promene.
Povećanje investicija u javnu infrastrukturu.	Nezainteresovanost investitora.
Javno-privatna partnerstva.	Nedovoljna svest o turizmu kao perspektivnoj privrednoj grani.
	Slaba koordinacija turizma i drugih sektora.

Braničevo-Podunavlje ima veliki potencijal za integraciju turizma sa drugim privrednim delatnostima, kao što su poljoprivreda, transport i trgovina. Međutim, ključne prepreke uključuju slabu saradnju među sektorima, nedovoljnu svest o potencijalnim koristima i nedostatak kvalifikovane radne snage u različitim sektorima. S obzirom na potencijal za razvoj kroz korišćenje donatorskih sredstava i javno-privatna partnerstva, potrebno je intenzivirati napore za poboljšanje infrastrukture i promocije turizma kao perspektivne privredne grane, kako bi turizam postao snažniji motor razvoja i doveo do sinergije sa ostalim privrednim granama. Kako bi se osigurao održiv rast i sinergija turizma i drugih privrednih aktivnosti u regiji, neophodno je pre svega promovisati vezu bogate resursne osnove i tradicionalnih privrednih sektora, a posebno poljoprivrede i ruralne ekonomije, kroz stimulisanje razvoja ruralnog turizma u okviru kojeg će se turistima nuditi i autentični lokalni proizvodi. Ulaganje u infrastrukturne projekte, kao što su poboljšanje putne i turističke infrastrukture, može olakšati transport i povećati kapacitet regije da privuče turiste i podrži razvoj drugih sektora. Pretnje, kao što su zagađenje životne sredine, i klimatske promene predstavljaju ozbiljne izazove za dugoročni razvoj, obzirom da mogu značajano uticati na turističke atrakcije i prirodne resurse neophodne za poljoprivrednu proizvodnju, dok migracije i nedostatak lokalne radne snage mogu otežati održavanje i razvoj turističkih i drugih privrednih aktivnosti. Takođe, nedovoljna svest o potencijalima i slaba koordinacija među sektorima može dovesti do neefikasnog korišćenja resursa i propuštenih prilika za zajednički razvoj. U zaključku, potrebno se fokusirati na integrisani pristup koji uključuje poboljšanje infrastrukture, afirmaciju turizma kao privredne grane, unapređenje obuke radne snage i intenziviranje saradnje između sektora. Povećanje koordinacije i strateško planiranje mogu pomoći u prevazilaženju trenutnih ograničenja i iskoristiti dostupne prilike za rast i razvoj.

5.5. MARKETING I DISTRIBUCIJA

Prednosti	Slabosti
Solidno razvijena infrastruktura informisanja na destinaciji (signalizacija, TIC, info totemi i dr.).	Limitirani finansijski resursi.
Postojanje broja aktivnih digitalnih alata (Internet strane, nalozi na društvenim mrežama, digitalne mape i dr.).	Nedostatak stručnog kadra u oblasti marketinga u LTO.
Organizovane grupne posete sajmovima pojedinih TO.	Korišćenje neadekvatnih promotivnih materijala i alata.
Dobra saradnja pojedinih TO sa drugim organizacijama iz sektora turizma iz Srbije i regiona (TOS, incoming turističke agencije i tur-operatori, TO susednih zemalja).	Nepostojanje receptivnih turističkih agencija u regiji.
Dobra saradnja pojedinih TO sa medijima.	Nedovoljno profesionalan pristup marketingu, zbog nerazumevanja važnosti marketinga u turizmu.
Dobra prepoznatljivost pojedinih (brand) destinacija i atrakcija na ciljnim tržištima.	Nedovoljna saradnja ključnih aktera.
	Nesistematična i nedovoljno ciljana promocija.
Mogućnosti	Pretnje
Razvoj digitalnog marketinga.	Sporo adaptiranje aktuelnim trendovima.
Uvođenje inovativnih marketinških strategija.	Kontinuirano ograničena finansijska sredstva.
Veća saradnja sa turističkim agencijama i tour operatorima, odnosno turističkim organizacijama u zemlji i na ciljnim tržištima.	Kontinuirano nerazumevanje važnosti marketinga u turizmu.
Korišćenje donatorskih fondova.	Nedovoljna saradnja između ključnih aktera.
Regionalni marketing.	Nastavak trenutnih promotivnih praksi.
Praćenje zadovoljstva turista.	
Angažovanje profesionalnih kadrova u oblasti marketinga.	
Integracija turizma sa drugim sektorima.	

Efekti profesionalnog i ciljanog marketinga mogu značajno da doprinesu vidljivosti i pozicioniranosti destinacije na ciljnim tržištima, a samim time i boljim rezultatima sektora turizma. Dalji razvoj postojećih alata i aktivnosti marketinga i distribucije, uslovljen je ne samo unapređenjem onog što je dobro već i adaptacijom, odnosno promenama i uvođenjem novih modela komunikacije sa ciljnim tržištima, kako bi se na taj način ostvario potencijal koji regija realno poseduje u sektoru turizma. Aktuelno, promocija turističke ponude regije se ne realizuje na adekvatan način, a ključni razlozi za to su svakako ograničena finansijska sredstva, niska svest o važnosti marketinga, nedovoljna znanja iz oblasti i slaba saradnja između ključnih aktera. Svakako da dobroj promociji prethodi kvalitetno osmišljena ponuda turističkih proizvoda, koja će da se veže na postojeće brand destinacije/atrakcije i integriše sve ključne elemente i aktere. Neophodno je iskoristiti sve prednosti regionalnog pristupa i digitalnog marketinga, kao i drugih postojećih kanala distribucije, posebno saradnju sa organizacijama iz sektora turizma iz zemlje i inostranstva. Kreiranje inovativnih marketinških strategija kao što su virtualne ture i interaktivni

sadržaji, su takođe dobra prilika za adaptiranje tržišnim trendovima i neutralisanje konkurentskih ponuda. Međutim, postoje značajna ograničenja, koja mogu ometati uspešan razvoj. Ograničeni budžeti, slaba promocija i nedostatak integracije između različitih sektora, otežavaju efektivnu distribuciju i povećavaju troškove marketinga. Da bi se prevazišli identifikovani izazovi, Braničevo-Podunavlje mora intenzivirati napore u stvaranju jedinstvenih vrednosti i konkurentskih prednosti koje će je izdvojiti na tržištu.

Ključni nalazi

- *Kako bi se efikasnije iskoristile prednosti, prevazišla ograničenja i rizike, i ostvario uspešan razvoj sektora turizma koji će doprineti opštem prosperitetu, neophodno je fokusirati se na:*
- *Jačanje promocije: Kroz digitalne kanale, društvene mreže i ciljane marketinške kampanje kako bi se povećala prepoznatljivost regije.*
- *Povećanje ulaganja u infrastrukturu: Poboljšanje putne i turističke infrastrukture za bolju dostupnost i kvalitet turističkih usluga.*
- *Kreiranje strateških partnerstava: Saradnja javnog sektora sa civilnim sektorom, lokalnim preduzetnicima i međunarodnim turističkim organizacijama za razvoj integrisanih turističkih paketa i distribucijskih kanala.*
- *Implementaciju održivih praksi: Fokus na očuvanju životne sredine i razvoj održivih turističkih praksi koje mogu poboljšati atraktivnost regije i dugoročno očuvanje njenih resursa.*

6. KLJUČNI TURISTIČKI PROIZVODI

Na osnovu prethodnih analiza i u konsultaciji sa ključnim zainteresovanim stranama, identifikovani su najznačajniji turistički proizvodi za regiju Braničevo-Podunavlje, koji su prema svom trenutnom statusu uvezani u nekoliko grupa.

Grafikon 10 Portfolio turističkih proizvoda regije Braničevo-Podunavlje

Prioritetni proizvodi podrazumevaju turističke proizvode koji se već u određenom obimu nude na destinaciji, po kojima je destinacija već donekle prepoznatljiva na nacionalnom tržištu i koji trenutno predstavljaju jedan od vodećih motiva dolaska značajnog udela posetilaca. Ovi proizvodi zahtevaju dodatna unapređenja posebno u kontekstu osavremenjavanja ponude u skladu sa aktuelnom potražnjom ciljnih segmenata tržišta i profesionalnog marketinga.

Kulturni turizam

Kulturni turizam obuhvata istorijske i kulturne spomenike, verske objekte, muzeje, galerije, nematerijalno kulturno-istorijsko nasleđe, kao i manifestacije koje odražavaju bogatu kulturnu baštinu regije.

Razvojne Mogućnosti:

- Investicije u očuvanje, restauraciju i održavanje kulturnih i istorijskih spomenika.
- Organizovanje edukativnih i kulturnih programa.
- Uspostavljanje Vizitorskih centara/Kulturnih stanica i unapređenje interpretacije kroz korišćenje različitih medija (VR, hologrami, video materijali i sl.).
- Efikasna promocija kulturnih atrakcija kroz digitalne kanale i turističke vodiče.
- Organizovanje tematskih tura i događaja koji ističu kulturno nasleđe regije.
- Veće korišćenje nematerijalnog kulturnog nasleđa

Specijalni interesi

Specijalni interesi obuhvataju turizam usmeren na konkretne interese specifičnih ciljnih grupa, poput: eko-turizma i aktivnog boravka u prirodi (biciklizam, pešačenje, planinarenje, adrenalinski sportovi, speleologija, lov i ribolov, posmatranje ptica i dr.), kao i gastro-enološkog turizma.

Razvojne Mogućnosti:

- Kreiranje specijalizovanih tura i aktivnosti koje su fokusirane na specifične interese i hobije posetilaca, kao što su ture posmatranja ptica ili radionice za fotografiju prirode.
- Saradnja sa stručnjacima i entuzijastima za kreiranje specijalizovanih turističkih proizvoda i promociju specijalnih interesovanja.
- Unapređenje infrastrukture i pratećih objekata.
- Specijalizacija ugostiteljskih objekata za ishranu i piće, promocija autentičnih lokalnih jela i unapređenje kvaliteta usluge.
- Promocija lokalnih proizvoda hrane i pića, kroz vinsko-rakijske, vodeničarske, gastronomske ture (Lokalni zalogaj).
- Razvoj novih segmenata, poput arheo-turizma, konjičkog turizma, edukativnog turizma i sl.

Ruralni turizam

Ruralni turizam omogućava posetiocima da dožive život na selu, uključujući aktivnosti kao što su agronomski turizam, domaća kuhinja i učešće u lokalnim manifestacijama. Regija može koristiti svoje seoske resurse za privlačenje turista.

Razvojne Mogućnosti

- Investicije u projekte koji poboljšavaju seosku infrastrukturu i usluge, kao što su ruralni smeštaj i domaća kuhinja.
- Saradnja sa lokalnim preduzetnicima i poljoprivrednicima.
- Razvoj ponude aktivnosti na selu (radionice, tematske staze i sl.)
- Kreiranje i promocija ture koje uključuju posete seoskim domaćinstvima, učešće u lokalnim manifestacijama i iskustva sa seoskim životom.

Tematske rute

Tematske rute nude specijalizovane ture koje su usmerene na određene teme, kao što su vinske rute, istorijske ture, kulturne rute ili tematske šetnje. Ove rute povezuju različite atrakcije i omogućavaju posetiocima da istraže specifične aspekte regije.

Razvojne Mogućnosti:

- Razvoj i promocija tematskih ruta koje povezuju ključne tačke interesovanja kao što su istorijski lokaliteti i ličnosti, kulturne znamenitosti i sl, poput:
 - Verski/Manastirski turizam: Tumane, Vitovnica, Gornjak, Koporin... Otac Tadej
 - Tradicionalno nasleđe/Ruralni turizam: Homolje - Vlaška kultura, Podunavlje –
 - Mitovi i legende Đerdapa
 - Srpske vladarske porodice (Brankovići – Smederevo, Obrenovići – Požarevac, Smederevo, Karađorđevići – Smederevo, Požarevac, Petrovac na Mlavi, Kučevo, Velika Plana, Brankovići)
 - Umetnost u slici, reči i pokretu (pozorište, pesnici i slikari) – Veliko Gradište, Požarevac, Kučevo, Smederevo
 - Tvrđave na Dunavu – Golubac, Ram, Smederevo
 - Putevima Rimskih imperatora
 - Lokalni zalogaj
- Razvoj interaktivnih vodiča i mapa.
- Kreiranje tematskih paketa koji uključuju posete tematskim lokacijama i aktivnosti, kao što su vinske degustacije, vođene ture po istorijskim mestima i kulturne manifestacije.

Perspektivni proizvodi predstavljaju one koji imaju visok potencijal za uspešan plasman na destinaciji, obzirom na resursnu osnovu i aktuelne trendove na tržištu. Međutim, ovi proizvodi istovremeno zahtevaju značajnija ulaganja u turističku infrastrukturu, interpretaciju, nove

ugostiteljske objekte za smeštaj i objekte za ishranu, piće i napitke, edukaciju i promenu svesti stanovništva, odnosno rad, vreme i finasijska sredstva.

Nautički turizam

Nautički turizam obuhvata aktivnosti na vodi kao što su plovidba, jedrenje i ribolov. Regija Podunavlje-Braničevo sa svojim rekama i jezerima ima potencijal za razvoj nautičkog turizma.

Razvojne Mogućnosti

- Investicije u izgradnju i opremanje marina, pristaništa i uslužnih centara za nautičare. Uvođenje infrastrukture kao što su čamci za iznajmljivanje i servisne usluge.
- Kreiranje i promocija turističkih tura i aktivnosti na vodi, uključujući plovidbu, jedrenje i ribolov.
- Organizacija nautičkih regata i događaja.

Tranzitni turizam

Tranzitni turizam odnosi se na posetioce koji prolaze kroz regiju na putu ka drugim destinacijama. Regija Podunavlje-Braničevo može koristiti svoju lokaciju kao prelaznu tačku za dodatne turističke aktivnosti.

Razvojne Mogućnosti

- Pобољшanje pristupnih tačaka, odnosno, unapređenje infrastrukture za putnike koji prolaze kroz regiju, uključujući odmore i informativne tačke na glavnim putevima.
- Kreiranje kratkih tura i aktivnosti za putnike koji su u tranzitu, kao što su vođene ture, razgledanje lokalnih atrakcija i obroci u lokalnim restoranima.

MICE turizam

MICE (Meetings, Incentives, Conferences, Exhibitions) turizam obuhvata organizaciju poslovnih sastanaka, podsticajnih putovanja, konferencija i izložbi. Regija može iskoristiti svoje kapacitete za privlačenje poslovnih događaja.

Razvojne Mogućnosti:

- Investicije u izgradnju i opremanje konferencijskih centara i poslovnih prostora.
- Pružanje adekvatnih usluga za organizaciju poslovnih događaja.
- Marketinške kampanje koje su usmerene na privlačenje poslovnih događaja i sastanaka.
- Saradnja sa organizatorima događaja i poslovnim agencijama.

Spa & Wellness/Zdravstveni turizam

Spa&wellness turizam uključuje korišćenje wellness i spa usluga za opuštanje i revitalizaciju. Zdravstveni turizam obuhvata medicinske tretmane i rehabilitaciju. Regija može koristiti svoje prirodne resurse za razvoj ovih usluga.

Razvojne Mogućnosti:

- Investicije u izgradnju i opremanje modernih spa i wellness objekata, uključujući bazene, saune i masažne sobe.
- Uvođenje inovativnih wellness programa kao što su terapijske masaže i detox tretmani.
- Marketing wellness i zdravstvenih usluga, uključujući pakete za opuštanje i rehabilitaciju.
- Saradnja sa medicinskim i wellness stručnjacima za kreiranje kvalitetnih usluga.

Proizvodi sa dodatom vrednošću podrazumevaju one proizvode koji nužno nisu primarni motiv posete destinaciji, ali svakako mogu uvećati kvalitet iskustva destinacije i sveukupnu impresiju posetilaca. Ovakvi proizvodi najčešće privlače kao autentični izraz lokalne sredine ili kao inovativna, savremeno osmišljena atrakcija.

Manifestacije/Događaji

Manifestacije i događaji kao što su kulturne manifestacije, sportski događaji i festivali mogu značajno doprineti turističkoj atraktivnosti regije. Ove manifestacije mogu uključivati sve od muzičkih festivala i umetničkih izložbi do sportskih takmičenja i lokalnih sajмова.

Razvojne Mogućnosti:

- Unapređenje atraktivnosti ključnih manifestacija kroz dodavanje tematskih sadržaja i aktivnosti.
- Unapređenje postojećih „unikatnih“ manifestacija, organizacijski i promotivno.
- Planiranje i organizacija godišnjih festivala i manifestacija koje će privući posetioce i stimulisati lokalnu ekonomiju. Primeri uključuju muzičke festivale, vinske sajmove i sportske događaje.
- Partnerstvo sa organizatorima događaja i festivala za povećanje broja manifestacija i privlačenje više posetilaca.
- Uključivanje u regionalne i međunarodne mreže za promociju događaja.

Turizam gradova

Turizam gradova obuhvata posete urbanim sredinama koje nude raznovrsne atrakcije, uključujući istorijske i kulturne spomenike, muzeje, galerije, restorane, prodavnice i zabavne sadržaje. Gradovi poput Požarevca i Smedereva imaju potencijal da postanu atraktivni za posetioce koji traže urbane doživljaje.

Razvojne Mogućnosti

- Modernizacija i uređenje gradskih centara, kreiranje pešačkih zona i uređenje javnih prostora kako bi se poboljšala vizuelna privlačnost i funkcionalnost.

- Korišćenje digitalnih kanala, kao što su društvene mreže i turističke web stranice, za promovisanje gradskih atrakcija i događaja.
- Organizacija gradskih tura i vođenih obilazaka može poboljšati iskustvo posetilaca.

7. KLJUČNA TURISTIČKA TRŽIŠTA I MARKETING AKTIVNOSTI

Zahvaljujući svom geografskom položaju, kojim je teritorijalno naslonjeno na samu istočnu granicu Srbije, a u smislu saobraćajne dostupnosti pozicionirano centralno i na međunarodnim transportnim koridorima, Braničevo-Podunavlje je oduvek bilo raskršće trgovačkih, političkih, kulturnih i drugih puteva. Istorijska previranja i razvoj ostavili su svoje tragove na samu heterogenu resursnu osnovu regiona i stil života lokalnih zajednica, pa je danas gotovo nemoguće unisono formulisati identitet regiona Braničevo-Podunavlje. Ipak, upravo je ta raznolikost i bogatstvo predela i nasleđa, ono što može da predstavlja ključnu atraktivnost i prednost u odnosu na konkurenciju. Na osnovu trenutne strukture turista, identifikovane su 4 grupe ključnih turističkih tržišta.

Tabela 40 Ključna turistička tržišta

Lokalno tržište	Nacionalno tržište	Međunarodno tržište	Tržišne niše	
Stanovnici regiona	Beograd	Rumunija	Specijalni interesi (Ekoturizam, Biciklizam, Planinarenje, Pešačenje, Lov i ribolov, Posmatranje ptica, Speleologija i dr.), Digitalni nomadi, i dr.	
Ovo tržište potencijalno predstavlja izvor stabilnog prihoda za lokalne turističke subjekte. Lokalno stanovništvo koristi turističke sadržaje za rekreaciju i slobodno vreme, najčešće kroz jednodnevne izlete i posete manifestacijama. Aktuelna informisanost i mobilnost lokalnog stanovništva nije na zadovoljavajućem nivou i neophodno je uticati na razvoj svesti o prilikama za kvalitetno provođenje vremena u neposrednoj okolini.	Novi Sad	Bugarska	Verski turizam	
	Niš	Mađarska	Nautički turizam	
	Kragujevac	Austrija	MICE turizam	
	Drugi veći gradovi	BiH	Manifestacije	
	Posetioci iz drugih delova Srbije traže destinacije za kratke odmore ili vikend putovanja. U tom smislu, pored lake dostupnosti, neophodno je da se Region izdvoji i konkurentnom ponudom turističkih proizvoda koji omogućavaju aktivan i opuštajući predah od svakodnevice, odnosno posetu ključnim atrakcijama kulturno-istorijskog nasleđa.	Slovenija	Primarna ciljna tržišta su svakako zemlje iz neposrednog okruženja, ali i one iz kojih dolaze turisti iz poslovnih motiva ili su u tranzitu do konačnih destinacija. U tom smislu, Region se izdvaja na različite odgovarajuće načine kao konkurentan, što predstavlja bazu za dalja unapređenja turističkih proizvoda, ali i kvalitetniju ciljanu promociju, a posebno učešće na međunarodnim sajmovima, saradnju sa agencijama i tur-operatorima, kao i on-line kampanje.	Ova tržišta zahtevaju konkretnu formulaciju ponude odgovarajućeg proizvoda i ciljanu promociju iste prema identifikovanim segmentima tržišta. Najefikasnija je prezentacija na specijalizovanim sajmovima (posebno međunarodnim), odnosno saradnja sa specijalizovanim agencijama i tur-operatorima, kao i digitalna prisutnost.
		Hrvatska		
		Severna Makedonija		
		Nemačka		
		Turska		
		Rusija (trenutno žive u RS)		

Analizom turističkih proizvoda koji se trenutno nude u Regionu, načelno su identifikovani i odgovarajući tržišni segmenti, odnosno ciljni posetioci, što predstavlja osnovu za adresiranje ciljnih tržišta, odnosno marketing pojedinačnih turističkih proizvoda. Svakako bi valjalo sprovesti detaljniju segmentaciju, kao i uspostaviti sistem praćenja zadovoljstva turista kvalitetom pruženih usluga, koje bi obezbedilo validne smernice za kontinuirano unapređenje i adaptiranje ponude.

Kad su u pitanju aktuelne marketinške aktivnosti, kao što je naznačeno u prethodnim poglavljima (ref. 5. SWOT analiza, 5.5. MARKETING I DISTRIBUCIJA), one su trenutno na nezadovoljavajućem nivou, pa samim time ne postižu ni efekte koji bi bili očekivani. Ne postoji jedinstveni brand Regiona, kao ni sistematizovane jedinstvene prodajne vrednosti, odnosno konkurentne prednosti Regiona. Postoje donekle uspostavljeni ili u razvoju brandovi na nivou pojedinih destinacija (npr. Donje Podunavlje, Petrovac na Mlavi, Kučevo i dr.) i sa aktuelnim turističkim proizvodima, koji su kod određenog broja LTO predstavljeni na Internet prezentacijama i ciljnim štampanim materijalima. Iznimku čini brand Lokalni zalogaj (proistekao iz regionalnih inicijativa Lokalni Pazar i Lokalna trpeza), koji je na svojim počecima i koji ima za cilj uspostavljanje regionalnog proizvoda gastronomskog turizma i već okuplja 30-ak ključnih aktera (ugostitelja, proizvođača, gazdinstava i dr.). Marketing je uglavnom ograničen na mahom bazične internet prezentacije LTO, sporadičnu zastupljenost na društvenim mrežama i u medijima, uglavnom bazične štampane materijale koji se distribuiraju na različitim lokalnim događajima i relevantnim sajmovima u zemlji i ponekom u inostranstvu. Za razliku od skupa aktivnosti promocije i informisanja čiji je cilj da privuku i motivišu turistu da poseti neku destinaciju, informisanje turista na samoj destinaciji je ponešto bolje (ref. 3.4. TURISTIČKA INFRASTRUKTURA), mada i dalje nedovoljna i često neodgovarajuća aktuelnim trendovima. Post-service obaveštavanje se takođe uglavnom ne sprovodi, čime se gubi kontakt turista koji bi na osnovu zadovoljstva iskustvom potencijalno ponovo došao.

Razlozi za ovakvu situaciju leže u nedovoljnom razumevanju nužnosti profesionalnog marketinga u turizmu i organičenim finansijskim sredstvima, prevashodno javnog sektora, odnosno LTO iako marketing spada među njihove glavne aktivnosti. Zato je neophodno angažovanje kvalifikovanog kadra ili eksterne podrške koja bi razvila alate digitalnog marketinga, odnosno inovativne marketinške strategije i osmislila sistematične marketing planove. Dobra prilika je takođe korišćenje prednosti regionalnog pristupa posebno u smislu ujedinjavanja raspoloživih finansijskih i tehničkih resursa, kao i korišćenja raspoloživih donatorskih sredstava, što može doneti dodatnu vrednost posebno kroz prekograničnu i međunarodnu saradnju. U smislu postojećih kanala distribucije, posebno treba unaprediti saradnju sa drugim sektorima i organizacijama iz sektora turizma iz zemlje i inostranstva.

Tabela 41 Aktuelne promotivne aktivnosti i alati

Promotivni alati	
Brend / logo destinacije	Logotipi TO (npr. Veliko Gradište i Žagubica); Petrovac na Mlavi – „Opština sa dva srca“; Kučevo – „Doživi Kučevo“, „Putevima zlata“; Žagubica – maskote Toza i Zaga.
Internet strana destinacije	Veb-sajtovi TO: Požarevac, Veliko Gradište, Golubac, Malo Crniće, Petrovac na Mlavi, Kučevo, Žagubica, Smederevo.
Profili destinacije na društvenim mrežama	Uglavnom se koriste Facebook i Instagram, a u manjoj meri YouTube i TikTok. Nalozi su u formi zvaničnih naloga turističkih organizacija. Pored naloga turističkih organizacija postoje i drugi povezani sa turizmom – npr. Ramska tvrđava, opština Velika Plana, Turističko-sportski centar Velika Plana i dr.
On-line rezervacije	Samo Golubačka tvrđava.
Baza profesionalnih fotografija	Pojedine turističke organizacije (Veliko Gradište, Golubac i Petrovac na Mlavi)

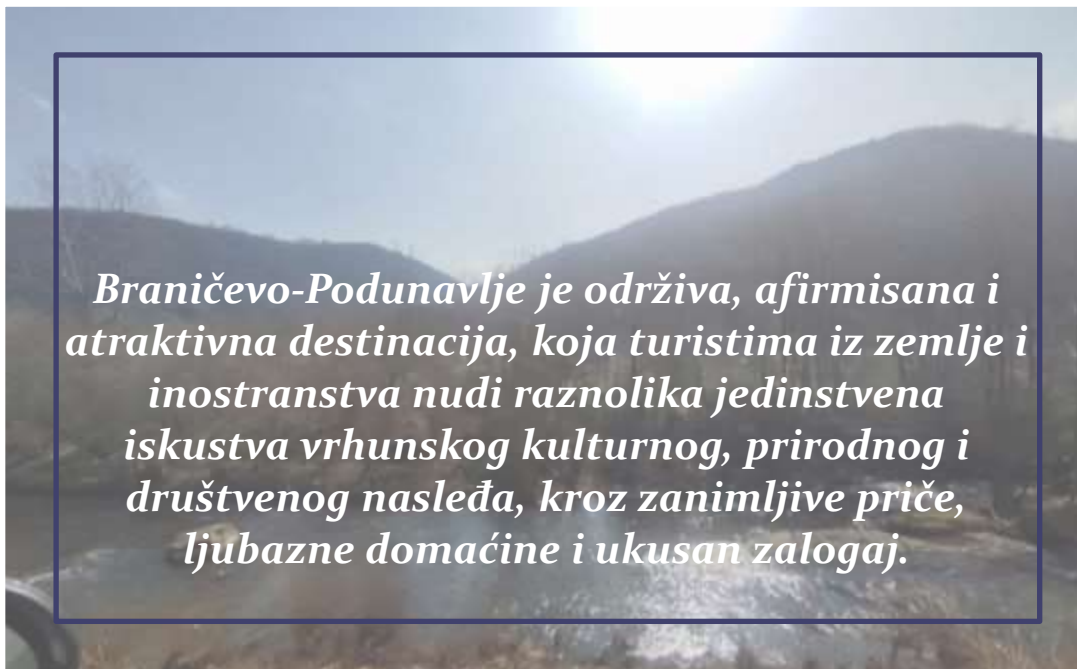
Brošura o destinaciji – srpski jezik	Veliko Gradište, Golubac, Petrovac na Mlavi, Kučevo, Smederevo, Žagubica i Velika Plana
Brošura o destinaciji – strani jezici	Veliko Gradište, Golubac, Petrovac na Mlavi, Žagubica, Smederevo, i Velika Plana
Brošure proizvoda – srpski jezik	Petrovac na Mlavi, Žagubica i Velika Plana, Golubac (Đerdapska klisura – džepni vodič)
Brošure proizvoda – strani jezici	Petrovac na Mlavi, Žagubica i Velika Plana, Golubac (Iron Gate – Pocket guide)
Mapa destinacije	Veliko Gradište, Golubac, Petrovac na Mlavi, Smederevo i Žagubica
Specijalizovane mape (npr. pešačke staze, biciklističke...)	Petrovac na Mlavi (planinarska mapa)
Autentični lokalni suvenir	Veliko Gradište (makete Ramske tvrđave), Petrovac na Mlavi (brašno sa vodenica i online kuvar sa receptima), Kučevo (ispitak), Golubac (Maketa Golubačkog grada), Smederevo (replika novčića kovanog u Smederevskoj tvrđavi, privezak lucerna, Smederevski ključ – držač za ključeve), Požarevac (figurina Knjaza Miloša, Kličevački idol, LJKI)
Promotivne aktivnosti	
Sajam Beograd	Veliko Gradište, Golubac, Malo Crniće, Petrovac na Mlavi, Kučevo, Žagubica, Smederevo i Velika Plana
Sajam Novi Sad	Veliko Gradište, Golubac, Malo Crniće, Petrovac na Mlavi i Smederevo
Sajam Kragujevac	Petrovac na Mlavi, Velika Plana, Požarevac, Golubac, Veliko Gradište
Sajam inostranstvo	Veliko Gradište (Beč), Golubac (Berlin i Sofija), Petrovac na Mlavi (Banjaluka) i Velika Plana (Bijeljina)
Oglašavanje (mediji, Internet portali...)	Veliko Gradište, Golubac, Petrovac na Mlavi, Kučevo, Žagubica, Smederevo i Velika Plana
Ciljane promotivne kampanje	Veliko Gradište, Petrovac na Mlavi i Žagubica
Ture za novinare	Veliko Gradište, Golubac, Petrovac na Mlavi, Kučevo, Žagubica i Smederevo
Radionice/ Roadshows	Veliko Gradište, Golubac, Petrovac na Mlavi i Smederevo

Trenutno je koordinacija između različitih turističkih sektora i aktera na nezadovoljavajućem nivou, što dovodi do dupliciranja napora, neefikasne promocije i rasipanja resursa. Promocija Regiona mora biti sveobuhvatna i agresivna. Marketing miks treba pažljivo identifikovati na osnovu tražnje ciljnih tržišnih segmenata i razviti da bude atraktivan i savremen.

- Korišćenje SEO strategija, ciljane kampanje na društvenim mrežama, i angažovanje digitalnih influencera, kao i vidljivost na digitalnim platformama, u turističkim vodičima i medijima značajno bi poboljšalo pozicioniranost na emitivnim tržištima.
- Razvoj mobilnih aplikacija i interaktivnih vodiča može poboljšati korisničko iskustvo i omogućiti posetiocima bolje upoznavanje sa turističkim atrakcijama.
- Virtualne ture i online vodiči mogu privući turiste koji planiraju svoje putovanje unapred, jednako kao i recenzije, odnosno preporuke, koje su počesto presudne u donošenju odluke i odabiru destinacije.
- Implementacija inovativnih promotivnih kampanja, kao što su tematski paketi, sezonske promocije i partnerstva sa poznatim brendovima, može pomoći u stvaranju interesovanja i privlačenju turista.

8. RAZVOJNI MODEL, CILJEVI I PROJEKCIJE ODRŽIVOG RAZVOJA TURIZMA

Razvojni model definiše načine i sredstva za postizanje konkretnih ciljeva, koji će dugoročno doprineti željenom stanju i uticaju oblasti turizma u regiji Braničevo-Podunavlje, a koje je formulisano u **Viziji**.

Misija regije Braničevo-Podunavlje kao turističke destinacije podrazumeva:

- Održivo upravljanje bogatim prirodnim i kulturno-istorijskim nasleđem
- Jačanje među-sektorske i regionalne saradnje u svim aspektima
- Osnaživanje lokalnog stanovništva za veći angažman u sektoru turizma
- Kontinuirano unapređenje turističke ponude u skladu sa željama i tražnjom ciljnih segmenata tržišta

Strateški okvir razvoja definiše ciljeve i planira mere i aktivnosti koje je neophodno realizovati u narednom 5-ogodišnjem periodu, kako bi se isti ostvarili.

Opšti cilj Programa razvoja je da doprinese uspešnijem razvoju održivog turizma u regiji Braničevo-Podunavlje u svim njegovim aspektima, odnosno značajnijem učešću turizma u privredi regije i unapređenju standarda i kvaliteta lokalnog stanovništva.

Definisana su **4 Specifična cilja i ključne pripadajuće Mere** za svaki od njih, dok su konkretni projekti prikazani u poglavlju 11. Akcioni plan.

Grafikon 11 Specifični ciljevi i mere razvoja turizma regije Braničevo-Podunavlje

1. Održivi razvoj resursne osnove	2. Sistematičan razvoj turističke ponude	3. Unapređenje imidža i marketinga	4. Unapređenje preduslova za uspješniji razvoj
<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj ključne turističke infrastrukture • Rekonstrukcija i unapređenje ključnih turističkih atrakcija • Unapređenje svesti o očuvanju prirodnog i kulturnog nasleđa 	<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj prioriternih regionalnih turističkih proizvoda • Unapređenje kvaliteta postojećih usluga i razvoj novih • Podsticanje razvoja i umrežavanje turističke privrede • Privlačenje investicija 	<ul style="list-style-type: none"> • Profesionalno brendiranje destinacije i regionalnih turističkih proizvoda • Planski marketing i promocija 	<ul style="list-style-type: none"> • Unapređenje među-sektorske saradnje • Unapređenje upravljanja • Unapređenje lokalnih politika • Unapređenje kapaciteta za planiranje i upravljanje projektima

Ključni preduslov za ostvarivanje identifikovanih ciljeva jeste sprečavanje daljeg odliva mladih iz Regije i jačanje svesti celokupne zajednice o višestrukim koristima održivog turizma. U tom smislu, kroz sve identifikovane ciljeve i mere, ljudski resursi se referišu kao neizostavan prioritet, u smislu motivisanja lokalne zajednice za veće uključivanje u privredne aktivnosti koje direktno ili indirektno doprinose sektoru turizma, unapređenja znanja i veština turističkih profesionalaca, jačanja svesti o regionalnom identitetu baziranom na bogatom nasleđu, i saradnje svih relevantnih aktera.

Jednako važna prioritetna oblast intervencije je rekonstrukcija/sanacija i očuvanje ključnih prirodnih i kulturno-istorijskih atrakcija, koje predstavljaju okosnicu turističke ponude Regije. Višedecenijska industrijska proizvodnja i nedovoljno uređene komunalne usluge i danas vrše pritisak na životnu sredinu, a pojedine oblasti u Regiji zahtevaju remedijaciju i/ili viši stepen zaštite. Održive zelene prakse su neophodnost kako u zaštiti okoliša, tako i u očuvanju postojećih objekata materijalnog kulturno-istorijskog nasleđa i urbanističkim politikama.

Aktuelni trendovi na turističkom tržištu, posebno kad su u pitanju inostrana emitivna tržišta i različite tržišne niše, zahtevaju integrisanu ponudu i viši nivo kvaliteta usluga. Intezivna, jedinstvena i autentična iskustva, doživljaj kulture, mentaliteta i uključenost u način života lokalnog stanovništva, digitalna dostupnost svih sadržaja i komocija u organizaciji i uživanju, neki su od ključnih zahteva, kojima svaka destinacija treba da odgovori ukoliko želi da zasluži svoj udeo na tržištu. U tom smislu, neophodno je unapređenje ambijenta, ali i veća povezanost ključnih aktera iz različitih sektora, kao i kontinuirano unapređenje kvaliteta i inovacije u svim uslugama. Neophodno je razviti različite ugostiteljske kapacitete i usluge koji će odgovoriti na želje ciljnih segmenata turista, a ujedno doprineti efikasnijem pružanju usluga, kroz npr. uspostavljanje difuznih hotela, ruralnih Hub-ova i drugih objekata u ruralnim sredinama, razvoja lanca vrednosti regionalne gastronomije i enologije kroz promociju Slow food principa, i dr. Istovremeno, integrisani paketi moraju biti prepoznatljivi i ciljano promovisani, kako bi se postigao željeni efekat i privukao značajniji broj zadovoljnih turista u Regiju.

Konačno, sistematičan pristup i među-sektorska saradnja u svim segmentima razvoja turizma uslovi su od kojih zavisi i održivost rezultata, dok regionalni pristup omogućava

efikasnije prilagođavanje trendovima koji se brzo menjaju, bolje iskorištavanje resursa i koordinaciju, kao i veću korist posebno za turistički manje razvijene delove Regije. Međuopštinski obuhvat turističkog proizvoda, regionalno upravljanje razvojem destinacije i jedinstveni nastup na tržištu, može da prevaziđe različita lokalna ograničenja i pruži novu mogućnost za bolje pozicioniranje i performanse sektora.

U smislu efekata realizacije ovog Programa i njegovih specifičnih ciljeva, a uzimajući u obzir trenutnu polaznu osnovu i kretanja na turističkom tržištu, moguće je očekivati višestruko pozitivne efekte. U narednoj tabeli dat je prikaz projekcija ključnih turističkih indikatora za 2029. godinu, koji će suštinski iskazati nivo uspešnosti realizovanih aktivnosti.

Tabela 42 Projekcije indikatora rasta turističkog prometa na nivou BP regije

	Polazna osnova 2023	Skromna projekcija 2029	Prosečni rast %	Optimistična projekcija 2029	Prosečni rast %
Dolasci					
Ukupno	94.447	122.781	30%	132.225	40%
Domaći	63.390	79.237	25%	85.576	35%
Strani	31.057	41.926	35%	45.032	45%
Noćenja					
Ukupno	308.995	401.693	30%	509.841	50%
Domaći	2049.57	256.196	25%	320.245	45%
Strani	104.038	140.451	35%	181.286	55%
Prosečna dužina boravka					
Ukupno	3,14	4,08	30%	4,71	50%
Domaći	3,04	3,80	25%	4,41	45%
Strani	3,78	5,10	35%	5,86	55%
Javni prihodi od BT, mil. RSD	14,3	18,59	30%	22,17	55%

Projekcije su određene na osnovu trendova rasta vrednosti svakog indikatora tokom prethodnih godina, pa se po njima u svakom slučaju očekuje značajniji porast dolazaka, a posebno rast u ostvarenim noćenjima i dužini boravka stranih turista. Kod javnih prihoda, odnosno naplaćene boravišne takse, osim porasta u broju ostvarenih noćenja, u obzir je uzeto i povećanje iznosa turističke takse, koja je trenutno na relativno niskom prosečnom nivou.

Pored indikatora turističkog prometa, neophodno je uzeti u obzir i ključne privredne indikatore, poput zaposlenosti, posebno u sektoru Usluga smeštaja i ishrane, koja direktno upućuje na jačanje sektora turizma. U obzir su uzeti i povezani sektori umetnosti, zabave i rekreacije, kao i svi ostali koji svojim radom doprinose kvalitetnoj turističkoj ponudi, u kom smislu se i najveći rast očekuje na nivou ukupne zaposlenosti.

Tabela 43 Projekcije društveno-ekonomskih indikatora na nivou BP regije

	Polazna osnova 2023	Skromna projekcija 2029	Prosečni rast %	Optimistična projekcija 2029	Prosečni rast %
Ukupan broj zaposlenih po mestu prebivališta	102.878	118.309	15%	128.597	25%
Broj zaposlenih u sektoru Usluga smeštaja i ishrane	3.061	3.367	10%	3.673	20%
Broj zaposlenih u sektoru Umetnosti, zabave i rekreacije	1.280	1.408	10%	1.536	20%

Pored navedenih inidikatora, efekti razvojnih aktivnosti biće vidljivi i u broju novih privatnih investicija i preduzetničkih inicijativa u sektoru, nivou diversifikacije ekonomskih aktivnosti poljoprivrednih gazdinstava i efektima ciljanog marketinga koji će posvedočiti o pozicioniranosti same Regije na tržištu, kao i drugim socio-ekonomskim indikatorima, od kojih su između ostaloga važni i zadovoljstvo turista posetom, odnosno napredak u kvalitetu života lokalnog stanovništva.

9. PLAN KONKURENTNOSTI I KLJUČNI INVESTICIONI PROJEKTI

Analiza aktuelnog ambijenta za razvoj turizma regiona Braničevo-Podunavlje uzela je u obzir nekoliko ključnih segmenata, koji su delom obrađivani u prethodnim poglavljima (ref. SWOT analiza):

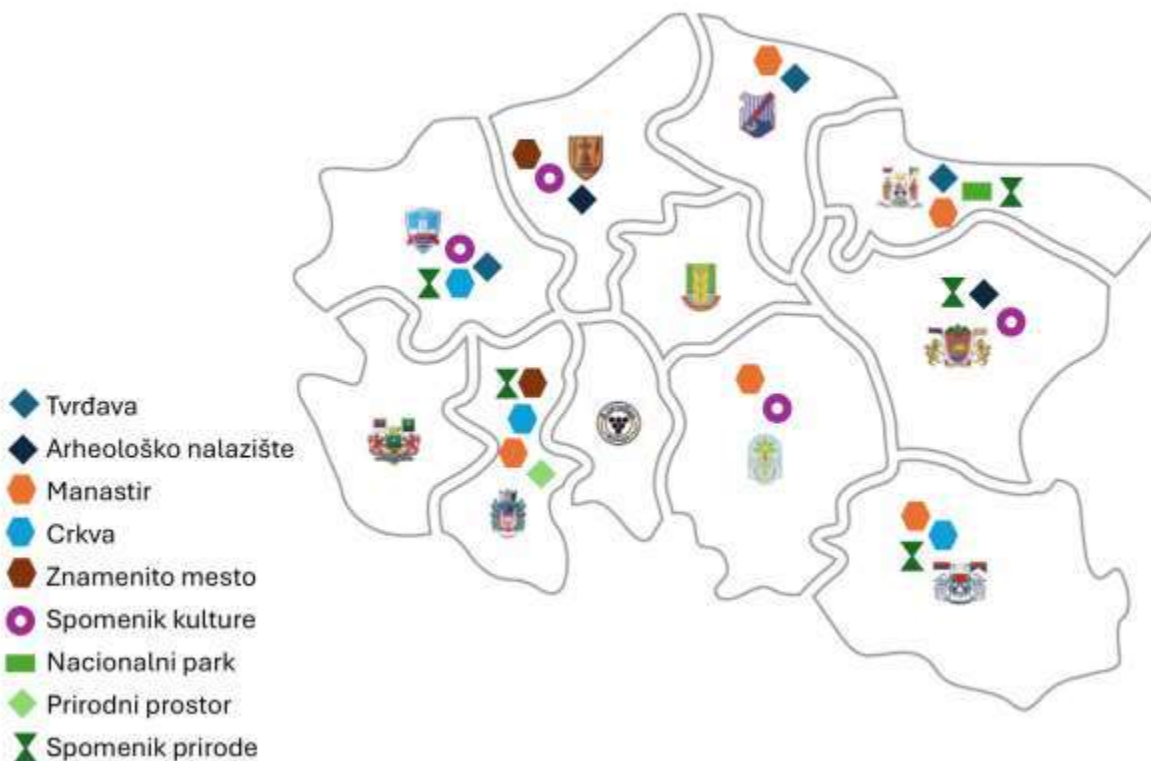
- Javna infrastruktura (saobraćajna, komunalna, turistička)
- Održivo upravljanje ključnim turističkim atrakcijama
- Preduslovi za realizaciju različitih investicija i projekata

Region karakteriše dobra saobraćajna dostupnost i relativno dobra saobraćajna mreža unutar regiona, koja će biti značajno unapređena završetkom izgradnje brze saobraćajnice Autoput-Požarevac-Veliko Gradište-Golubac. Železnički saobraćaj je neadekvatan, dok se rečni uglavnom realizuje Dunavom kroz teretni saobraćaj (Smederevo), putnički prevoz skelom i trajektom prema Rumuniji (Veliko Gradište i Golubac), ali i novouspostavljene pristane koje uglavnom koriste međunarodni kruzeri (Smederevo, Kostolac, Veliko Gradište i Golubac) koji će u skorom periodu biti upotpunjeni izgradnjom marina (Veliko Gradište i Golubac). Komunalna infrastruktura takođe zahteva značajna unapređenja, posebno kad su u pitanju industrijski zagađivači, upravljanje čvrstim otpadom i otpadnim vodama. Uspostavljanje regionalne deponije ili drugo alternativno sistemsko rešenje, izgradnja sistema za prečišćavanje otpadnih voda i primena propisa vezanih za zagađenje vazduha, predstavljaju goruće pitanje za očuvanje i/ili unapređenje statusa životne sredine Regiona. Turistička infrastruktura zahteva takođe unapređenje i modernizaciju postojećih objekata (signalizacija, sportsko-rekreativni i kulturni objekti i dr.), kao i izgradnju novih sadržaja (vizitorski centri, kulturne stanice i dr.). Neophodno

je unaprediti i ponudu usluga ovih objekata, koja bi se fokusirala na ključne turističke proizvode i atrakcije.

Pored neophodnih investicija u rekonstrukciju i valorizaciju ključnih turističkih atrakcija, da bi njihovo stavljanje u funkciju turizma bilo održivo, neophodno je uspostaviti i održivi okvir upravljanja. To pre svega podrazumeva uvođenje različitih zelenih praksi ne samo u procesima rekonstrukcije, već i u svakodnevnom funkcionisanju (korišćenje obnovljivih izvoda energije gde je to moguće, prirodnih i recikliranih materijala i sl.), obezbeđivanje alternativnih izvoda finansiranja kroz različite proizvode i usluge koje se nude posetiocima, kontinuirano usavršavanje kadrova, kao i unapređenja u smislu pravno-formalnog funkcionisanja. Trenutno ključnim atrakcijama upravljaju zasebna lokalna javna preduzeća (Tvrđava Golubački grad, Smederevska tvrđava, NP Đerdap i dr.) ili druge ustanove kojima to nije jedina funkcija (npr. LTO, SC, ustanove kulture i dr.), dok su neke u ingerenciji regionalnih ili nacionalnih organizacija (Regionalni zavod za zaštitu spomenika, eparhija i sl.). U tom aspektu su unapređenja dobrodošla, gde je to moguće, ili kroz uspostavljanje novih upravljača ili kroz dodeljivanje na upravljanje organizacijama sa više ljudskih, finansijskih i tehničkih kapaciteta. Održivosti ključnih atrakcija može doprineti i proglašenje turističkog prostora, za što postoje inicijative u pojedinim LS (npr. Veliko Gradište). Bolja saradnja i razmena iskustava i dobrih praksi među upravljačima je svakako neophodna, posebno u kontekstu razvoja konkretnih turističkih proizvoda.

Ilustracija 23 Teritorijalni razmeštaj ključnih turističkih atrakcija⁷⁶

⁷⁶ Izvor: RRA BP

Konačno, neophodno je uložiti dodatne napore na obezbeđivanju preduslova za realizaciju različitih investicija i projekata. Trenutno je mali broj investicionih projekata spreman za realizaciju, odnosno poseduje celokupnu, ažurnu projektno-tehničku dokumentaciju i građevinsku dozvolu, što značajno otežava i pristup donatorskim sredstvima. Pored projektne dokumentacije, neophodno je kontinuirano unapređivati kapacitete svih nadležnih službi u TO i LS za pripremu i realizaciju projekata, kako bi se podigao apsorpcioni kapacitet celokupne regije. Dodatno, neophodno je unapređenje i u lokalnoj planskoj dokumentaciji, posebno u segmentu urbanističkih planova, potencijalnih ili definisanih turističkih zona i odgovarajućih planova detaljne regulacije, odnosno obezbeđivanje preduslova za privatne investicije.

Obzirom na aktuelnu ponudu na nacionalnom tržištu regija koje se promovišu kao jedinstvene destinacije i sprovedene analize, u narednoj tabeli data je načelna ocena ključnih aspekata, u vrednostima 1-5, gde je 5-odličan, a 1-nezadovoljavajući.

Tabela 44 Komparativna ocena ključnih aspekata konkurentskih destinacija

Aspekt/Destinacija	Braničevo-Podunavlje	Vojvodina	Zapadna Srbija	Istočna Srbija
Dostupnost				
<i>Izvanjska</i>	5	5	4	4
<i>Unutrašnja</i>	4	4	4	3
Imidž				
<i>Nacionalni nivo</i>	3	5	5	4
<i>Internacionalni nivo</i>	3	4	3	3
Prirodne atrakcije				
<i>Atraktivnost</i>	5	4	5	4
<i>Raznovrsnost</i>	5	4	5	4
<i>Uređenost</i>	4	4	4	4
Kulturno-istorijske atrakcije				
<i>Atraktivnost</i>	5	5	5	5
<i>Raznovrsnost</i>	3	3	3	3
<i>Uređenost</i>	4	4	4	4
Ugostiteljski objekti za smeštaj				
<i>Obim</i>	4	5	5	4
<i>Kvalitet</i>	4	4	4	4
<i>Raznovrsnost</i>	3	4	4	4
<i>Cena</i>	4	3	2	4
Ugostiteljski objekti za ishranu i piće				
<i>Obim</i>	4	5	4	4
<i>Kvalitet</i>	4	4	4	4
<i>Raznovrsnost</i>	3	4	5	4
<i>Cena</i>	4	3	2	4

Prethodna tabela ilustruje trenutnu poziciju regije BP na nacionalnom tržištu u odnosu na regije koje u određenom obimu raspolažu sa sličnim resursima. Iz ocena je vidljivo da Braničevo-Podunavlje uprkos donekle većem potencijalu, isti ne koristi u jednakom obimu kao pojedine konkurentske regije.

Ključni investicioni projekti za koje je procenjeno da će značajno doprineti unapređenju ambijenta i konkurentnosti cele regije kao turističke destinacije, a svakako i osnaživanju pojedinih turističkih proizvoda, prikazani su u narednoj tabeli.

Tabela 45 Ključni investicioni projekti

rb	Projekat	Ključni indikatori
1.	Izgradnja brze saobraćajnice autoput E75-Požarevac-Veliko Gradište-Golubac	✓
2.	Izgradnja marina u Velikom Gradištu, Golupcu, Smederevu, i pristana u Ramu	✓
3.	Izgradnja zatvorenog bazena (Požarevac, Smederevo, Veliko Gradište)	✓
4.	Izgradnja adrenalina/zabavnog parka (Bambi park Požarevac, Veliko Gradište)	✓
5.	Izgradnja Planinarskog doma/Vizitorskog centra Gornjak (Petrovac na Mlavi)	✓
6.	Završetak biciklističke staze Malo Laole-Ždrelo-Gornjačka klisura (Petrovac na Mlavi)	✓
7.	Rekonstrukcija Smederevske tvrđave	✓
8.	Rekonstrukcija i dogradnja muzeja M.P.Barili u Požarevcu	✓
9.	Uređenje Radovanjskog luga (Velika Plana)	✓
10.	TZ Bistrica (Petrovac na Mlavi)	✓

10. MODEL UPRAVLJANJA TURISTIČKOM DESTINACIJOM

Obzirom na trend sve veće uspešnosti sektora turizma u Regionu Braničevo-Podunavlje, kao i potrebu da se daljim razvojem turizma na regionalnom nivou sistematično i organizovano upravlja, neophodno je menjati dosadašnji pristup istom i uspostaviti nov koncept. Štaviše iz razloga, što već postoje primeri dobrih praksi funkcionisanja ovakvih modela u Srbiji, koji u određenom stepenu već unapređuju konkurentnost svojih regija (TO Vojvodina, RTO Zapadna Srbija, RTO Sandžak, DMO Šumadija i Pomoravlje). Zakon o turizmu⁷⁷ prepoznaje nekoliko modela regionalnog pristupa u oblasti turizma, koji se razlikuju po svojim osnivačim/članovima, pravnoj formi i suštinskim funkcijama:

- **Turistički klaster (TK):** sektorska ili geografska koncentracija, međusobno povezanih privrednih subjekata, drugih pravnih lica ili fizičkih lica, radi povezivanja zajedničkih potreba i jačanja konkurentnosti.
- **Destinacijska menadžment organizacija (DMO):** privredno društvo ili drugo pravno lice osnovano radi upravljanja turističkom destinacijom (planiranje, organizovanje, marketing i vođenje), čiji osnivači mogu da budu iz javnog i privatnog sektora.
- **Destinacijska menadžment kompanija (DMC):** privredno društvo ili drugo pravno lice, specijalizovano za određenu destinaciju, odnosno regiju, sa adekvatnim poznavanjem turističkih resursa, kadrovski osposobljena da kreira, organizuje i realizuje turističke programe i putovanja, da posreduje u pružanju usluge boravka, smeštaja, zabave, izleta, usluga vodiča, transfera i drugih usluga, povezujući se sa svima koji pružaju usluge na toj destinaciji, a sve radi pružanja profesionalnih, visoko kvalitetnih turističkih usluga.
- **Turistička organizacija regije (TOR):** javna služba ili privredno društvo, odnosno pravno lice koje je osnovano za obavljanje delatnosti u oblasti turizma, čiji osnivači mogu

⁷⁷ Zakon o turizmu (Sl.Glasnik br. 17/2019-50)

da budu 2 ili više lokalnih samouprava. TOR obavlja iste funkcije propisane zakonom kao i LTO.

Ključni ciljevi uspostavljanja regionalnog modela upravljanja turizmom, u kontekstu aktualnih nedostataka i potreba regije Braničevo-Podunavlje, bili bi:

- Unapređenje upravljanja razvojem turizma u regionu
- Bolja koordinacija različitih aktivnosti
- Efikasnije korišćenje svih resursa (ljudskih, finansijskih, tehničkih...)
- Unapređenje saradnje i povezivanje svih ključnih aktera
- Kvalitetniji marketing
- Unapređenje imidža i konkurentnosti Regiona kao turističke destinacije

U tom smislu, odgovarajuća su 2 modela – RTO i DMO, koji su u oba slučaja neprofitna pravna lica, ali imaju svoje specifične karakteristike. Specifičnosti u funkcijama, ovlašćenjima i funkcionisanju samih organizacija, ako i ključna ograničenja i prednosti, prikazane su komparativno u narednoj tabeli.

Tabela 46 Komparativni prikaz karakteristika DMO i RTO

	DMO	RTO
Pravna forma	Privredno društvo	Javna služba ili privredno društvo
Ključna ref. regulativa	Zakon o privrednim društvima ⁷⁸	Zakon o javnim službama ⁷⁹
Osnivači	Pravna lica iz javnog, privatnog i civilnog sektora	Lokalne samouprave
Organizacija	Skupština društva (RRA BP)/Upravljački tim, Menadžer, Zaposleni	Skupština društva, Nadzorni odbor, Direktor, Zaposleni
Finansiranje	Kombinovani kapital	Budžetska sredstva
Glavne funkcije	<ul style="list-style-type: none"> • Upravljanje turističkom destinacijom (planiranje, organizovanje, marketing i vođenje) 	<ul style="list-style-type: none"> • Promocija i razvoj, koordinacija aktivnosti i saradnja između privrednih i drugih subjekata u turizmu, • donošenje godišnjeg programa rada i plana promotivnih aktivnosti u skladu sa Strategijskim marketing planom, planovima i programima TOS-a, • obezbeđivanje i unapređivanje informativno-propagandnog materijala, • prikupljanje i objavljivanje informacija o celokupnoj turističkoj ponudi na svojoj teritoriji, • organizovanje i učešće u organizaciji različitih skupova i manifestacija, • organizovanje turističko-informativnih centara, • upravljanje turističkim prostorom, • posredovanje u pružanju usluga u domaćoj

⁷⁸ Zakon o privrednim društvima ("Sl. glasnik RS", br. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - dr. zakon, 5/2015, 44/2018, 95/2018, 91/2019 i 109/2021)

⁷⁹ Zakon o javnim službama ("Sl. glasnik RS", br. 42/91, 71/94, 79/2005 - dr. zakon, 81/2005 - ispr. dr. zakona, 83/2005 - ispr. dr. zakona i 83/2014 - dr. zakon)

		<ul style="list-style-type: none"> radinosti i STD, podsticanje realizacije programa izgradnje turističke infrastrukture i uređenja prostora, izrada, učešće u izradi, kao i realizacija domaćih i međunarodnih projekata iz oblasti turizma, priprema i prikupljanje podataka, sastavljanje upitnika, analiza i dr.
Prednosti/Šanse	<ul style="list-style-type: none"> Među-sektorska saradnja Fleksibilnost u radu Projektno finansiranje uspostavljanja Dogoročna samo-održivost pružanjem komercijalnih usluga Mogućnost korišćenja iskustava, mreže saradnika i resursa RRA BP za inkubacijski period (npr. 2 godine) Veća mogućnost korišćenja donatorskih sredstava Veći kredibilitet kod stranih partnera 	<ul style="list-style-type: none"> Redovno budžetsko finansiranje Legitimitet javne službe Novi, sveži, profesionalni kadrovi
Ograničenja/Pretnje	<ul style="list-style-type: none"> Osiguravanje likvidnosti za prvu godinu poslovanja Kontinuirana podrška osnivača Nerealna očekivanja osnivača 	<ul style="list-style-type: none"> Aktualna ograničenja u zapošljavanju Dodatno opterećenje lokalnih budžeta Uslovljenost rada procedurama javnog sektora Potencijalno preslikavanje aktivnosti koje LTO svakako realizuju Ograničena mogućnost korišćenja donatorskih sredstava Uticao lokalne politike Nepostojanje referenci, iskustva i veština Duže vreme za organizovanje i pozicioniranje na tržištu

U slučaju primene bilo kojeg od ova 2 modela, neophodno je definisati teritorijalni obuhvat. Na osnovu dosadašnjih razmatranja i diskusija na ovu temu, postoje 3 opcije, prikazane u narednoj tabeli.

Tabela 47 Komparativni prikaz prednosti i nedostataka opcija teritorijalnog obuhvata

	Donje Podunavlje	Braničevski okrug	BP regija
Prednosti/Šanse	<ul style="list-style-type: none"> usaglašenost sa nacionalnim strateškim dokumentima formirana turistička destinacija sa jasnim identitetom postojanje relativno formulisane turističke ponude prepoznatljivost na tržištu iskustvo u saradnji i različitim zajedničkim aktivnostima postojanje određenog nivoa svesti o potrebi i koristima regionalnog upravljanja 	<ul style="list-style-type: none"> iskustvo LS/TO u saradnji i realizaciji zajedničkih aktivnosti, u oblasti turizma i inače integracija svih LS sa teritorije BO stimulisanje razvoja turizma u turistički neaktivnim/manje aktivnim LS 	<ul style="list-style-type: none"> iskustvo LS/TO u saradnji i realizaciji zajedničkih aktivnosti, u oblasti turizma i inače Integracija svih LS sa teritorije BP Stimulisanje razvoja turizma u turistički neaktivnim/manje aktivnim LS
Ograničenja/Pretnje	<ul style="list-style-type: none"> Obuhvat prema nacionalnim strateškim dokumentima, podrazumeva primarno 2 LS iz Braničevskog okruga (Veliko Gradište i Golubac) i 3 LS iz Borskog okruga 	<ul style="list-style-type: none"> Isključivanje Podunavskog okruga 	<ul style="list-style-type: none"> Heterogenost destinacije Nedostatak jedinstvenog identiteta između 2 okruga

	(Kladovo, Majdanpek i Negotin • Funkcionalno su obuhvaćeni Požarevac i Smederevo, ostale opštine BP regije neobuhvaćene (Velika Plana, Smederevska Palanka, Žagubica, Žabari, Malo Crniće, Kučevo i Petrovac na Mlavi)		
Otvorena pitanja	• Mogućnost uključivanja Petrovca na Mlavi i Kučeva	• Zainteresovanost uključivanja Žabara i Malog Crnića	• Zainteresovanost uključivanja Smederevska Palanke, Žabara i Malog Crnića

U trenutnim okolnostima, predlaže se **uspostavljanje DMO na nivou destinacije Donje Podunavlje ili na nivou BP regije**, sa učešćem predstavnika javnog, privatnog i civilnog sektora – ukupno max 20 osnivača. Uspostavljanje bi moglo biti projektno finansirano, a tokom inkubacijske faze u trajanju od max. 2 godine, DMO bi mogao funkcionisati u okviru RRA BP, kako bi se osnažila njegova struktura i ključne funkcije, a takođe zaposlio i profesionalni kadar – primarno DMO menadžer, potom kadar zadužen za razvoj proizvoda, promociju, digitalne alate i dr. Nakon tog perioda, DMO bi funkcionisao samostalno i samoodrživo. Finansije bi obezbeđivale primarno članarine osnivača, a takođe i donatorska podrška i komercijalne usluge. Koncept uspostavljanja bi svakako trebalo detaljnije razraditi, prezentovati svim zainteresovanim stranama i obezbediti neophodnu podršku i saglasnost.

11. AKCIONI PLAN

Identifikovani predlozi projekti navedeni u Akcionom planu pretpostavljaju implementaciju u periodu važenja Programa (2025-2029), s izuzetkom zahtevnijih infrastrukturnih projekata koji trenutno nisu spremni za realizaciju, a čija priprema kao i realizacija iziskuju značajno vreme. Na njih se primenjuje princip N+2. Takođe, pojedini navedeni predlozi infrastrukturnih projekata u okviru Mera 1.1. i 1.2. označeni su u odnosu na svoju spremnost za implementaciju:

**Projektno-tehnička dokumentacija*

***Idejni projekat i/ili Studija izvodljivosti*

Svi navedeni projekti definisani su procenjenim vrednostima na osnovu iskustva realizacije sličnih projekata, odnosno egzaktnih predračunskih vrednosti. Takođe, definisani su i određenim nivoom prioritet - rokom za implementaciju, na osnovu realne procene izvodljivosti (primarno uzevši u obzir spremnost, složenost i vrednost projekta), tako razlikujemo 3 nivoa:

Niski / 2026-2029.	Srednji / 2026-2028.	Visoki / 2025-2027.
--------------------	----------------------	---------------------

Identifikovani projekti biće implementirani primarno u zavisnosti od administrativnih kapaciteta i raspoloživosti donatorskih sredstava. RRA BP biće zadužena za koordinaciju svim implemenatacionih aktivnosti i periodičku evaluaciju rezultata i reviziju samog Akcionog plana, prema potrebi.

Tabela 48 Akcioni plan 2025-2029.

Specifičan cilj 1. ODRŽIVI RAZVOJ RESURSNE OSNOVE

MERA	PROJEKAT	INDIKATORI	PROCENJENA VREDNOST	NIVO PRIORITETA /ROK	NOSIOC	PARTNERI
1.1. Razvoj ključne turističke infrastrukture	1. Turistička signalizacija i informisanje na lokaciji	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Broj lokacija sa novopostavljenom i zanovljenom signalizacijom ✓ Br. lokacija sa informacijama 		Srednji / 2026-2028.	TO BP oblsti	TO BP oblsti
	1. Vizitorski centri/kulturne stanice (npr. Ramska i Smederevska tvrđava, Požarevački mir, Radovanjski lug, Bistrica, Kraku Lu jordan, NP Kučaj-Beljanica, Fabrika Dunavka**, Zgrada Razvoj zadrugarstva**, Muzička škola – mini-VC V. Carevcu* Veliko Gradište, ...)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Uspostavljeno min. 2 vizitorska centra i 1 kulturna stanica 		Visoki / 2025-2027.	LS	TO, JU
	2. Marine i pristani (npr. Veliko Gradište, Golubac, Smederevo i Požarevac)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Min 2 izgrađene marine (VG, Go) ✓ 		Visoki / 2025-2027.	LS	TO, JP
	3. Uređenje plaža i priobalja (npr. Golubac - Vinci, Veliko Gradište - Zatonje, Petrovac na Mlavi, Velika Plana, Smederevo...)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ 				
	4. Izgradnja zatvorenih bazena* (npr. Požarevac, Smederevo, Veliko Gradište)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Min 1 izgrađen zatvoreni bazen 	Bazen Srebrno jezero – 292,5 mil RSD	Srednji / 2026-2028.	LS	TO, SC
	5. Rekonstrukcija Hipodroma u Požarevcu*	<ul style="list-style-type: none"> ✓ PT dokumentacija i građevinska dozvola 	Rekonstrukcija staze - 126,5 mil RSD	Visoki / 2025-2027.	LS	TO, JP
	6. Unapređenje mreže biciklističkih, pešačkih i planinarskih staza i pratećih objekata (npr. Smederevo, Biciklistička staza Požarevac-Margum, Bazen-Planinarski dom	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Izrađena PT dokumentacija ✓ Br. km izgrađenih staza ✓ Br. izgrađenih objekata 		Srednji / 2026-2028.	LS	TO

	u Radovanju Velika Plana, Planinarski dom/VC Gornjak, Petrovac na Mlavi*, Biciklistička staza Malo Laole-Ždrelo-Gornjačka klisura Petrovac na Mlavi*, Uređenje pešačke staze Dubočka – Rakovobarski vis, Kučevo, Finalizacija kružne staze na Srebrnom jezeru, Homolje, Biciklistička staza Golubac-Tvrđava*...)						
	7. Unapređenje javnih prostora za održavanje različitih događaja (npr. trgovi, otvorene pozornice –Radovanje, Tulba, Trg na Srebrnom jezeru*...)	✓	Min 1 uređen javni prostor	Trg Srebrno jezero – 117 il RSD	Niski / 2026-2029.	LS	TO, JU
	8. Izgradnja zabavnih sadržaja (npr. Adrenalin park Srebrno jezero*, Avantura park „Žabarski most“, Velika Plana, Bambi park Požarevac*)	✓	Finalizovana PT dokumentacija	Adrenalin park, Srebrno jezero – 87,8 mil RSD	Srednji / 2026-2028.	LS	TO, JP
	9. Rekonstrukcija kulturne infrastrukture (npr. Kulturni centar Veliko Gradište**, Centar za kulturu Smederevo, ...)	✓	Rekonstruisan min. 1 objekat	Bambi park Požarevac - 487 mil RSD			
	10. Izgradnja banjskog centra u Suvodolu (Žagubica)	✓		65,5 mil RSD			
	11. Izgradnja sportsko-rekreativnih i turističkih kompleksa (Žagubica, Malo Laole – Petrovac na Mlavi)	✓					
1.2. Rekonstrukcija i/ili unapređenje ključnih turističkih atrakcija	1. Smederevska tvrđava (Obnova Varoškog bedema, Konzervacija, restauracija i interpretacija Varoške kapije**, rekonstrukcija i konzervacija ostatka Tvrđave) 2. Galerija M.P.Barili* 3. Ergela Ljubičevo 4. Kraku Lu Jordan 5. Letnjikovac Aleksandra I 6. TZ Bistrica	✓	Min. 2 rekonstruisana objekta ✓ Izrađena PT dokumentacija za min. 2 objekta	Čišćenje Srebrnog jezera – 2,34 milijarde RSD Galerija M.P.B.	Srednji / 2026-2028.	LS	TO, JP

	<ul style="list-style-type: none"> 7. Radovanjski lug 8. Kompleks crkve i škole u Krnjevu 9. Objekti industrijskog nasleđa (npr. Veliko Gradište, Velika Plana...) 10. Čišćenje Srebrnog jezera* 					
1.3. Unapređenje svesti lokalnog stanovništva o očuvanju prirodnog i kulturnog nasleđa	1. Ciljane edukativne i promotivne aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dizajn, izrada i distribucija različitog promotivnog materijala ✓ Medijska prisutnost (video materijal, emisije, kampanje, spotovi i dr.) 		Srednji / 2026-2028.		

Specifičan cilj 2. SISTEMATIČAN RAZVOJ TURISTIČKE PONUDE

MERA	PROJEKAT	INDIKATORI	PROCENJENA VREDNOST	NIVO PRIORITETA /ROK	NOSIOC	PARTNERI
2.1. Razvoj prioriternih regionalnih turističkih proizvoda	<ul style="list-style-type: none"> 1. Izrada plana razvoja RTP 2. Mapiranje i povezivanje pojedinačnih RTP 3. Razvoj nedostajućih elemenata 4. Izrada paketa i konkretnih ponuda za prioritetne ITP 5. Unapređenje interpretacije i iskustava (VR, hologrami, interaktivni alati i dr.) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Izrađen plan razvoja regionalnih TP ✓ Izrađeni koncept razvoj min. 2 regionalna TP ✓ Realizovan min 1 studijska poseta primeru dobre prakse u RS/ inostranstvu 		Visoki / 2025-2027.	TO/RRA BP	LS, TO BP oblasti
2.2. Unapređenje kvaliteta postojećih usluga i razvoj novih	<ul style="list-style-type: none"> 1. Unapređenje znanja i veština zaposlenih u turizmu 2. Podizanje kategorija i lokalno profilisanje objekata za smeštaj i ishranu 3. Stimulisanje razvoja ruralnog turizma, sportsko-rekreativnih aktivnosti i sl. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ br. zaposlenih u TO koji su edukovani u oblasti digitalnog marketinga i u oblasti razvoja turističkih proizvoda i turističke ponude , br. edukacija br.edukovanih i informisanih 		Visoki / 2025-2027.	TO BP oblasti	TO/RRA BP

		<ul style="list-style-type: none"> ✓ pružalaca usluga smeštaja i ishrane ✓ br. stanovništva u BP za razvoj ruralnog turizma i lokalnih aktera za razvoj sportsko-rekreativnih aktivnosti koji su informisani i prošli programe edukacije i podsticaja 				
1.4. Podsticanje razvoja i umrežavanje turističke privrede	<ol style="list-style-type: none"> 1. Stimulisanje razvoja postojećih i novih objekata za smeštaj u skladu sa tržišnom tražnjom i prioritetnim turističkim proizvodima 2. Jačanje poslovne saradnje unutar Regiona 3. Stimulisanje povezivanja sa drugim sektorima 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Br. informisanih i edukovanih potencijalnih i postojećih pružalaca usluga smeštaja; Analiza ponude i potražnje u BP oblasti sa pregledom potencijalnog finansiranja/subvencija ✓ Izrađeno min 2 međuopštinska Projekta spremna za finansiranje; min 1 zajednički nastup /promocija van Regiona ✓ Identifikovan min 1 zajednički turistički proizvod, izrađen program jednodnevnih i višednevnih poseta 		Visoki / 2025-2027.		
3.3. Privlačenje investicija	<ol style="list-style-type: none"> 1. Identifikacija i promocija investicionih prilika u Regionu (posebno kod aktuelnih privrednika i dijaspore) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Min 5 B2B sastanka ✓ 1 nastup na sajmu ✓ Održana manifestacija lokalnih ponuda 		Srednji / 2026-2028.	RRA BP	LS, TO

Specifičan cilj 3. UNAPREĐENJE IMIDŽA I MARKETINGA

MERA	PROJEKAT	INDIKATORI	PROCENJENA VREDNOST	NIVO PRIORITETA /ROK	NOSIOC	PARTNERI
3.1. Profesionalno brendiranje destinacije i regionalnih turističkih proizvoda	1. Osmišljavanje brenda destinacije i ključnih regionalnih turističkih proizvoda (logotip, ključne vrednosti i poruke, brand book, suveniri i brand proizvodi i dr.)	✓ Kreiran min 1 brend paket		Visoki / 2025-2027.		
3.2. Planski marketing i promocija	1. Izrada marketing plana 2. Uspostavljanje ključnih digitalnih marketing alata (Interenet strane i profili na DM LTO, atrakcija, regiona...) 3. Unapređenje postojećih digitalnih platformi (Lokalni Pazar, Sve od mleka i dr.) 4. Realizacija ciljanih sajamskih nastupa, promocija i kampanji (ključna nacionalna i međunarodna emitivna tržišta)	✓ Izrađen marketing plan BP ✓ Uspostavljena/ unapređena min. 2 ključna digitalna alata ✓ Realizovana min. 2 zajednička nastupa na ciljnim sajmovima i manifestacijama ✓ Realizovane min. 2 ciljane kampanje		Visoki / 2025-2027.	RRA BP	TO

Specifičan cilj 4. UNAPREĐENJE PREDUSLOVA ZA USPEŠNIJI RAZVOJ

MERA	PROJEKAT	INDIKATORI	PROCENJENA VREDNOST	NIVO PRIORITETA /ROK	NOSIOC	PARTNERI
1.3. Unapređenje među-sektorske saradnje	1. Formiranje regionalne među-sektorske platforme za razvoj turizma 2. Formiranje među-sektorskih proizvodnih radnih grupa 3. Razvoj dualnog obrazovanja u sektoru turizma 4. Izrada razvojnih dokumenata teritorijalne saradnje	✓ Formirana regionalna međusektorska platforma ✓ Formirane min. 2 proizvodne radne grupe ✓ Uključena min. 2 privrednika u sistem dualnog obrazovanja ✓ Min. 1 dokument teritorijalne saradnje		Visoki / 2025-2027.	RRA BP	TO, turistička privreda

4.3. Unapređenje upravljanja	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uspostavljanje okvira za regionalno upravljanje turizmom (DMO) 2. Kategorizacija turističkih mesta i turističkih prostora 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Izrađen Program formiranja i rada DMO ✓ Izrađen program sa kriterijumima i mogućnostima za kategorizaciju 		Srednji / 2026-2028.		
2.3. Unapređenje lokalnih politika	<ol style="list-style-type: none"> 1. Izrada lokalnih Programa razvoja turizma 2. Unapređenje lokalne legislative u oblasti turizma 3. Kreiranje mera javnih podsticaja za razvoj turizma i povezanih delatnosti 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Izrađena min. 2 lokalna Programa razvoja turizma ✓ 		Srednji / 2026-2028.		
2.4. Unapređenje kapaciteta za planiranje i upravljanje projektima	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jačanje znanja i veština zaposlenih u javnom sektoru 2. Izrada baze projekata u turizmu 3. Izrada projektno-tehničke dokumentacije za ključne investicije 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Br. edukovanih u JLS u oblasti razvoja turizma ✓ Izrađena baza regionalnih projekata i projektnih ideja ✓ Inicirana izrada min 1 PT dokumentacije za regionalnu investiciju u oblasti razvoja turizma 		Srednji / 2026-2028.		

